

سید قطب

Sayyid Quṭb

U okrilju Kur'ana

في
ظلال
القرآن

14

Naslov originala
**ŞAYYID QUTB
Fİ ZILÂLI-L-QUR'ÂN**

Sayyid Quṭb

U okrilju Kur'ana

Fī zīlāli-l-Qur'ān

14

SARAJEVO, 1998.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

« وَمَا كَانَ الْمُؤْمِنُونَ لِيَنْفِرُوا كَافَّةً فَلَوْلَا نَفَرْنَا مِنْ
كُلِّ فِرْقَةٍ مِنْهُمْ طَائِفَةٌ لِيَتَفَقَّهُوا فِي الدِّينِ وَلِيُنذِرُوا
قَوْمَهُمْ إِذَا رَجَعُوا إِلَيْهِمْ لَعَلَّهُمْ يَحْذَرُونَ » .

(سورة التوبة آية ١٢٢)

U ime Allaha, Milostivog, Samilosnog!

Svi vjernici ne treba da idu u boj. Neka se po nekoliko njih iz svake zajednice njihove potradi da se uputi u vjerske nauke i neka opominju narod svoj da mu se vrate, da bi se Allaha pobojali (9/122).

U OKRILJU KUR'ANA

14

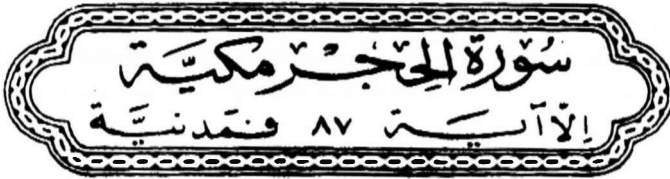
بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ
سورة الحجر

من سورة الحجر

U IME ALLAHA, MILOSTIVOG, SAMILOSNOG!

SURA EL-HIDŽR

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

**SURA EL-HIDŽR
99 AJETA
OBJAVLJENA U MEKKI
OSIM 87. AJETA KOJI JE MEDINSKI**

U ime Allaha, Milostivog, Samilosnog!

Ova sura je u cijelosti mekkanska. Objavljena je poslije sure Jūsuf u kritičnom periodu, između “godine žalosti” i godine Hidžre... u tom periodu, o čijoj smo prirodi, okolnostima i obilježjima govorili ranije u predgovoru za sure Jūnus, Hūd i Jūsuf i to je dovoljno...

Ova sura nosi pečat tog perioda, ona nosi dinamične potrebe i zahtjeve tog perioda... Ona se suočava sa stvarnošću toga perioda, dinamičnim suočavanjem. Ona usmjerava Poslanika (alejhi's-selam) i muslimansku zajednicu sa njim jednim realnim i neposrednim usmjerenjem i ona vodi veliku bitku sa onima koji su nijekali poslanstvo, kako je to već priroda Kur'ana i njegova funkcija.

Pošto je pokret poslaničkog poziva u tom periodu bio skoro zaleđen, upravo zbog tvrdoglavog stava Kurejšija prema Pozivu i Poslaniku (alejhi's-selam), kao i prema vjerničkoj grupi s njim, s obzirom na činjenicu da su se Kurejšije odvažile da prema Allahovom Poslaniku (alejhi's-selam) preduzimaju korake koje nisu smjeli činiti za Ebu Talibova života, i s obzirom na to da su se pojačavala njihova izrugivanja sa njegovim pozivom, kao što su se pojačavala njihova mučenja njegovih drugova, došla je objava Kur'ana u ovom periodu da zaprijeti mnogobošcima koji su u laž ugonili, izlažući im loše sudbine prijašnjih naroda koji su u laž ugonili poslanike. Došla je Objava da otkrije Poslaniku (alejhi's-selam) uzrok njihovog nevjerovanja i tvrdoglavosti, a koji nije bio povezan sa njim niti sa Istinom koja je s njim, već je bio povezan sa tvrdoglavošću kojoj ne koriste jasni dokazi. Došla je Objava da oraspoloži i razveseli Poslanika (alejhi's-selam), da ga usmjeri da ostane ustrajan u Istini koja je s njim i da snažno istupi sa Istinom u sučeljavanju sa mnogoboštvom i njegovim pristašama. Usmjerava ga, poslije toga, da bude strpljiv na sporost odazivanja, samoću i izolaciju i dužinu puta!

Odavde se ova sura susreće u svom pravcu, u svojim temama i svojim karakteristikama sa ostalim surama koje su objavljene u tom periodu. Ona se, poput njih, suočava sa zahtjevima tog perioda i njegovim dinamičkim potrebama i, zapravo, zahtjevima i potrebama proizašlim iz pokreta muslimanske zajednice i njene islamske ideologije u sučeljavanju sa arapskim džahilijetom u tom vremenskom periodu sa svim njegovim realnim okolnostima. Stoga se ona suočava sa potrebama islamskog pokreta i njegovim zahtjevima kad god se ponove ove okolnosti, upravo tako kao što se suočava islamski pokret sada u ovom vremenu.

Mi naglašavamo ovu karakteristiku u Kur'anu... Karakteristiku dinamične realnosti... Jer je ona, po našm mišljenju, ključ odnosa prema Kur'anu, njegovom razmišljanju, shvaćanju i spoznaji njegovih namjera i ciljeva...

Nužno je dovesti u vezu realne i praktične prilike, okolnosti, uvjete, potrebe i zahtjeve koji su pratili objavljivanje kur'anskog teksta... Ovo je neophodno da bi se shvatio cilj teksta i dalekosežnosti njegovog značenja i da bi se vidjela njegova vitalnost dok on djeluje u živoj sredini i dok se suočava sa realnom stvarnošću, kao što se suočava sa živima koji se kreću sa njim ili protiv njega. Ovo viđenje je neophodno da bi se okoristilo njegovim smjernicama kad god se ponove te prilike i okolnosti u narednom historijskom periodu, a posebno ono sa čime se mi danas suočavamo nastavljajući islamsku misiju.

Mi govorimo ove riječi uvjereni da ovo viđenje imaju danas samo oni koji stvarno idu sa ovom vjerom u sučeljavanje sa današnjim džahilijetom, sučeljavajući se tako sa situacijama, okolnostima, prilikama i događajima poput onih sa kojima se sučeljava prvi nosilac misije, a to je Poslanik (alejhi's-selam) i muslimanska zajednica sa njim... Sučeljavajući se sa okretanjem glave i napuštanjem ove vjere u njenoj velikoj univerzalnoj Istini koja se ostvaruje samo potpunim pokoravanjem jedino Allahu u svim životnim pitanjima, ideološkim, moralnim, obrednim, političkim, ekonomskim i društvenim... Suočavajući se također sa vrijeđanjem, proganjanjem, kažnjavanjem i ubijanjem, kao što je u vjeri bila iskušavana ta prva odabrana grupa na Allahovom Putu...

Doista ovi koji se kreću sa ovom vjerom u sučeljavanju sa džahilijetom, sučeljavajući se sa ovim sa čime se sučeljavala prva muslimanska zajednica, samo su oni ti koji imaju ovo viđenje, jedino su oni ti koji razumiju ovaj Kur'an i shvaćaju stvarnu dalekosežnost smisla njegovih tekstova. Upravo na ovaj način, kako smo to rekli, oni su jedini koji posjeduju sposobnost formuliranja fikha ili prava, pokreta za koje ne može biti od koristi fikh papira u suočavanju sa tekućim životom koji ne prestaje da se kreće!

U povodu ovog ukazivanja na fikh pokreta želimo utvrditi da fikh koji treba izvesti u ovom sadašnjem periodu jeste fikh neophodan za nastajući pokret u suočavanju sa cjelokupnim džahilijetom, pokret koji ima cilj izvođenje ljudi iz tmina na svjetlo, iz džahilijeta u islam, iz klanjanja ljudima u klanjanje Gospodaru ljudi, kao što se prvi pokret u doba Muhammeda (alejhi's-selam) sučeljavao sa arapskim džahilijetom ovim istim pokušajem, prije nego što je osnovana islamska zajednica u Medini i prije nego što je islam imao vlast na zemlji i nad nekom ljudskom zajednicom.

Mi smo danas u situaciji koja je slična ovoj, nismo u istoj, zbog različitosti nekih vanjskih uvjeta i okolnosti... Mi težimo za takvim pozivom u islam koji će izrasti na sučeljavanju sa sveukupnim džahilijetom, ali uz razliku u realnim okolnostima, uvjetima, potrebama i zahtjevima pokreta... Ova razlika jeste to što iziskuje novi "idžtihad" u fikhu pokreta koji će uskladiti historijsku prošlost prvog islamskog pokreta i prirodu sadašnjeg perioda i njenih manje ili više izmijenjenih potreba i zahtjeva...

Ova vrsta fikha je to što je potrebno ovom novorođenom islamskom pokretu... A što se tiče fikha ili prava karakterističnog za sisteme države i zakonodavstva organiziranog i stabilnog društva, za to još nije vrijeme...

Jer na licu Zemlje još nema islamske države niti islamskog društva u kome su Allahov šeriat i islamsko pravo pravilo i osnova ponašanja i poslovanja! Ova vrsta fikha ili prava doći će u svoje vrijeme, njegovi propisi će se skrojiti i donijeti prema mjeri muslimanskog društva kad se ono nađe i kad se suoči sa realnim uvjetima i prilikama koje će tada okruživati to društvo!

Islamski fikh ili islamsko pravo ne može nastati na praznom prostoru niti njegovo sjemenje može iznići u zraku!

Sada se vraćamo da dopunimo govor o temama ove sure:

Prvo težište ove sure jeste pokazivanje zastrašujuće sudbine koja čeka nevjernike koji u laž ugone... Oko ovog težišta kruži kontekst u nekoliko krugova, različitih po temi i oblasti, koji se svi vraćaju ovom osnovnom težištu, kako u tom kazivanju, tako i u prizorima Kosmosa, prizorima Sudnjeg dana, smjernicama i osvrtima koji prethode kazivanjima, prožimaju ih ili dolaze kao komentar poslije njih.

Ako atmosfera sure Er-Ra'd podsjeća na atmosferu sure El-En'am, onda atmosfera ove sure - El-Hidžr - podsjeća na atmosferu sure El-A'raf. Njen početak je bio u znaku upozorenja, a njen cijeli kontekst je došao kao potvrda ovog upozorenja. Tako isto ovdje, u suri El-Hidžr, sličan je početak i kontekst, uz razlike u ukusu i osjećanju!

Upozorenje na početku sure El-A'raf je jasno:

Objavljuje ti se Knjiga - i neka ti u grudima ne bude nikakve tegobe zbog nje da njome opominješ i da vjernicima bude pouka. Slijedite ono što vam se od Gospodara vašeg objavljuje i ne uzimajte, pored Njega, nekog drugog kao zaštitnika! - A kako vi malo pouku primete. Koliko smo mi samo gradova razorili! I kazna naša im je dolazila noću ili danju kad bi privilegiji, a kada bi ih kazna Naša zadesila, jadikovanje njihovo se svodiolo samo na riječi: "Nasilnici smo, zaista bili!" (7/2-5)... Zatim dolazi kazivanje o Ādemu i Iblisu koje kontekst prati sve dok se ne završi ovaj svijet, kada se svi vrate svome Gospodaru i nađu potvrdu ovog upozorenja... Iza kazivanja slijedi izlaganje prizora Kosmosa: nebesa i Zemlje, noći i dana, Sunca i Mjeseca, zvijezda koje se pokoravaju Njegovoj volji, vjetrova, oblaka, kiše i plodova...

Poslije toga dolaze kazivanja o Nūhu, Hūdu, Šālihu, Lūtu, Šuajbu i Mūsāu i sva ona potvrđuju ovu opomenu i upozorenje...

Ovdje, u suri El-Hidžr, upozorenje dolazi također na njenom početku, međutim, ono je ovdje uvijeno u izvjesnu vrstu zastrašivanja i nejasnoće koje povećava atmosferu straha i očekivanja sudbine:

Zažaliće nevjernici često što nisu postali muslimani. Pusti ih neka jedu i naslađuju se, i neka ih zavara nada, - znaće oni! A Mi smo uništavali gradove samo u određeno vrijeme, nijedan narod ne može ni ubrzati ni usporiti konac svoj (15/2-5)...

Kontekst zatim izlaže neke prizore Kosmosa: neba i sazvežđa na njemu, prostrte zemlje i nepomičnih planina, bilja koje raste s mjerom, vjetrova koji oplođuju, voda, napajanja, života, smrti, proživljenja za sve... Iza toga dolazi kazivanje o Ādemu i Iblisu, koje završava sudbinom njegovih sljedbenika i sudbinom vjernika... Iza toga dolazi jedan brz pregled kazivanja o Ibrāhimu, Lūtu, Šuajbu i Šālihu u kojima se ogledaju sudbine onih koji su u laž ugonili. U ovim scenama Kosmosa primjećuje se da su politeisti Arapi znali za ostatke ovih naroda jer su prolazili kroz ta područja na svom putu za Siriju.

Težište u obje sure je jedno, međutim, individualnost svake od ovih sura je osobena i izdvojena jedna od druge. I njihov ritam je sličan i podudaran, po običaju Časnog Kur'ana u tretiranju jedinstvenih tema, različitim metodama koje se razlikuju ali i podudaraju, međutim, nikad se ne ponavljaju i nikad nisu jednoobrazne!

Moguće je kontest ove sure ovdje podijeliti u pet krugova, ili pet dijelova, od kojih svaki sadrži jednu temu ili jedno polje:

Prvi krug sadrži objašnjenje Allahovog zakona koji se obavezno primjenjuje na poslanstvo u slučaju vjerovanja i u slučaju nevjerovanja u njega. Krug počinje implicitnim upozorenjem obavijenim zastrašivanjem:

Zažaliće nevjernici često što nisu postali muslimani. Pusti ih neka jedu i naslađuju se, i neka ih zavara nada, - znaće oni! (15/23).

A završava konstatacijom da oni koji ne vjeruju, ne vjeruju iz inada, a ne zbog nedostatka dokaza vjerovanja:

Kad bismo njih radi kapiju na nebu otvorili i oni se kroz nju uspinjali, opet bi oni, zacijelo, rekli: "Samo nam se pričinja, mi smo ljudi opčinjeni!" (15/14-15)...

I konstatacijom da su oni svi jednog kova:

I prije tebe smo poslanike narodima prijašnjim slali i nijedan im poslanik nije došao, a da mu se nisu narugali. Eto tako Mi Kur'an uvodimo u srca nevjernika, oni u nj neće vjerovati, a zna se šta je bilo s narodima davnašnjim (15/10-13).

Drugi krug izlaže neke Allahove dokaze u Kosmosu: na nebu i na Zemlji i onome što je među njima. Sve je mudro određeno i sve je s mjerom dato:

Mi smo na nebu sazvežđa stvorili i za one koji ih posmatraju ukrasili i čuvamo ih od svakog šejtana prokletog; a onoga koji kradom prisluškuje stiže svjetlica vidljiva. A Zemlju smo prostrli i po njoj nepomične planine razbacali i učinili da na njoj sve s mjerom raste, i dajemo vam iz nje hranu, a i onima koje vi ne hranite. I ne postoji ništa čije riznice ne posjedujemo, a od toga Mi dajemo samo onoliko koliko je potrebno. Mi šaljemo vjetrove da oploduju, a iz neba spuštamo kišu da imate šta piti - vi time ne možete raspolagati (15/16-22).

Allahu se sve vraća, svako u određeno i propisano vrijeme: *I samo Mi dajemo život i smrt, i samo smo Mi vječni, i samo Mi znamo one koji su vam prethodili, i samo Mi znamo one koji će poslije doći, a On, Gospodar tvoj će ih, zaista, sve sabrati. On je mudar i sve zna (15/23-25).*

Što se tiče trećeg kruga, on izlaže povijest čovječanstva i porijeklo upute i zablude u ljudskoj strukturi i njenim glavnim motivima, kao i sudbinu koja na kraju čeka one koji su zalutali i one koji su na Pravom Putu. To sve čini kroz kazivanje o stvaranju Ādema od ilovače, od blata ustajalog, i udahnjivanje Allahovog duha u ovu zemlju. Zatim - kroz Iblisovu uobraženost i oholost i njegovo preuzimanje da bude vođa onima koji su zalutali a ne onima koji su iskreni.

Četvrti krug govori o propasti naroda koji su kaznu iskusili, o Lûtovom, Šuajbovom i Sâlihovom narodu, počinjući Allahovim riječima: *Kaži robovima Mojim da sam Ja, zaista, Onaj koji prašta i da sam milostiv, ali da je i kazna Moja, doista, bolna kazna! (15/49-50)*, nastavljajući sa kazivanjima u kojima dolazi do izražaja Allahova milost prema Ibrâhimu i Lûtu i njegovo kažnjavanje Lûtovog, Šuajbovog i Sâlihovog naroda. Primjećuje se u ovom kazivanju da je Kurejšijama predočeno stradanje ranijih naroda kroz čije zemlje oni prolaze na svom putu kroz Siriju i gledaju njihove ostatke:

To su, zaista, pouke za one koji posmatraju, on je pored puta, i sada postoji; (15/75-76)

Kad je riječ o petom i posljednjem krugu, on otkriva istinu koja se krije u stvaranju nebesa i Zemlje, a koja je povezana sa časom proživljenja i sa nagradom i kaznom koje dolaze poslije njega, i koja je u vezi sa Poslanikom (alejhi's-selam) i poslanstvom. To je najveća i apsolutna Istina čitavog Kosmosa, početka i kraja: *Mi smo nebesa i Zemlju i ono između njih mudro stvorili. Čas oživljenja će zacijelo doći, zato ti velikodušno oprosti, Gospodar tvoj sve stvara i On je sveznajući. - Mi smo ti objavili sedam ajeta, koji se ponavljaju, i Kur'an veličanstveni ti objavljujemo - (15/85-87).*

* * *

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

« أَرَأَيْتَ تِلْكَ آيَاتُ الْكِتَابِ وَقُرْآنٍ مُّبِينٍ ﴿١﴾ رَبِّمَا يَوَدُّ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْ كَانُوا مُسْلِمِينَ * ذَرَهُمْ يَا كُلُوا وَيَتَمَتَّعُوا وَيُلْهِمِ الْأَمَلُ فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ * وَمَا أَهْلَكْنَا مِنْ قَرْيَةٍ إِلَّا وَلَهَا كِتَابٌ مَعْلُومٌ * مَا تَسْبِقُ مِنْ أُمَّةٍ أَجْلَهَا وَمَا يَسْتَأْخِرُونَ * وَقَالُوا: يَا أَيُّهَا الَّذِي نُزِّلَ عَلَيْهِ الذِّكْرُ إِنَّكَ لَمَجْنُونٌ * لَوْ مَا تَأْتِينَا بِالْمَلَائِكَةِ إِنْ كُنْتَ مِنَ الصَّادِقِينَ! مَا نُنزِّلُ الْمَلَائِكَةَ إِلَّا بِالْحَقِّ، وَمَا كَانُوا إِذَا مُنظَرِينَ * إنا نحنُ نزلنا الذِّكْرَ، وإنا له لحافظون * ولقد أرسلنا من قبلك في شيعِ الأولين * وما يأتيهم من رسولٍ إِلَّا كانوا به يستهزئون * كذلك نسلِّكهُ في قلوبِ الْمُجْرِمِينَ * لَا يُؤْمِنُونَ بِهِ، وَقَدْ خَلَتْ سُنَّةُ الْأَوَّلِينَ * وَلَوْ فَتَحْنَا عَلَيْهِم بَابًا مِنَ السَّمَاءِ فَظَلُّوا فِيهِ يَعْرُجُونَ * لَقَالُوا: إِنَّمَا سُكَّرَتْ أَبْصَارُنَا، بَلْ نَحْنُ قَوْمٌ مَسْحُورُونَ .

U ime Allaha, Milostivog, Samilosnog!

Eliflam-ra. Ovo su ajeti Knjige, Kur'ana jasnog! Zažaliće nevjernici često što nisu postali muslimani. Pusti ih neka jedu i naslađuju se, i neka ih zavara nada, - znaće oni! A Mi smo uništavali gradove samo u određeno vrijeme, nijedan narod ne može ni ubrzati ni usporiti konac svoj (15/1-5).

Oni govore: "Ej, ti kome se Kur'an objavljuje, ti si, uistinu, lud! Zašto nam meleke ne dovedeš, ako je istina što govoriš!" Mi meleke šaljemo samo s Istinom, i tada im se ne bi dalo vremena da čekaju. Mi, uistinu, Kur'an objavljujemo i zaista ćemo Mi nad njim bdjeti! (15/69).

I prije tebe smo poslanike narodima prijašnjim slali i nijedan im poslanik nije došao, a da mu se nisu narugali. Eto tako Mi Kur'an uvodimo u srca nevjernika, oni u nj neće vjerovati, a zna se šta je bilo s narodima davnašnjim. Kad bismo njih radi kapiju na nebu otvorili i oni se kroz nju uspinjali, opet bi oni, zacijelo, rekli: "Samo nam se pričinja, mi smo ljudi opčinjeni!" (15/10-15).

Ovaj prvi isječak ove sure govori o prirodi Knjige koju mnogobošci smatraju lažnom i koju poriču... On im prijeti danom u kome će poželjeti da su bili muslimani! Također im otkriva uzrok odgađanja i usporavanja ovog dana, jer je on vezan za određeni rok... Spominje njihove izazove, ruganja i traženje da dođu meleki, prijeteci potom da dolazak meleka prati propast i potpuno uništenje! Naposljedku otkriva pravi razlog njihovog negiranja i nevjerovanja... To nije nedostatak dokaza već urođeni inad!

Eliflam-ra. Ovo su ajeti Knjige, Kur'ana jasnog! (15/1) -

ovi i njima slični glasovi i konsonanti su Knjiga i oni su Kur'an. Ovi konsonanti, koji su na raspolaganju svima, oni su ti ajeti i dokazi visoko na horizontu, teško dokučivi, neprispodobive organizacije. Ovi konsonanti, koji sami po sebi nemaju značaja, očigledni su, otkrivajući i jasni Kur'an.

Ako ima ljudi koji ne vjeruju u ajete neprispodobive i nedostižne Knjige i koji negiraju ovaj jasni Kur'an, doći će dan kada će poželjeti da su bili ono što nisu bili, kada će poželjeti da su vjerovali i bili na Pravom Putu:

Zažaliće nevjernici često što nisu postali muslimani (15/2).

Možda! Međutim, tada neće koristiti želja niti će vrijediti laskanje... Možda! U ovoj riječi je skrivena prijetnja i uvijeno izrugivanje. U njoj je također podsticanje i sokoljenje da se iskoriste prilike ponuđene islamom

prije nego što promaknu, jer će doći dan u kome će poželjeti da su bili muslimani, međutim, neće im to koristiti što tada budu željeli!

Tu je i jedna druga uvijena prijetnja:

Pusti ih neka jedu i naslađuju se, i neka ih zavara nada, - znaće oni!

(15/3).

Pusti ih da žive pukim životinjskim životom koji karakteriše jelo i uživanje. Životom u kome nema razmišljanja, rasuđivanja niti znatiželje. Ostavi ih u tome vrtlogu u kome nada zavara, želje zavedu, život prođe i prilika se propusti. Pusti ih i nemoj previše brinuti o ovim propalicama koji su zalutali u lavirinte lažne nade, koja im daje izgled, koja ih zaokuplja lakomošću, koja im diktira pa misle da će život duže potrajati i da će ostvariti ono što žele, da ih od toga niko ne može odbiti, niti ih iko u tome može spriječiti. Misle da iza njih nema niko ko ih prati i da će se na koncu spasiti onim što postignu od onoga što pojeduju.

Slika nade koja zavodi je živa ljudska slika, jer svjetlo nade još uvijek drži i hrani ovog čovjeka. On ide za njom, okupiran je njom i tone u nju tako da prekoračuje sigurnosnu zonu, tako da zanemaruje Allaha, određenje i rok, tako da zaboravlja da postoji obaveza i da postoji zabranjeno, štaviše, zaboravlja da postoji Bog, da postoji smrt i da postoji proživljenje.

Ovo je ta ubitačna nada za koju se Poslaniku (alejhi's-selam) naređuje da ih ostavi u njoj, jer će *oni znati* da nema koristi od saznanja kada prođe vrijeme... To je imperativ u kome je sadržana prijetnja njima i u kome je, također, jak doticaj ne bi li se probudili iz varljive nade koja ih zavarava u odnosu na neizbježnu sudbinu.

Allahov zakon se neizostavno odvija. Propast naroda je uvjetovana rokom koji im je Allah odredio i povezana sa njihovim ponašanjem od koga zavisi provođenje Allahovog zakona i Njegove volje:

A Mi smo uništavali gradove samo u određeno vrijeme, nijedan narod ne može ni ubrzati ni usporiti konac svoj (15/4-5).

Neka ih ne zavede izostanak kazne njima jedan vremenski period. To je Allahov zakon koji teče svojim poznatim putem. Dobro će to oni znati.

To određeno vrijeme i suđeni rok Allah daje gradovima i narodima da bi radili, jer će prema radu biti i rok. Ako budu vjerovali, činili dobro, uspostavljali red i pravedno postupali, Allah će produžavati njihov rok.

Međutim, kad odstuje od svih ovih principa i kad u njima ne ostane ništa od dobra, tada će se njihov rok okončati i tada će njihova egzistencija završiti, bilo apsolutnom propašću i nestankom ili privremenom slabošću i povučenošću.

Možda će neko reći: Ima naroda koji ne vjeruju, ne čine dobro, ne uspostavljaju red i ne postupaju pravedno, ali su, uprkos tome, moćni, bogati i još traju. Ovo je varka. Mora da je ostalo još dobra u ovim narodima. Makar to bilo dobro ispoljeno u namjesništvu na Zemlji kroz njenu izgradnju i kultiviranje, ili dobro ispoljeno u pravdi u njenim uskim granicama među njegovim članovima ili dobro materijalnog prosperiteta i dobročinstva ograničenog unutar granica tog naroda. Na ovom ostatku dobra žive ovi narodi sve dok ga ne potroše pa ne ostane više ostatka dobra. Zatim će potpuno skončati.

Allahov zakon neće izostati. Svaki narod ima kraj koji je određen njegovim djelima:

... nijedan narod ne može ni ubrzati ni usporiti konac svoj (15/5).

Kontekst iznosi njihovo loše ponašanje prema Poslaniku (alejhi's-selam) koji im je donio Knjigu i jasni Kur'an budeći ih iz lažne nade i podsjećajući ih na Allahov zakon. Međutim, oni se njime ismijavaju i izruguju:

Oni govore: "Ej, ti kome se Kur'an objavljuje, ti si, uistinu, lud! Zašto nam meleke ne dovedeš, ako je istina što govoriš!" (15/6-7).

Sarkazam dolazi do izražaja u njihovom pozivu:

Ej, ti kome se Kur'an objavljuje (15/6).

Oni negiraju Objavu i poslanstvo, međutim, oni se rugaju plemenitom Poslaniku ovim što govore.

Loš odgoj se ogleda u njihovom kvalificiranju vjernog Poslanika:

Ti si, zaista, lud (15/6)

- kao nagrada njemu što ih poziva jasnom Kur'anu.

Oni se s njim prepiru tražeći meleke da potvrde da je istina ono što on govori:

Zašto nam meleke ne dovedeš, ako je istina što govoriš!" (15/7).

Traženje silaska meleka ponavlja se u ovoj i drugim surama od Poslanika (alejhi's-selam) i od drugih poslanika prije njega, a to je, kao što smo rekli, jedan od vidova nepoznavanja vrijednosti ovog ljudskog bića koga je Allah počastio i učinio da poslanstvo bude u njegovom rodu, predstavljeno u njegovim izabranim pojedincima.

Odgovor na ovo izrugivanje, ovu prostotu i ovo neznanje jeste navođenje pravila koje potvrđuje propast prijašnjih naroda, a to je da se meleki ne šalju poslaniku osim da unište one koji ne vjeruju iz njegovog naroda kada istekne propisani rok, kada nema novog davanja roka i odgađanja:

Mi meleke šaljemo samo s Istinom, i tada im se ne bi dalo vremena da čekaju (15/8).

Je li to ono što oni hoće i što traže?!

Kontekst ih, zatim, vraća uputi i promišljanju... Allah zaista šalje meleke samo sa Istinom da je potvrde i da je provedu. Istina u slučaju negiranja i nevjerovanja znači propast. Oni je zaslužuju i ona im je neizbježna. To je Istina s kojom dolaze meleki da je izvrše bez odlaganja. Allah je njima htio bolje nego što oni hoće sebi, pa im je poslao Kur'an da ga promišljaju i da se prema njemu ravnaju. On im je bolji od dolaska meleka sa konačnom Istinom, kad bi htjeli znati:

Mi, uistinu, Kur'an objavljujemo i zaista ćemo Mi nad njim bdjeti! (15/9).

Bolje im je da se njega prihvate. On će ostati trajno sačuvan. On neće nestati niti će doživjeti promjene. On neće biti pomiješan sa neistinom i njega neće snaći apokrifnost. On će ih voditi Istini, Allahovom brigom i pažnjom, ako hoće Istinu i ako budu tražili meleke da ih učvrste... Allah doista neće da im pošalje meleke, jer On njima želi dobro, pa im je poslao trajno čuvani Kur'an, a ne meleke koji nište i ruše.

Pogledamo li danas poslije ovih stoljeća u istinito Allahovo obećanje da će čuvati ovaj Kur'an, vidjet ćemo u tome mudžizu ili nadnaravnost koja svjedoči o Božanskom porijeklu ove Knjige, pored mnogih drugih svjedočanstava. Vidjet ćemo da stanja, prilike, okolnosti i faktori koji su se izmijenili nad ovom Knjigom, tokom ovih stoljeća, nisu je mogli ostaviti zaštićenom, sačuvanom, nepromijenjenom ni u jednoj riječi i neizmijenjenom ni u jednoj rečenici, da nije postojala tamo neka Snaga izvan ljudske volje, veća od tih stanja, prilika, okolnosti i faktora koja je čuvala ovu Knjigu od izmjena i promjena i koja ju je štitila od poigravanja i plagiranja.

Ovaj Kur'an je u danima prvih intriga zapamtio vrijeme u kome su se namnožile sekte, pojačali konflikti, preplavile intrige i uzburkali događaji. Svaka sekta je uzela da traži sebi oslonac u Kur'anu i Hadisu Allahovog Poslanika (alejhi's-selam). U ove intrige su ušli i njima rukovodili osvjedočeni neprijatelji ove vjere, Jevreji posebno, zatim "nacionalisti", zagovornici "nacionalizma" koji su se nazvali šu'ubijama!

Ove sekte su u Hadis Allahovog Poslanika (alejhi's-selam) unijele toliko toga da desetinama pametnih i oštroumnih naučnika treba na desetine godina da Sunnet Allahovog Poslanika (alejhi's-selam) oslobode, prosiju i pročiste od svih spletki koje su u njega ubacili oni koji su pravili spletku ovoj vjeri.

Ove sekte su uspjele da u tim intrigama daju svoja tumačenja kur'anskim tekstovima i da pokušaju uviti ove tekstove kako bi im oni potvrdili propise i tendencije koje su oni htjeli da ustanove...

Međutim, sve su one bile nemoćne - čak u vremenima kad su ove intrige doživjele vrhunac i kulminaciju - da unesu ijednu novinu u tekstove ove čuvane Knjige. Njeni tekstovi su ostali onakvi kako ih je Allah objavio, ostali su kao vječni dokaz protiv svakog krivotvoritelja i svakog proizvoljnog tumača, kao i vječni dokaz Božanskog porijekla ove čuvane Knjige.

Zatim je za muslimane nastupilo vrijeme - koje još uvijek preživljavamo - kad su postali slabi da zaštite sebe, svoju vjeru, svoj sistem i svoju zemlju, da zaštite svoju čast, imovinu i moral, štaviše, da zaštite svoj um i svoju svijest! Njihovi neprijatelji - pobjednici izmijenili su svako dobro u njima donoseći im umjesto njega svako ružno djelo... Svaku ružnu stvar iz vjerovanja i poimanja, iz vrijednosti i mjerila, iz morala i običaja, iz sistema i zakona... Oni su im ukrasili i načinili lijepim raspuštenost, nered,

bestidnost i lišavanje od svih specifičnosti "čovjeka", vraćajući ih u život poput životinjskoga... Katkad i u život koga se stidi čak i životinja... Oni su im svo ovo zlo upakovali u blještave naslove "progres", "razvoj", "sekularizam", "naučnost", "strat", "oslobodenost", "kidanje okova", "revolucionarnost", "obnova", pa do posljednje te parole i naslova... "Muslimani" su postali samo imenom muslimani. Oni nemaju ni manje ni više od ove vjere. Postali su nanos poput nanosa iza poplave koji ne može ništa spriječiti niti otkloniti, niti išemu koristiti osim da bude gorivo na vatri, a loše je i kao gorivo!

Međutim, neprijatelji ove vjere - poslije svega ovoga - nisu bili u stanju da izmijene tekstove ove Knjige niti da ih krivotvore. Oni se nisu suzdržavali od ovoga, a bili su se veoma polakomili da postignu ovaj cilj, da se moglo postići; bili su jako brižni da ostvare ovu želju, da se mogla ostvariti!

Neprijatelji ove vjere - u prvom redu Jevreji - uložili su rezervu svog iskustva dugog četiri hiljade godina, ili više, praveći spletke Allahovoj vjeri. Uspjeli su u mnogim stvarima... Uspjeli su unijeti natruha u Sunnet Allahovog Poslanika (alejhi's-selam) i u historiju muslimanskog Ummeta. Uspjeli su da krivotvore događaje i da ubace ljude u tijelo muslimanskog društva, da obave uloge koje inače ne mogu obaviti otkriveni. Pošlo im je za rukom da unište države, društva, sisteme i zakone. Uspjeli su da ponude svoje agente u liku slavni heroja da za njih obavljaju rušilačke i razarajuće poslove u tijelima islamskih društava tokom stoljeća, posebno u ovo moderno doba...

Međutim, nisu uspjeli u jednoj stvari - a sve vanjske okolnosti su bile pripravne za to - nisu uspjeli da unesu ništa novo u ovu čuvanu Knjigu koja nema zaštite od svojih pripadnika koji su, nakon što su je zbacili sebi za leđa, postali nanos poput nanosa iza poplave koji ne može ništa spriječiti niti otkloniti. Ovo po drugi put ukazuje na Božansko porijeklo ove Knjige i ova očita nadnaravnost svjedoči da je ona uistinu objavljena od strane Moćnog i Mudrog.

Ovo obećanje u doba Muhammeda (alejhi's-selam) bilo je samo obećanje. Međutim, ono je danas - poslije svih tih krupnih događaja i nakon svih tih dugih stoljeća - mudžiza ili nadnaravnost koja svjedoči o Božanskom porijeklu ove Knjige i koju ne osporava niko do inadžija i neznalica.

Mi, uistinu, Kur'an objavljujemo i zaista ćemo Mi nad njime bdjeti!
(15/9).

Istinu je rekao Uzvišeni Allah!

Uzvišeni Allah tješi Svoga Poslanika (alejhi's-selam) i obavještava ga da on nije nikakav izuzetak među poslanicima koji su se suočavali sa izrugivanjem i ugonjenjem u laž, jer su nevjernici uvijek takvi u svojoj pokuđenoj tvrdoglavosti:

I prije tebe smo poslanike narodima prijašnjim slali i nijedan im poslanik nije došao, a da mu se nisu narugali (15/10-11).

Na ovaj način na koji su nevjernici sljedbenika ranijih poslanika dočekivali ono što su im donosili njihovi poslanici, tako će nevjernici i zlikovci između tvojih sljedbenika dočekivati ono što im ti donosiš. Na ovaj način mi uvodimo Kur'an u srca koja ne razmišljaju i koja nisu u stanju da lijepo prime ono što im se dostavlja:

Eto tako Mi Kur'an uvodimo u srca nevjernika, oni u nj neće vjerovati, a zna se šta je bilo s narodima davnašnjim (15/12-13).

Mi ga uvodimo u njihova srca, a ona opovrgavaju ono što je u njemu i ona mu se izruguju, jer ova srca nisu u stanju i ne umiju da ga prime na drugi način osim na ovaj, bilo u ovoj ili u ranijim generacijama. Nevjernici su, dakle, jedan narod, od jednog kova,

a zna se šta je bilo s narodima davnašnjim (15/13).

Ono što njima nedostaje nije obilje dokaza vjerovanja. Ne, oni su tvrdoglavi i oholi i koliko god im ti jasnih dokaza donio, oni ostaju u svojoj tvrdoglavosti i oholosti.

Ovdje kontekst ocrta primjerak prezrene oholosti i mrske tvrdoglavosti:

Kad bismo njih radi kapiju na nebu otvorili i oni se kroz nju uspinjali, opet bi oni, zacijelo, rekli: "Samo nam se pričinjava, mi smo ljudi opčinjeni!"
(15/14-15).

Dovoljno je da su predstavljeni kako se uspinju na nebo, na jedna vrata koja su radi njih otvorena, uspinju se svojim tijelima, vide vrata otvorena pred sobom, osjećaju pokrete u penjanju i vide nebeske dokaze... Zatim se poslije toga uzohole i kažu: Ne, ne, ovo nije istina. Neko je općinio naše oči, opio ih, one ne vide, već fantaziraju,

Samo nam se pričinjava, mi smo ljudi opčinjeni! (15/15).

Opčinio nas je vrač, sve što vidimo, osjećamo i što nas pokreće jesu postupci opčinjene osobe!

Dovoljno je da su predstavljeni na ovaj način pa da se vidi ta gruba oholost i da se pokaže ta prezrena tvrdoglavost, da se potvrdi da nema koristi raspravljati sa ovima, da se ustanovi da ono što im nedostaje nisu argumenti vjerovanja i da nije ono što ih sprječava nedolazak meleka. Upravo je njihovo uspinjanje najveći dokaz i njima bliži od silaska meleka. Oni su samo ljudi koji se ohole. Ohole se bez imalo stida, sustezanja i brige za jasnom i otvorenom Istinom!

To je ljudski primjerak oholosti koji ocrtava izraz, izazivajući osjećaj odvratnosti i prijezira...

Ovaj uzorni primjerak nije ograničen prostorom ni vremenom, niti je on rezultat konkretne sredine u konkretnom vremenu... To je primjerak za čovjeka kada se njegova priroda pokvari, njegovo unutarnje oko zatvori i kada se aparati za recepciju i prijem u njegovom biću pokvare, pa on prekine vezu sa živim bitkom okolo sebe, njegovim skladom i inspiracijom.

Ovaj primjerak predstavljen je u ovom vremenu u ateistima i sljedbenicima materijalističkih pravaca koje nazivaju "naučnim pravcima", a oni su tako daleko od nauke, zapravo tako daleko od nadahnuća i providenja...

Sljedbenici materijalističkih pravaca ne vjeruju u Boga, oni raspravljaju o Njegovoj egzistenciji i negiraju ovu egzistenciju... Oni, zatim, na principu negiranja Allahove egzistencije i tvrdnje da je ovaj Kosmos nastao sam po sebi, bez Stvoritelja, bez Programer i bez Usmjeritelja, oni na temelju ove tvrdnje i tog negiranja uspostavljaju društvene, političke, ekonomske i "moralne" doktrine i učenja tvrdeći da su ova učenja izgrađena na tom principu, učenja koja se od njega ne mogu nikako odvojiti, tvrdeći da su ona naučna i da su samo ona naučnost!

Nemanje osjećaja za egzistenciju Uzvišenog Allaha, pored dokaza tih kosmičkih svjedočanstava i dokaza, nepobitni je dokaz nefunkcioniranja aparata za recepciju i prijem kod te odvratne skupine, kao što nepopustljivost u ovom negiranju nimalo nije manje ohola od okolnosti tog uzorka koga ocrtavaju prethodni kur'anski tekstovi:

Kad bismo njih radi kapiju na nebu otvorili i oni se kroz nju uspinjali, opet bi oni, zacijelo, rekli: "Samo nam se pričinja, mi smo ljudi opčinjeni!"
(15/14-15).

Kosmički dokazi su vidljiviji i jasniji od njihovog uspinjanja na nebo. Oni se obraćaju tiho i glasno, skriveno i otvoreno, svakoj ispravnoj ljudskoj prirodi, tako da ova priroda nema druge nego da spozna i potvrdi.

Govor da je ovaj Kosmos nastao sam od sebe, a u njemu su svi ti skladni zakoni za njegovo očuvanje, pokretanje i upravljanje, kao što su u njemu sve te pogodnosti za nastanak života u nekim njegovim dijelovima, a to su pogodnosti koje se ne mogu izbrojati... ovaj govor, sam po sebi, odbija ljudski um, kao što ga odbija iskonska ljudska priroda iz svojih dubina... Sve što "nauka" dublje prodire u saznanje o prirodi ovoga Kosmosa, njegovih tajni i njegovih pogodnosti, ona odbija ideju spontanosti o nastanku ovoga Kosmosa i o njegovom kretanju poslije nastanka i nužno se primorava da vidi stvaralačku i programersku ruku iza njega... Ovo viđenje se dešava zdravoj ljudskoj prirodi čim primi akorde i inspiracije ovoga Kosmosa, prije svih naučnih istraživanja koja su se pojavila tek u posljednje vrijeme!

Kosmos doista nije u stanju da stvori samoga sebe, zatim da istovremeno stvori svoje zakone koji će upravljati njegovim postojanjem. Kao što nastanak života ne objašnjava postojanje Kosmosa lišenog života. Objašnjenje postanka Kosmosa i postanka života bez postojanja Stvoritelja i Programera jeste proizvoljno objašnjenje koje odbija zdrava priroda kao što ga odbija razum... Kao što ga je počela odbijati sama materijalistička nauka u posljednje vrijeme:

Biolog i botaničar Rasel Čarls Ernest, profesor Frankfurtskog univerziteta (Njemačka) kaže: "Postavljene su mnogobrojne teorije da bi se objasnio nastanak života u anorganskom svijetu. Neki istraživači drže da je život nastao iz protogena ili iz virusa ili iz skupine nekih velikih proteinskih dijelova. Možda će se nekim ljudima učiniti da su ove teorije ispunile prazninu između organskog i anorganskog svijeta. Međutim, realnost koju treba da prihvatimo jeste da su sva nastojanja uložena u dobijanje žive iz nežive materije doživjela potpuni neuspjeh i krah. Uprkos tome, onaj ko negira Allahovu egzistenciju ne može donijeti neposredan argument radoznom naučniku da puko sakupljanje atoma i djelića putem slučajnosti može dovesti do pojave života, njegove zaštite i njegovog usmjerenja u obliku koji smo vidjeli u živim ćelijama. Čovjek je potpuno slobodan da prihvati ovo tumačenje nastanka života, to je samo njegova

stvar! Međutim, ako to učini, onda on prihvata stvar koja je već mudžiza ili veća nadnaravnost i teža za um od vjerovanja u egzistenciju Allaha, Koji je stvorio i isplanirao stvari.

Ja vjerujem da je svaka živa ćelija dostigla takav nivo složenosti da je nama to teško razumjeti. Ja vjerujem da milioni miliona živih ćelija postojećih na površini zemlje svjedoče o Njegovoj moći takvim svjedočenjem koje počiva na razumu i logici. Zato ja duboko vjerujem u Allahovu egzistenciju.”¹

Ovaj što piše ovo priznanje nije otpočeo ovo svoje istraživanje od vjerskih istraživanja o nastanku života, već je počeo svoje istraživanje od objektivnog pogleda u zakone života. Logika koja vlada u njegovom istraživanju jeste logika “moderne nauke” - sa svim njenim specifičnostima - a ne logika prirodne inspiracije niti logika vjerskog osjećaja. Uprkos tome, on je došao do istine koju potvrđuje prirodna inspiracija, kao što je potvrđuje i vjerski osjećaj. Jer, Istina, kada postoji, njeno postojanje se ispriječi na putu svakom onom ko ide ka njoj bilo kojim putem da ide, a što se tiče onih koji je ne nalaze, to su oni čiji su se svi aparati recepcije u njima pokvarili!

Oni koji raspravljaju o Allahu - kršeći logiku iskonske prirode i logiku razuma, kršeći logiku Kosmosa... to su stvorenja čija su sva sredstva za recepciju i prijem zakazala... Oni su slijepci o kojima Uzvišeni Allah kaže: *Zar je onaj koji zna da je istina ono što ti se objavljuje od Gospodara tvoga kao onaj koji je slijep?* (13/19).

Ako je ovo istina o njima, onda “naučni” društveni, politički i ekonomski pravci koje oni stvaraju kao i teorije o Kosmosu, životu, čovjeku, ljudskom životu i ljudskoj historiji koje oni postavljaju musliman mora gledati kao što gleda na svaku tlapnju koja dolazi od slijepca, čija su druga čula onesposobljena, lišen viđenja, osjećaja i shvaćanja svega - u najmanju ruku onoga što se tiče ljudskog života, njegovog tumačenja i organiziranja. Musliman ne treba ništa da prihvaća od ovih, a kamoli da prilagodi svoje poglede i uspostavi program ovog života na nečemu što je uzeto od tih slijepaca!

¹ Iz članka *El-Halaje'l-hajjetu tueddi risaletaha* u knjizi *Allahu jetedžella fi 'asri'l-'ilmi*. želimo skrenuti pažnju da se mi kada donosimo ove odlomke obraćamo “naučnim” materijalistima njihovim jezikom. Ovo nije potvrda s naše strane da je tačno sve što navedemo i da je ispravan njegov metod u razmišljanju i izražavanju u vezi sa problemom koji iznosimo.

Ovo je problem vjere i uvjerenja, a nije problem misli i ideje! Onaj ko utemelji svoju ideju, uspostavi svoj pravac u životu i uredi sistem svog života na temelju po kojem je ovaj materijalni Kosmos stvorio sam sebe, stvorio čovjeka, također... on griješi u osnovi ideje, pravca i sistema, pa zato sve ustanove, institucije i mjere koje se zasnivaju na ovoj osnovi ne mogu donijeti dobro, ne mogu se niti u jednom djeliću spojiti sa životom muslimana koji gradi svoje vjerovanje i poimanje i koji mora da uspostavi svoj sistem i svoj život na temelju da je Allah Bog ovog Kosmosa, da ga je On stvorio i zasnovao.

Stoga, govoriti da ono što se naziva “naučnim socijalizmom” jeste pravac neovisan od materijalističkog pravca predstavlja puko neznanje ili bestidnost! Zato prihvatanje onoga što se naziva “naučni socijalizam” - sa tom osnovom, razvojem, metodologijom razmišljanja i izgradnjom sistema - znači korjenito odstupanje od islama: u vjerovanju, poimanju, zatim u programu i sistemu... Jer je apsolutno nemoguće povezati i objediniti prihvatanje tog “naučnog socijalizma” i poštivanje vjerovanja u Allaha. Svaki pokušaj njihovog objedinjavanja jeste pokušaj sastavljanja nevjerovanja i islama... Ovo je istina o kojoj se mora voditi računa...

Ljudi u bilo kojoj zemlji i u bilo kom vremenu ili će prihvatiti islam za vjeru ili će uzeti materijalizam za religiju. Pa ako prihvate islam za vjeru, nemoguće je da prihvate “naučni socijalizam” koji proističe iz “materijalne filozofije” i koji je nemoguće u sistemu odvojiti od korijena iz koga je proizišao. Zato ljudi moraju izabrati: ili islam ili materijalizam od samog početka!

Islam nije puko vjerovanje smješteno u svijesti već je islam u sistemu života utemeljen na vjeri... Kao što mi “naučni socijalizam” - u ovom terminološkom određenju - ne visi u zraku, već prirodno proizilazi iz “materijalizma” koji se, što se njega tiče, u osnovi temelji na pravilu materijalnosti Kosmosa; njegovi zagovornici negiraju postojanje Stvoritelja Programera, tako da je nemoguće razdvojiti ovu organsku strukturu... Odatle proizilazi ta korjenita oprečnost između islama i tzv. “naučnog socijalizma” sa svom svojom primjenom!

Zato se mora izabrati jedno od njih dvoje... Na svakome je da izabere i da kod Allaha preuzme odgovornost za ono što je izabrao!!!

وَلَقَدْ جَعَلْنَا فِي السَّمَاءِ بُرُوجًا ، وَزَيَّنَّاهَا لِلنَّاظِرِينَ * وَحَفِظْنَاهَا مِنْ كُلِّ شَيْطَانٍ رَجِيمٍ * إِلَّا مِنْ أَسْفَلِ السَّمَاءِ فَاتَّبِعَهُ شِهَابٌ مُبِينٌ * وَالْأَرْضَ مَدَدْنَا حَشَا ، وَالْقَيْنَا فِيهَا رَوَاسِيَ ، وَأَنْبَتْنَا فِيهَا مِنْ كُلِّ شَيْءٍ مَوْزُونٍ * وَجَعَلْنَا لَكُمْ فِيهَا مَعَايِشَ وَمَنْ لَسْتُمْ لَهُ بِرَازِقِينَ * وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا عِنْدَنَا خَزَائِنُهُ ، وَمَا نُنزِلُهُ إِلَّا بِقَدَرٍ مَعْلُومٍ * وَأَرْسَلْنَا الرِّيَّاحَ لَوَافِحَ ، فَأَنْزَلْنَا مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَاسْقَيْنَا كُفُوهً ، وَمَا أَنْتُمْ لَهُ بِخَازِنِينَ * وَإِنَّا لَنَجْنُ نُجْحِي وَنُعَيْتُ وَنَخْنُ الْوَارِثُونَ * وَلَقَدْ عَلِمْنَا الْمُسْتَقْدِمِينَ مِنْكُمْ ، وَلَقَدْ عَلِمْنَا الْمُسْتَأْخِرِينَ * وَإِنَّ رَبَّكَ هُوَ يَحْشُرُهُمْ إِنَّهُ حَكِيمٌ عَلِيمٌ .

Mi smo na nebu sazvujeđa stvorili i za one koji ih posmatraju ukrasili (15/16)

i čuvamo ih od svakog šejtana prokletog; (15/17)

a onoga koji kradom prisluškuje stiže svjetlica vidljiva (15/18).

A Zemlju smo prostrli i po njoj nepomične planine razbacali i učinili da na njoj sve s mjerom raste, (15/19)

i dajemo vam iz nje hranu, a i onima koje vi ne hranite (15/20).

I ne postoji ništa čije riznice ne posjedujemo, a od toga Mi dajemo samo onoliko koliko je potrebno (15/21).

Mi šalujemo vjetrove da oploduju, a iz neba spuštamo kišu da imate šta piti - vi time ne možete raspolagati (15/22).

I samo Mi dajemo život i smrt, i samo smo Mi vječni, (15/23)

i samo Mi znamo one koji su vam prethodili, i samo Mi znamo one koji će poslije doći, (15/24)

a On, Gospodar tvoj će ih, zaista, sve sabrati. On je mudar i sve zna (15/25).

Od prizora oholosti, čija je pozornica bila nebo, do izlaganja kosmičkih dokaza, počinjući prizorom nebesa, pa prizorom Zemlje, onda

prizorom vjetrova koji oploduju vodom te prizorom života i smrti, pa prizorom proživljenja i sabiranja... sve su ovo dokazi pred kojima se ohole oni koji bi, kad bi im bila otvorena vrata na nebu i oni se kroz njih uspinjali, rekli: *Samo nam se pričinjava, mi smo ljudi opčinjeni* (15/15). Zato izložimo ove prizore, jedan po jedan, onako kako su oni navedeni u kontekstu:

Mi smo na nebu sazvežđa stvorili i za one koji ih posmatraju ukrasili i čuvamo ih od svakog šejtana prokletog; a onoga koji kradom prisluškuje stiže svjetlica vidljiva (15/16-18).

To je prva linija na širokoj ploči. Ploči zadivljujućeg Kosmosa koji govori o tragovima Kreativne Ruke, koji svjedoči o nadnaravnosti više nego što to svjedoči dolazak meleka i koji otkriva preciznost organizacije i procjene kao što otkriva veličinu moći ovog velikog stvaranja.

Izraz *burudž* - sazvežđa, možda znači zvijezde i planete u svojoj njihovoj veličini, a možda znači putanje zvijezda i planeta po kojima se one kreću u svom kruženju. To u oba slučaja svjedoči o moći, preciznosti i lijepoj kreativnosti:

... i za one koji ih posmatraju, ukrasili (15/16)...

Ovaj pogled na ljepotu Kosmosa - posebno na nebo - govori da je ljepota namjeren cilj u stvaranju ovog Kosmosa. Nije cilj samo veličina niti samo tačnost, već je to ljepota koja uređuje sve ove pojave i koja izbija iz skladnosti svih njih.

Pogled na nebo u mračnoj noći, kad se na njemu povuku zvijezde i planete, koje proviruju svojom svjetlošću, zatim izgleda kao da se ugase, dok se oko premješta da odgovori na poziv neke daleke zvijezde... Pogled sličan ovom u noći obasjanoj Mjesecom, dok Mjesec sanja, a Kosmos okolo njega drijema, kao da zadržava svoj dah da ne probudi sretnog sanjara...

Samo jedan pjesnički pogled dovoljan je da se dokuči suština ljepote Kosmosa i dubina ove ljepote u njegovom stvaranju. Dovoljan je da se shvati značenje ovog neobičnog pogleda:

... i za one koji ih posmatraju ukrasili (15/16)...

Uz ukras ide i čuvanje i čistoća:

... i čuvamo ih od šejtana prokletog (15/17)

- tako da ih on ne skrnavi, ne prlja i ne ispuhuje u njih svoje zlo, prljavštinu i mamljenje. Šejtanu je prepuštena samo ova Zemlja i oni koji su u zabludi od Ādemovih sinova na njoj. Što se tiče neba - koje je simbol veličine i visine -, on je s njega protjeran i progнан, tako da ga ne skrnavi i ne prlja. Svaki njegov pokušaj da to učini biva osujećen:

... a onoga koji kradom prisluškuje stiže svjetlica vidljiva (15/18).

A šta je šejtan? Kako pokušava da kradom prisluškuje? Šta kradom prisluškuje?... Sve su ovo tajne od Allahovih tajni koje nema načina da spoznamo osim preko tekstova. Nema koristi raspravljati o njima, jer to ništa ne povećava na vjerovanju. To ne daje nikakvog ploda osim što okupira ljudski um onim što nije njegova specifičnost i što ga sprječava u njegovom stvarnom poslu u ovom životu. Potom, to mu ne pridodaje novu spoznaju o novoj činjenici.

Zato, znajmo da šejtan nema puta na nebo, da je ova opčaravajuća ljepota na njemu čuvana, da je ono što simbolizira veličinu i uzvišenost zaštićeno i da ga ne može oskrnaviti prljavština i nečistoća i da po njemu šejtan ne može ni kročiti, a u slučaju pokušaja bit će tjeran i istjeran i onemogućen u onome što želi.

Ne zaboravljamo ljepotu pokreta u prizoru u kome je predstavljeno čvrsto sazviježđe, šejtan koji se pokušava popeti i vatreni meteor koji leti prema njemu. Ovo je, zbilja, ljepota slike u ovoj lijepoj Knjizi.

Druga linija na širokoj ploči jeste linija pružene zemlje ispred pogleda, prostrte za korak i hod, i onoga što je na njoj od nepomičnih planina, bilja i opskrbe za ljude i druga živa bića:

A Zemlju smo prostrli i po njoj nepomične planine razbacali i učinili da na njoj sve s mjerom raste, i dajemo vam iz nje hranu, a i onima koje vi ne hranite (15/19-20).

Aspekt veličine je očit u ovom kontekstu. Na ogromnost sazviježđa na nebu ukazuje čak i riječ *burudž* svojom zvučnom strukturom. Čak je i pokretni meteor opisan da je *mubin* - vidljiv... Težina ukazivanja na nepomične planine na zemlji otjelovljena je u izrazu *we elqajna fiha rewasiye* - i po njoj nepomične planine razbacali (15/19)... Bilje je okarakterizirano da je *mewzun* - da s mjerom raste (15/19) - što je teška riječ, iako znači da svaka biljka na zemlji već u svom stvaranju nosi preciznost, tačnost i procjenu... Ovom aspektu težine priključuje se i množina *me'ajiš* - hranu (15/20) i njen neodređeni oblik, kao i *we men lestum lehu biraziqin* - i

onima koje vi ne hranite (15/20) - što pretpostavlja sve živo na zemlji, sve poznato i nepoznato. Sve to daje efekat veličine koji uveličava naslikani prizor.

Kosmički dokaz ovdje mimoilazi horizonte i prelazi na živa bića. Ovu Zemlju prostrtu za pogled i hod i ova nepomična brda bačena na zemlju prati ukazivanje na bilje koje s mjerom raste, a odatle do hrane koju je Allah dao ljudima na zemlji. To su opskrbe prikladne za život i održavanje na njoj. Njih ima mnogo i one su raznovrsne. Kontekst ih izlaže općenito i nejasno govori o njima kako bi ostavio efekat veličine, kako smo rekli: *Iz nje vam dajemo hranu, kao što dajemo i onima koje vi ne hranite* (15/21). Oni žive od Allahove opskrbe koju im On daje iz zemlje. A vi ste samo jedan narod i jedna vrsta od naroda i vrsta na ovoj Zemlji kojima nema broja. Narod koji ne hrani drugi narod već ga Allah hrani kao što hrani i druge. Međutim, njemu Allah ukazuje čast pa mu na korištenje, uživanje i služenje stavlja druge narode i stvorenja koji žive od Allahove opskrbe, dok Njega to ne košta ništa.

Ove opskrbe - kao i svaka stvar - određene su u Allahovom znanju i one podliježu Njegovoj odredbi i Njegovom htijenju. On njima raspolože kada hoće i kako hoće, u vremenu u kome On hoće, prema Svom zakonu kojim je zadovoljan i koji je postavio među ljude i u opskrbe:

I ne postoji ništa čije riznice ne posjedujemo, a od toga Mi dajemo samo onoliko koliko je potrebno (15/21).

Nema nijednog stvorenja da je išta u stanju niti da išta posjeduje, riznice svega - izvori i vrela - kod Allaha su, u Njegovim visinama, i On to spušta i daje stvorenjima u njihovim svjetovima *onoliko koliko je potrebno* (15/21). Nema ništa što spušta i daje nasumice i nema ništa što se događa bezrazložno.

Smisao ovog jasnog teksta: *I ne postoji ništa čije riznice ne posjedujemo, a od toga mi dajemo samo onoliko koliko je potrebno* (15/21), sve jasnije dolazi do izražaja kako čovjek napreduje u nauci i kako ulazi u tajne strukture i stvaranja ovoga Kosmosa. Značenje izraza *riznice* sve je jasnije i bliže otkako je čovjek otkrio prirodu elemenata od kojih se sastoje materije Kosmosa i priroda njihove sinteze i analize - do izvjesne mjere i otkako je saznao, npr. da su glavne riznice vode atomi vodonika i kiseonika! Otkako je saznao da riznice opskrbe oličene u zelenom bilju čini azot koji se nalazi u zraku! I taj karbon i taj kiseonik u sastavu karbondioksida! Kao i te zrake koje šalje Sunce! Dosta je stvari poput ovih

koje pojašnjavaju značenje Allahovih riznica od kojih je čovjek nešto saznao... A to je veoma malo u odnosu na to koliko toga ima...

Između onoga što Allah šalje u potrebnoj mjeri su vjetrovi i voda:

Mi šaljemo vjetrove da oploduju, a iz neba spuštamo kišu da imate šta piti - vi time ne možete raspolagati (15/22).

Mi šaljemo vjetrove da oploduju vodom,² kao što se deva oploduje priplodom. Mi iz neba spuštamo kišu koju nose vjetrovi, mi vas njome napajamo i vi pomoću nje živite.

Vi time ne možete raspolagati (15/22) -

to nije došlo iz vaših riznica već je došlo iz Allahovih riznica i daje se iz njih onoliko koliko je potrebno.

Vjetrovi se kreću prema astronomskim i atmosferskim faktorima. Oni nose vodu prema ovim faktorima, kao što voda i pada prema njima. Međutim, ko je ovo odredio iz temelja? To je odredio Stvoritelj i donio univerzalni zakon iz koga proizlaze ovi faktori i fenomeni:

I ne postoji ništa čije riznice ne posjedujemo, a od toga Mi dajemo samo onoliko koliko je potrebno (15/21).

Iz izraza primjećujemo da on svaki pokret vraća Allahu, čak i pijenje vode: *feesqajnakumuhu - mi smo vas njom napojili (15/22)*. Pod tim se misli da smo Mi učinili vaše stvaranje i oblikovanje tako da ono traži vodu, da smo učinili vodu pogodnom za vaše potrebe i da smo odredili i ovo i ono. Međutim, izraz dolazi na ovaj način radi usklađivanja čitave atmosfere i vraćanja svake stvari Allahu, čak i pokreta uzimanja vode da se napije. Atmosfera o kojoj je riječ jeste atmosfera vezanja svake stvari u ovom Kosmosu za neposrednu Allahovu volju. Allahov zakon ovdje u kretanju nebeskih tijela je kao Njegov zakon tamo u kretanju živih bića. Prvi dio sadrži Njegov zakon o nevjernicima, dok drugi dio sadrži Njegov zakon o nebesima i zemljama, o vjetrovima, vodi i napajanju. A sve je to Allahov

² Neki su htjeli da riječ *oploduju* ovdje protumače u naučnom značenju koje je otkriveno, a to je da vjetrovi nose cvijetni prah s jednog drveta na drugo. Međutim, kontekst ovdje ukazuje da je to oplodnja pomoću vode, a ne nečim drugim: *a iz neba šaljemo kišu da imate šta piti (15/22)*, tako da tu nema ni spomena, makar izdaleka, o klijanju, kako bi u prizoru moglo biti sjena bilja. Kur'anski izraz je precizan u slikanju sjenki prizora izbliza i izdaleka... To shvaća onaj ko živi u okrilju Kur'ana spašen od sumnje i čudnih primisli... tako da može steći kur'anski osjećaj lišen tih sumnji i čudnih slutnji! U protivnom, njegova osjećanja izražavaju čudne i strane komentare!

zakon koji ne odstupa. Ovo i ono je povezano sa velikom Istinom kojom je Allah stvorio nebesa, Zemlju, ljude i stvari podjednako.

Kontekst, zatim, upotpunjava vraćanje svake stvari Allahu, vraćajući Njemu život i smrt, žive i mrtve, proživljenje i sakupljanje.

I samo Mi dajemo život i smrt, i samo smo Mi vječni, i samo Mi znamo one koji su vam prethodili, i samo Mi znamo one koji će poslije doći (15/23-24).

Ovdje se prvi dio susreće sa drugim dijelom. Tamo je rečeno:

A Mi smo uništavali gradove samo u određeno vrijeme, nijedan narod ne može ni ubrzati ni usporiti konac svoj (15/45)...

A ovdje potvrđuje da su život i smrt u Allahovim rukama, da je Allah nasljednik poslije života, da On zna one kojima je bilo suđeno da prethode i umru, a kojima je bilo suđeno da dođu poslije i kasnije umru, da je On onaj Ko će ih sabrati na kraju i da se Njemu sve vraća.

On je mudar i sve zna (15/25) -

On svakom narodu određuje njegov rok Svojom mudrošću. On zna kad će umrijeti, kad će biti proživljeni i stvari koje su između toga.

Primjećujemo u ovom dijelu i dijelu koji mu prethodi harmoniju i sklad u pokretu prizora. U objavljivanju Kur'ana, u slanju meleka, u letu vatrenih meteora koji gađaju šejtane, u spuštanju kiše s neba... Zatim u sferi koja je okružena događajima i značenjima, a to je polje velikog Kosmosa: neba, sazvežđa i vatrenih meteora, Zemlje, nepomičnih planina i rastinja, vjetrova i kiše... Pošto je naveo primjer za oholost, učinio je njen sadržaj uspinjanje sa zemlje na nebo kroz otvorena vrata na njemu na tom istom izloženom polju... To je primjer umjetničkog slikanja u ovoj neobičnoj Knjizi.

« وَتَقَدَّ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ مِنْ صَلْصَالٍ مِنْ حَمَإٍ مَسْنُونٍ * وَأَلْبَانٍ خَلَقْنَاهُ مِنْ قَبْلُ مِنْ نَارِ السَّمُومِ * وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَائِكَةِ : إِنِّي خَالِقٌ بَشَرًا مِنْ صَلْصَالٍ مِنْ حَمَإٍ مَسْنُونٍ * فَإِذَا سَوَّيْتُهُ وَنَفَخْتُ فِيهِ مِنْ رُوحِي فَقَعُوا لَهُ سَاجِدِينَ * فَسَجَدَ الْمَلَائِكَةُ كُلُّهُمْ أَجْمَعُونَ * إِلَّا إِبْلِيسَ أَبَى أَنْ يَكُونَ مَعَ السَّاجِدِينَ * قَالَ : يَا إِبْلِيسُ مَا لَكَ أَلَّا تَكُونَ مَعَ السَّاجِدِينَ ؟ قَالَ : لَمْ أَكُنْ لَأَسْجُدَ لِبَشَرٍ خَلَقْتَهُ مِنْ صَلْصَالٍ مِنْ حَمَإٍ مَسْنُونٍ * قَالَ : فَاخْرُجْ مِنْهَا فَإِنَّكَ رَجِيمٌ * وَإِنَّ عَلَيْكَ اللَّعْنَةَ إِلَى يَوْمِ الدِّينِ * قَالَ : رَبِّ فَأَنْظِرْنِي إِلَى يَوْمِ يُبْعَثُونَ * قَالَ : فَإِنَّكَ مِنَ الْمُنْظَرِينَ * إِلَى يَوْمِ الْوَقْتِ الْمَعْلُومِ * قَالَ : رَبِّ بِمَا أَغْوَيْتَنِي لَأُزَيِّنَنَّ لَهُمْ فِي الْأَرْضِ ، وَلَا أُغْوِيَنَّهُمْ أَجْمَعِينَ * إِلَّا عِبَادَكَ مِنْهُمُ الْمُخْلَصِينَ * قَالَ : هَذَا صِرَاطٌ عَلَيَّ مُسْتَقِيمٌ * إِنَّ عِبَادِي لَيْسَ لَكَ عَلَيْهِمْ سُلْطَانٌ إِلَّا مَنْ اتَّبَعَكَ مِنَ الْغَاوِينَ * وَإِنَّ جَهَنَّمَ لَمَوْعِدُهُمْ أَجْمَعِينَ * لَهَا سَبْعَةُ أَبْوَابٍ إِكْلَالٌ بِابٍ مِنْهُمْ جُزْءًا مَقْسُومٌ .

« إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي جَنَّاتٍ وَعُيُونٍ * أَدْخُلُوهَا بِسَلَامٍ آمِينَ * وَنَزَعْنَا مَا فِي صُدُورِهِمْ مِنْ غَلِيٍّ إِخْوَانًا عَلَى سُرُرٍ مُتَقَابِلِينَ * لَا يَمَسُّهُمْ فِيهَا نَصَبٌ ، وَمَاهُمْ مِنْهَا بِمُخْرَجِينَ » (48)

Mi smo stvorili Ādema od ilovače, od blata ustajalog, (15/26)

a još prije smo stvorili džinnove od vatre užarene (15/27).

I kad Gospodar tvoj reče melekima: "Ja ću stvoriti čovjeka od ilovače, od blata ustajalog, (15/28)

i kad mu dam lik i u nj udahnem dušu, vi mu se poklonite!" (15/29).

svi meleki su se, zajedno poklonili, (15/30)

osim Iblīsa; on nije htio da se sa njima pokloni (15/31).

"O, Iblīse," - reče On - "zašto ti ne htjede da se pokloniš?" (15/32).

"Nije moje" - reče - "da se poklonim čovjeku koga si stvorio od ilovače, od blata ustajalog" (15/33).

"Onda izlazi iz dženneta", - reče On -, "neka si proklet (15/34)

i neka se prokletstvo zadrži na tebi do Dana sudnjeg!" (15/35).

"Gospodaru moj," - reče on - "daj mi vremena do dana kad će oni biti oživiljeni!" (15/36).

"Daje ti se rok" - reče On - (15/37)

"do Dana već određenog" (15/38).

"Gospodaru moj," - reče -, "zato što si me u zabludu doveo, ja ću njima na Zemlji poroke lijepim predstaviti i potrudiću se da ih sve zavedem, (15/39) osim među njima Tvojih robova iskrenih" (15/40).

"Ove ću se istine Ja držati" - reče On: (15/41)

"Ti nećeš imati nikakve vlasti nad robovima Mojim, osim nad onima koji te budu slijedili, od onih zalutalih" (15/42).

Za sve njih mjesto sastanka džehennem će biti, (15/43)

on će sedam kapija imati i kroz svaku će određen broj njih proći (15/44).

Oni koji su se Allaha bojali i onoga što im je zabranjeno klonili, oni će u džennetskim baščama pored izvora biti (15/45).

"Uđite u njih sigurni, straha oslobođeni!" (15/46).

I Mi ćemo zlobu iz grudi njihovih istisnuti, oni će kao braća na divanima jedni prema drugima sjedjeti, (15/47).

tu ih umor neće doticati, oni odatle nikada neće izvedeni biti (15/48).

Zatim dolazimo do velikog kazivanja o čovječanstvu: kazivanja o prvoj iskonskoj prirodi, kazivanja o Uputi i zabludi i njihovim osnovnim faktorima. Kazivanja o Ādemu, od čega je stvoren? Šta je pratilo njegovo stvaranje i šta mu je uslijedilo?

Vidjeli smo da je ovo kazivanje izloženo dva puta ranije, u suri El-Beqare i u suri El-A'raf.³ Međutim, njegov navođenje je svaki put bilo u

³ Ovo je prema rasporedu sure u Mushafu, a ne prema redu objavljivanja. El- A'raf je mekkanska sura kao i El-Hidžr. Objavljene su poslije sure El-Beqare koja je medinska.

funkciji drugog cilja, u poseboj prilici i u posebnoj atmosferi. Zato su se i prikazane serije na svakom mjestu razlikovale, razlikovao se način iznošenja, razlikovale su se nijanse značenja i razlikovao se ritam, uz zajedničke elemente u uvodima i osvrtima u mjeri koliko su im ciljevi zajednički.

Uvodi u kazivanje su slični u sve tri sure.

U suri El-Beqare kazivanju je prethodilo: *On je za vas sve što postoji na Zemlji stvorio, zatim je Svoju volju prema nebu usmjerio i kao sedam nebesa ga uredio; On sve zna (2/29)...*

U suri El-A'raf ovom kazivanju prethodi: *Mi smo vas na Zemlji smjestili i na njoj vam sve što je potrebno za život dali. - A kako vi malo zahvaljujete! (7/10).*

A ovdje mu je prethodilo: *A Zemlju smo prostrli i po njoj nepomične planine razbacali i učinili da na njoj sve s mjerom raste, i dajemo vam iz nje hranu, a i onima koje vi ne hranite (15/19-20).*

Međutim, kontekst u kome je navedeno ovo kazivanje različitog je smjera i cilja u svakoj suri...

U suri El-Beqare tačka oko koje je bio koncentriran kontekst jeste postavljanje Ādema za namjesnika na Zemlji na kojoj je Allah stvorio ljudima sve ono što je na njoj: *A kada Gospodar tvoj reče melekima: "Ja ću na Zemlji namjesnika postaviti!" (2/30)...* Stoga je od kazivanja izložio tajnu namjesništva koje je začudilo meleke jer im je njegova tajna bila skrivena: *I pouči On Ādema nazivima svih stvari, a onda ih predoči melekima i reče: "Kažite mi nazive njihove, ako istinu govorite!" "Hvaljen nek si!" - rekoše oni - "mi znamo samo ono čemu si nas Ti poučio; Ti si Sveznajući i Mudri". "O Ādeme", - reče On - "kaži im ti nazive njihove!" I kad im on kaza njihove nazive, Allah reče: "Zar vam nisam rekao da samo Ja znam nazive nebesa i Zemlje i da samo Ja znam ono što javno činite i ono što krijete!" (2/31-33).* Zatim je u nastavku iznio govor o sedždi meleka i Iblisovom odbijanju i oholjenju. O nastanjanju Ādema i njegove supruge u Džennetu. O šejtanovom zavođenju njih dvoje i njihovom izgonu iz njega. Zatim o silasku na Zemlju radi namjesništva na njoj, nakon što je opskrbljen ovim teškim iskustvom, nakon što se pokajao i nakon što mu je Allah oprostio. Iza kazivanja je uslijedio poziv Israilovim sinovima da se sjetе Allahovih blagodati koje im je On podario i da ispune zavjet koji su Mu dali, tako da je ovo bilo povezano sa namjesništvom njihovog praoca na Zemlji, Njegovim zavjetom koji Mu je dao i teškim iskustvom oca čovječanstva...

U suri El-A'raf, tačka oko koje je bio koncentriran kontekst jeste dugo putovanje iz Dženneta i natrag u njega i isticanje šejtanovog neprijateljstva prema čovjeku od početka putovanja pa do njegovog kraja, tako da se ljudi po drugi put vraćaju prvom poprištvu zbivanja, pa se jedan dio njih vraća u Džennet, odakle je šejtan izveo njihove roditelje, jer su mu se oni opirali i suprotstavljali na ovome svijetu, a drugi dio pada u Vatru jer je slijedio korake šejtanove, tog ogorčenog neprijatelja... Iza toga je kontekst izložio govor o sedždi meleka a odbijanju i oholjenju Iblisa, njegovo traženje od Allaha da mu da vremena do Dana oživljenja da zavodi sinove Ādemove zbog koga je protjeran. Zatim, nastanjivanje Ādema i njegove supruge u Džennetu uz odobrenje da mogu jesti sve njegove plodove osim sa jednog drveta, koje je simbol zabrane kojom se iskušava volja i pokornost, te šejtanovo bajanje njima nadugo i naširoko, njihovo jedenje sa tog drveta i ukazivanje njihovih stidnih mjesta, Allahov prijekor Ādemu i njegovoj supruzi i njihov izlazak na Zemlju da rade na Zemlji koji je poprište velike borbe: *"Izlazite" - reče On - "jedni drugima bićete neprijatelji! Na Zemlji ćete boraviti i do smrti ostati. Na njoj ćete živjeti, na njoj umirati i iz nje oživljeni biti"* - reče On (7/24-25)... Zatim je kontekst nastavio cijelo putovanje dok se svi ne vrate po drugi put, izlažući ih u velikoj areni, opširno i uz međusobni razgovor. Onda jedna grupa završava u Džennetu, a druga u Vatri: *I stanovnici vatre dozivaće stanovnike dženneta: "Prolijte na nas vode ili nešto od onoga čime vas je Allah obdario!" - a oni će reći: "Allah je to dvoje nevjernicima zabranio (7/50).* I spušta se zastor...

Međutim, ovdje u ovoj suri, tačka oko koje se koncentrira kontekst jeste tajna stvaranja Ādema, tajna Upute i zablude i njihovi osnovni činioци u biću čovjeka... Stoga je tekst na početku kazivanja rekao da je Allah stvorio Ādema od ilovače, od blata ustajalog, i da je u njega udahnuo Svog svijetlog, plemenitog duha, a da je šejtana stvorio ranije od vatre užarene. Zatim je izložio govor o sedždi meleka i odbijanju Iblisa da iz prijezira učini sedždu čovjeku koji je stvoren od ilovače, od blata ustajalog; o njegovom izgonu i prokletstvu, o njegovom traženju da mu se da vremena do Dana proživljenja i o udovoljavanju tom njegovom zahtjevu. Ovdje je u kontekstu dodato da je Iblis odlučio da neće zavoditi i da neće imati vlast nad iskrenim Allahovim robovima, već će on zavoditi i imati vlast nad onima koji robuju njemu a ne robuju Allahu. Kontekst kazivanja je završen iznošenjem sudbine i jednih i drugih bez dijaloga, bez izlaganja i bez pojedinosti, shodno tački oko koje je konceptiran kontekst. Kazivanje je završeno objašnjenjem dvaju elemenata u čovjeku i objašnjenjem područja vlasti šejtana...

Zato krenimo prema prizorima ovog kazivanja na ovom mjestu:

Mi smo stvorili Ādema od ilovače, od blata ustajalog, a još prije smo stvorili džinnove od vatre užarene (15/26-27).

Na ovom početku kontekst potvrđuje različitost dviju priroda između ilovače - što je osušena zemlja koja zvoni na udar a koja je nastala od vlažnog ustajalog blata - i vatre, obilježene da je strašna i paklena, užarena vatra. Kasnije ćemo saznati da je u sastav ljudske prirode ušao jedan novi element, a to je dah od Allahovog duha; a što se tiče šejtana, on je ostao od užarene vatre.

I kad Gospodar tvoj reče melekima: "Ja ću stvoriti čovjeka od ilovače, od blata ustajalog, i kad mu dam lik i u nj udahnem dušu, vi mu se poklonite!" svi meleki su se, zajedno poklonili, osim Iblisa; on nije htio da se sa njima pokloni. "O, Iblise," - reče On - "zašto ti ne htjede da se pokloniš?" "Nije moje" - reče - "da se poklonim čovjeku koga si stvorio od ilovače, od blata ustajalog." "Onda izlazi iz dženneta", - reče On -, "neka si proklet i neka se prokletstvo zadrži na tebi do Dana sudnjeg!" (15/28-35).

I kad Gospodar tvoj reče melekima... Kada je rekao? Gdje je rekao? Kako je rekao? Sve su to pitanja na koja smo odgovorili u suri El-Beqare u prvom džuzu ovog *Okriľja*. Ne može se na ovo odgovoriti jer nemamo teksta koji na to odgovara. Ne može se ova tajna spoznati osim pomoću teksta, i sve što je mimo toga - to je lutanje po blatu bez argumenata.

A kad je riječ o stvaranju čovjeka od ilovače, od blata ustajalog, i udahnjivanje u njega Allahovog duha, postavlja se pitanje kako je to bilo. To je isto tako ono što ne znamo - način na koji se to desilo, niti se, ni u kom slučaju, može odrediti taj način.

Uvidom u druge kur'anske tekstove u vezi sa ovim problemom, posebno Njegove riječi: *Mi smo, zaista, čovjeka od biti zemlje stvorili (23/12)*, i Njegove riječi: *... a potomstvo njegovo stvara od kapi hude tekućine (32/8)*, može se reći da je porijeklo čovjeka i porijeklo čitavog života od biti ove zemlje, iz njenih glavnih elemenata koji su upravo zastupljeni u organskom sastavu čovjeka i u sastavu svih živih bića, te da postoje faze na koje ukazuje riječ *sulale* - bit, kap, sperma, sjeme. Ovdje završava značenje tekstova i svako dodavanje je neka vrsta izmišljanja za kojom Kur'an nema potrebe. Naučno istraživanje neka ide svojim tokom i svojim sredstvima koja mu stoje na raspolaganju, stižući do pretpostavki i teorija do kojih stiže, ostvarujući one za čije ostvarenje nađe siguran put i mijenjajući one koji se ne potvrde u naučnom istraživanju i provjeravanju, ne proturječivši

nijednom rezultatu koga ostvari sa osnovnom činjenicom koju sadrži Kur'an, a to je da je posigurno stvaranje ove biti počelo od elemenata zemlje uz ulazak vode u njen sastav.

Međutim, kako je ova zemlja iz svoje prirode čiji su elementi poznati dosegla do stadija organskog života prvenstveno, i do stadija ljudskog života konačno, to je tajna koju nije u stanju čitavo čovječanstvo objasniti. Tajna života u prvoj ćeliji - prema teoriji evolucije - ostaje još uvijek skrivena i nema nikoga ko bi tvrdio da je to otkrio. Što se tiče tajne višeg oblika ljudskog života, u koji ulaze inteligencija, spoznaja i druge sposobnosti koje se razlikuju od svih životinjskih stvorenja, i to tako drastično da čovjek potpuno nadmašuje ostala živa stvorenja od kako se pojavio čovjek na svijetu. Što se tiče, dakle, te tajne, teorije još lutaju oko nje i one sada ne mogu negirati izdvojenost čovjeka u osobenostima od samog njegovog postanka, kao što ne mogu potvrditi neposrednu vezu između njega i bilo kog živog stvorenja prije njega, jer neke teorije stoje na stanovištu da je čovjek "evoluirao" iz tog bića. Ove teorije isto tako ne mogu opovrgnuti drugu pretpostavku, a to je da su vrste nastale neovisno jedna od druge od samog početka - iako su jedne razvijenije od drugih -, zatim da je čovjek također neovisno nastao od samog početka, dok nam je Kur'an objašnjava jednostavnim, jasnim i sumarnim objašnjenjima:

I kad mu dam lik i u nj udahnem dušu (15/29)...

Allahov duh je, dakle, to što ovo mizerno organsko stvorenje prenosi u plemeniti ljudski stadij od samog početka stvaranja i to je ono što je ovo stvorenje učinilo jedinstvenim stvorenjem kome je povjereno namjesništvo na Zemlji zbog njegovih jedinstvenih osobenosti od početka stvaranja.

Kako?

I kada je ovo ljudsko stvorenje bilo sposobno da shvati kako to djeluje Uzvišeni Stvoritelj?

Ovdje stižemo do čvrstog tla na koje stajemo potpuno sigurni.

Stvaranje šejtana je bilo - ranije - od užarene vatre. On je, dakle, prethodio čovjeku u stvaranju. Ovo je ono što znamo. A što se tiče onoga kakav je on i kako je bilo njegovo stvaranje, to je druga stvar, i mi o tome ne možemo raspravljati. Iz njegovih osobina shvaćamo neke osobine užarene vatre. Iz njegovih osobina zapažamo utjecaj na elemente zemlje, s obzirom na to da je i on od vatre. Zapažamo bol i užurbanost u njemu s obzirom na to da je to užarena vatra.. Zatim nam se kroz kazivanje otkriva

osobina obmanjivanja i oholosti, a koja u poimanju nije daleko od prirode vatre.

Čovjekovo stvaranje bilo je iz elemenata ove ljepljive zemlje koja se pretvorila u ilovaču, zatim iz uzvišenog daha koji je razdvojio između njega i ostalih živih bića i koji mu je dao ljudske odlike, a prva je sposobnost uspinjanja po stepenicama visokih spoznaja karakterističnih za svijet čovjeka.

Ovaj dah koji ga spaja sa svijetom meleka i koji ga čini sposobnim da stupi u kontakt sa Allahom, da prima od Njega i da prelazi iz materijalne sfere u kojoj u njemu saraduju organi i čula, u apstraktnu sferu u kojoj u njemu saraduju srca i umovi i koja mu nudi tu skrivenu tajnu pomoću koje se iskrada izvan vremena i prostora i izvan organa i čula do nekih vrsta spoznaja i nekih vrsta poimanja koja su neograničena u nekim slučajevima.

To sve uz činjenicu da je zemlja teška u njegovoj prirodi i da podliježe nužnostima i potrebama zemlje, kao što su hrana, piće, odijevanje, strasti i sklonosti ili kao što su slabost i manjkavost i sve ono što stvara tu slabost i manjkavost od poimanja, sklonosti i pokreta. Pored toga, ovo stvorenje je od početka *složeno* od ova dva horizonta koja se u njemu ne razdvajaju. Njegova priroda je priroda *sinteze*, a ne priroda *legure* ili *smjese*! Ova činjenica se mora uzeti u obzir i precizno je pojmiti kad god razgovaramo o tome da je čovjek složen od zemlje ilovače i iz Uzvišenog Daha koji je od njega učinio ovo stvorenje jedinstvene strukture... Nema razdvajanja između ova dva nivoa u njegovoj strukturi. Jedan bez drugog oni ne mogu ništa uraditi ni u jednom slučaju. On nije čista zemlja u jednom, niti čisti duh u drugom trenutku. On se ponaša jedinstveno zahvaljujući svojoj strukturi u kojoj ne dolazi do razdvajanja!

Ravnoteža između karakteristika zemljanih elemenata u čovjeku i Božanskih elemenata u njemu jeste najviši stepen koji se traži od njega da ga dostigne. To je ljudsko savršenstvo koje je čovjeku dosuđeno. Ne traži se od njega da se liši prirode jednog od ta dva svoja elementa i njihovih potreba kako bi dosegao nivo meleka ili se spustio na nivo životinje. Nije ostvarenje samo jednog od ta dva elementa savršenstvo koje se traži od čovjeka. Uzdizanje koje remeti apsolutnu ravnotežu je grješka i porok u odnosu na ovo stvorenje i njegove izvorne osobine, kao i u odnosu na mudrost radi koje je stvoreno na ovaj specifičan način.

Onaj ko pokušava zanemariti svoje vitalne tjelesne sposobnosti, on je kao i onaj ko pokušava zaustaviti svoje slobodne duhovne sposobnosti...

Oni obojica izlaze izvan okvira izvorne ljudske prirode i žele da od sebe naprave ono što im ni Stvoritelj nije želio. Oni obojica uništavaju sebe uništenjem jednog osnovnog dijela svog bića i oni će biti odgovorni pred Allahom za ovo uništenje.

Radi ovoga Poslanik (alejhi's-selam) je htio osuditi onoga ko je htio da se zamonaši i da se ne približava ženama, onoga ko je htio da stalno posti i da ne mrsi i onoga ko je htio da klanja cijelu noć i da ne spava. Osudio ih je sve, kao što je navedeno u hadisu od Aiše (neka je Allah njome zadovoljan) rekavši: **“Ko se ne drži mog sunneta, nije moj”**.

Islam je uspostavio šeriat za čovjeka na osnovu tog njegovog ustrojstva i na tom šeriatu uspostavio mu ljudski sistem u kome neće biti uništena nijedna od ljudskih sposobnosti. Krajnji cilj ovoga sistema jeste da se ostvari ravnoteža između ovih sposobnosti da sve djeluje bez nasilja i bez slabosti, bez agresije jedne na drugu. Jer naspram svake agresije stoji uništenje, a naspram svakog nasilja stoji razaranje. Čovjek treba dobro da čuva osobenosti svoje iskonske prirode i on je odgovoran za njih pred Allahom. Sistem koji je islam uspostavio ljudima čuva ove osobenosti koje Allah nije uzalud podario čovjeku.

Onaj ko želi da ubije prirodne animalne težnje u čovjeku ruši njegovo osobno biće. Njemu je jednak i onaj ko želi da ubije prirodne iskonske težnje koje karakteriziraju čovjeka, ali ne i životinju, kao što su vjerovanje u Boga i vjerovanje u nevidljivo što je specifičnost čovjeka... Onaj ko ljudima uskraćuje njihova vjerovanja uništavajući njihovo ljudsko biće, isti je kao onaj ko ljudima uskraćuje hranu, piće i životne potrebe. Obojica su neprijatelji *čovjeku* i obojica se moraju progoniti kao što se progoni šejtan!

Čovjek je životinja, ali i više od toga... On ima potrebe životinje, ali on ima i ono što stoji naspram ovog, što je više od toga. Ove potrebe mimo ovih drugih nisu *osnovne potrebe*, kao što tvrde neprijatelji čovjeka između sljedbenika “naučnog” materijalističkog pravca.

Ovo su neka razmišljanja koja čovjeku nameće istina o njegovom stvaranju kako je utvrđuje Kur'an preko kojih ćemo mi preći brzo, kako ne bismo zaustavili navalu kur'anskog teksta u iznošenju prizora velikog kazivanja, želeći da im se ponovo vratimo sa nekim komentarima na kraju:

Allah je rekao melekima: *“Ja ću stvoriti čovjeka od ilovače, od blata ustajalog, i kad mu dam lik i u nj udahnem dušu, vi mu se poklonite!”* (15/28-29).

Bilo je ono što je Allah rekao. Govor Njega (Uzvišenog) jeste volja. Usmeravanje volje stvara željeno stvaranje. Mi nismo u stanju da pitamo kako je Allahov vječni iskonski dah prionuo za ilovaču prolaznog stvorenja. Rasprava na ovaj način je umna besposlica, štaviše, rujanje samom umu i njegovo napuštanje kruga u kome posjeduje instrumente poimanja, spoznaje i suda. Sve rasprave koje su pokretane u vezi sa ovim pitanjem i sve što se i dalje pokreće nije ništa drugo do nepoznavanje prirode ljudskog uma, njegovih osobitosti i granica, nije ništa drugo do njegovo uvlačenje u područje koje nije njegovo, da mjeri djelovanje Stvoritelja mjerilima ljudske spoznaje, što predstavlja bestidnost u trošenju umne snage i grješku u metodu iz temelja. On pita kako se vječno zaodijeva u stvoreno i kako se beskonačno prelijeva u prolazno. Potom opovrgava, potvrđuje ili obrazlaže! Ljudski razum u osnovi nije pozvan da kaže konačnu riječ o ovoj temi. To je stoga što Allah kaže: - Ovo je, zaista, bilo, a ne kaže kako je bilo. Stvar je, dakle, potvrđena i ljudski razum ne može to negirati. Isto tako on to ne može potvrditi objašnjenjem koje je njegov proizvod - ne priznajući Tekst - jer on ne posjeduje sredstva kojima može donijeti sud o vječnom jer je on nešto što je stvoreno, a ono što je stvoreno ne raspolaže sredstvima da rasuđuje o vječnom, niti o vječnome što je u njemu. Ako razum u principu prihvati ovu činjenicu ili ovaj problem - a to je da stvoreno ne posjeduje sredstvo da sudi o vječnom u bilo kom obliku - , onda je to dovoljno da se razum prođe i okani nerazumnog trošenja svoje snage u području koje mu nije sigurno.

Pogledajmo, poslije toga, šta je bilo:

Svi meleki su se, zajedno, poklonili (15/30)...

kao što je priroda ovih stvorenja, meleka, apsolutna pokornost bez rasprave i opiranja.

Osim Iblisa, on nije htio da se sa njima pokloni (15/31)...

Iblis je drugo stvorenje, on nije melek. On je od vatre, a oni od svjetla. Oni se ne opiru onome što im Allah zapovijedi i oni izvršavaju ono što im se naredi. On je odbio i pogriješio. On, zasigurno, nije melek. Što se tiče izuzimanja ovdje, ono nije pravo izuzimanje, već je to izuzimanje takve vrste kao kad bi ti rekao: Došli su sinovi toga i toga, osim Ahmeda. Međutim, Ahmed nije sin toga i toga, već je on s njima na tom mjestu, ili je tu sticajem prilika. A kad je riječ o spomenutoj naredbi melekima: *I kad Gospodar tvoj reče melekima (15/28)* - postavlja se pitanje kako je ona obuhvatila Iblisa. Jer na izdavanje naredbe Iblisu upućuje ono što dolazi

poslije, s obzirom na to da je u suri El-A'raf otvoreno rekao: *"Zašto se nisi poklonio kad sam ti naredio?" - upita On (7/12)*. Stil Kur'ana zadovoljava se da na mnogim mjestima uputi na kasnije značenje. Riječi Uzvišenog Allaha upućene njemu: *Zašto se nisi poklonio kad sam ti naredio? (7/12)* - kategorične su u tome da je i njemu izdata naredba. I nije nužno da ova zapovijed njemu bude i Njegova zapovijed melekima. Možda je izdata njemu kad je izdata njima, zato što je bio zajedno s njima sticajem okolnosti. Možda je izdata njemu samom, ali se to ne spominje radi omalovažavanja njegovog položaja, a isticanja položaja meleka u toj situaciji. Međutim, kategoričan zaključak koji se iz tekstova može izvući kao i iz značenja njegovog postupka jeste da on nije melek i ovo je ono čemu mi dajemo prednost.

Bilo kako bilo, mi ovdje operišemo datostima nevidljivog svijeta i nismo u stanju pojmiti njihovu suštinu niti kakvoću mimo granica tekstova, jer razum, kako smo rekli, ne može, ni u kom slučaju, ništa učiniti na ovom području.

Svejedno je jesu li ovi nazivi imena, atributi ili simboli za snage Allahovih stvorenja, stvar je ista u pogledu ograničenog ljudskog razuma:

"O, Iblise," - reče On - "zašto ti ne htjede da se pokloniš?" "Nije moje" - reče - "da se poklonim čovjeku koga si stvorio od ilovače, od blata ustajalog" (15/32-33).

Priroda zavodenja, oholosti i grijeha je progovorila u tom biću od užarene vatre. Iblis je spomenuo ilovaču i blato ustajalo, a nije spomenuo Božanski dah koji se izmiješao sa ovom zemljom. Uzdignute glave uznosito je rekao da nije njegovo, zbog njegove veličine, da učini sedždu čovjeku koga je Allah stvorio od ilovače, od blata ustajalog!

I bilo je ono što je trebalo da bude:

"Onda izlazi iz dženneta", - reče On -, "neka si proklet⁴ i neka se prokletstvo zadrži na tebi do Dana sudnjeg!" (15/34-35) -

kao kazna za grijeseenje i zlo.

Tada progovara karakter pakosti i ćud zla:

"Gospodaru moj," - reče on - "daj mi vremena do dana kad će oni biti oživljeni!" "Daje ti se rok" - reče On - "do Dana već određenog" (15/36-38).

⁴ tj. protjeran.

Tražio je da mu se da vremena do dana njihovog oživljenja, ne da se pokaje za grijeh u prisustvu Uzvišenog Stvoritelja, niti da se obrati Allahu, vrati se i iskupi za svoj krupni grijeh, već da se osveti Ādemu i njegovom potomstvu zato što ga je Allah prokleo i protjerao iz Svoje Upute. On Allahovo prokletstvo na njega povezuje sa Ādemom, a ne povezuje ga sa svojim grijehom prema Allahu, grijehom koji je počinio u neprihvatljivoj oholosti!

“Gospodaru moj,” - reče -, “zato što si me u zabludu doveo, ja ću njima na Zemlji poroke lijepim predstaviti i potrudicu se da ih sve zavedem, osim među njima Tvojih robova iskrenih” (15/39-40).

Time je Iblis odredio poprište borbe. To je Zemlja:

Ja ću njima na Zemlji poroke lijepim predstaviti (15/39)...

On je odredio svoje obećanje i prijetnju na Zemlji, a to je uljepšavanje, uljepšavanje ružnog i njegovo predstavljanje lijepim i zavođenje izvještačenim ukrasima da se to ružno čini. Tako čovjek ne učini ni jedno zlo a da nad njim ne bude šejtanov doticaj koji mu to zlo ukrašava, čini lijepim i prikazuje ga u drugoj suštini i ogrtaču u kome se stvarno ne nalazi. Zato neka ljudi budu svjesni šejtanove prijetnje i neka budu oprezni kad god u nečemu nađu uljepšavanje i kad god u svojim dušama osjete želju za tim. Neka budu oprezni jer šejtan možda bude tamo. Neka budu u kontaktu sa Allahom i neka Ga istinski obožavaju, jer šejtan, prema uvjetu koga je sam postavio, nema utjecaja na Allahove iskrene robove:

I potrudicu se da ih sve zavedem, osim među njima Tvojih robova iskrenih (15/39-40).

Allah odabire Sebi one Svoje robove koji su iskreni prema Njemu, koji se jedino Njemu posvete i koji ga obožavaju kao da Ga vide. Šejtan nad ovima nema nikakve vlasti.

Ovaj uvjet koga je postavio Iblis (prokletnik) postavio ga je znajući da ne može drugog zavesti, jer je Allahov zakon da On odabire Sebi one koji su Mu iskreni, da ih štiti i vodi brigu o njima. Stoga je odgovor glasio:

“Ove ću se istine Ja držati” - reče On: “Ti nećeš imati nikakve vlasti nad robovima Mojim, osim nad onima koji te budu slijedili, od onih zalutalih” (15/41-42).

Ovo je put. Ovo je zakon. Ovo je pravilo. Ovo je pravilo sa kojim se Volja zadovoljila da to bude zakon i sud o Uputi i zabludi. *Nad robovima*

Mojim (15/42) iskrenim, ti nećeš imati vlasti, nećeš imati utjecaja na njih, nećeš imati mogućnosti da im poroke lijepim predstavljáš, jer si ti od njih odvojen, oni su u odnosu na tebe u zabranu, tvoji putevi do njih su zatvoreni, oni su uprli svoje oči u Allaha i oni shvaćaju Njegov zakon svojom iskonskom prirodom koja ih veže sa Allahom. Ti ćeš imati vlasti nad onima koji te budu slijedili od onih zalutalih. To je rastavljeno izuzimanje jer zalutali nisu dio iskrenih Allahovih robova. Šejtan grabi samo one izgubljene kao što vuk hvata ovcu zalutalu iz stada. Međutim, oni koji se iskreno okrenu Allahu, On ih neće ostaviti da se izgube. Allahova milost je široka, pa ako malo i zaostanu, oni će brzo stići i vratiti se!

Što se tiče kazne, kazne zalutalima, ona je oglašena na poprištu od samog početka:

Za sve njih mjesto sastanka džehennem će biti, on će sedam kapija imati i kroz svaku će određen broj njih proći (15/43-44).

Ovih zalutalih ima više vrsta i klasa, kao što i zablude ima više vrsta i oblika. Svaka kapija je za određenu vrstu, već prema tome kakvi su bili i kako su radili.

Prizor završava i kontekst je sa kazivanjem stigao do srednje tačke i mjesta pouke. Objasnio je kako šejtan slijedi svoj put do ljudi i njihovih duša i kako element zemlje u čovjeku nadvladava njegov Božanski element. Međutim, ko je u kontaktu sa Allahom i ko sačuva svoj Božanski element, šejtan nad njim nema nikakvu vlast...

Spominjući sudbinu zalutalih, spominje i sudbinu iskrenih robova:

Oni koji su se Allaha bojali i onoga što im je zabranjeno klonili, oni će u džennetskim baščama pored izvora biti. "Uđite u njih sigurni, straha oslobođeni!" I Mi ćemo zlobu iz grudi njihovih istisnuti, oni će kao braća na divanima jedni prema drugima sjedjeti, tu ih umor neće doticati, oni odatle nikada neće izvedeni biti (15/45-48).

Oni koji se Allaha boje - to su oni koji se boje Allaha i koji se čuvaju Njegove kazne i onoga što vodi toj kazni. Vjerovatno se izvori u džennetskim baščama podudaraju sa tim kapijama u Džehennemu. Oni ulaze u džennetske bašče sigurni i straha oslobođeni, naspram straha i zaprepaštenosti tamo. Mi smo istisnuli zlobu iz njihovih grudi, naspram mržnje koja vri u grudima Iblisa, kako se vidi iz konteksta koji je prethodio. Tu ih umor neće doticati i tu se neće plašiti da odatle mogu biti

izvedeni. To im je nagrada za ono što su se plašili i bojali na Zemlji, pa su zaslužili sigurno i mirno mjesto u blizini Plemenitog Allaha...

Veliko kazivanje o čovječanstvu - kao što je izloženo u ovom kur'anskom tekstu - zaslužuje opširne osvrtne, ali se mi, ipak, ne možemo previše udaljavati od teme - u ovom *Okrilju Kur'ana* - pa ćemo se zadovoljiti da se u to upustimo u mjeri u kojoj to ovdje odgovara ovoj prilici:

* Ovo kazivanje jasno ukazuje na prirodu strukture ovog stvorenja zvanog čovjek. On je specifična i jedinstvena struktura. On je više od prostog živog organskog spoja, što mu je zajedničko sa ostalim živim bićima. Kako god da je nastao život i kako god da su nastala živa bića, ljudsko stvorenje se izdvaja po jednoj drugoj karakteristici koju navodi kur'anski tekst... To je karakteristika Božanskog duha pohranjena u njemu... To je osobenost koja čovjeka čini čovjekom i kojom se on izdvaja iznad svih drugih živih bića. Ova osobenost, kategorično, nije puki život. Čovjek učestvuje u *životu* sa ostalim živim bićima. Međutim, osobenost Duha je više od pukog života.

Ova osobenost - kako inspiriše kur'anski tekst - nije došla čovjeku nakon izvjesnih perioda ili faza od njegovog nastanka - kako tvrdi darvinizam - već je došla zajedno sa njegovim stvaranjem i nastankom. Za ljudsko biće nije postojalo vrijeme u kome je bilo puko živo biće - bez karakteristične ljudske duše, pa mu je zatim došla ova duša te je s njom postao ovaj čovjek!

Moderni darvinizam - preko Džulijana Hakslija - bio je prisiljen da prizna jedan dio ove velike istine, a to je "izdvojenost čovjeka" sa životnog i funkcionalnog aspekta, pa odatle i njegova izdvojenost sa umnog aspekta i sve ono što je nastalo iz njegove izdvojenosti sa civilizacijskog aspekta...

Međutim, ova teorija je ostala da i dalje tvrdi da je ovaj izdvojeni čovjek nastao od životinje!

Teško je pomiriti između onoga do čega je došao moderni darvinizam u pogledu izdvojenosti čovjeka i pravila na kome se zasniva darvinizam - a to je teorija o apsolutnoj evoluciji i razvoju čovjeka iz životinje - međutim, darvinisti i njihove pristalice još istrajavaju na ovom

nenaučnom zanosu koga su ovjenčali oreolom nauke u času odvajanja od odredbi Crkve! Ovo je podstaklo Jevreje da ovu teoriju prošire i učvrste i da joj daju "naučni" ton radi nekog svog cilja i radi nekog od svojih planova.⁵

Mi smo ranije govorili o ovom problemu kad smo se susreli sa sličnim kur'anskim tekstovima u suri El-A'raf u ovom *Okrilju*.⁶ Ovdje ćemo odabrati nekoliko pasusa koji su tamo navedeni:

U svakom slučaju, ovi kur'anski tekstovi koji govore o stvaranju Ādema (alejhi's-selam) i o stvaranju ljudske vrste pretežno stoje na stanovištu da se davanje ljudskih specifičnosti samostalnih funkcija ovom biću odigralo zajedno sa njegovim stvaranjem. Napredak u historiji čovjeka bio je napredak u javljanju ovih osobitosti, njihovo razvijanje, uvježbavanje i sticanje velikog iskustva. Nije to bio napredak u čovjekovoj egzistenciji u smislu evolucije vrste, koji se završio sa čovjekom, kao što tvrdi darvinizam.

Postojanje razvijenijih vrsta životinja koje slijedi vremenski tok - što pokazuju iskopavanja koja se temelje na teoriji o evoluciji - jeste obična pretpostavka, a nikako nepobitan princip, jer procjena starosti samih stijena u slojevima zemlje nije ništa drugo do pretpostavka! Obična pretpostavka, kao što je pretpostavka i procjena starosti zvijezda na osnovu njihovog isijavanja. Nema ništa što bi sprječavalo pojavu drugih pretpostavki koje bi ovu modificirale ili je promijenile!

Međutim, pod pretpostavkom nepobitnog poznavanja starosti stijena, ne postoji ništa što sprječava postojanje "vrsta" životinja u uzastopnim vremenskim razdobljima koje su razvijene jedne od drugih. To se dešava uslijed djelovanja prilika koje vladaju na Zemlji i faktora koji dozvoljavaju postojanje vrsta čijim životima odgovaraju takve prilike koje vladaju i koje im ne dozvoljavaju da dalje žive i pojavu novih vrsta koje više odgovaraju vladajućim uvjetima...⁷ Međutim, ovo ne "iziskuje" da su jedne vrste neminovno "evoluirale" iz drugih... Darwinova iskopavanja i ono što je došlo poslije ne mogu potvrditi više od ovoga... Ne mogu potvrditi, pouzdano i kategorički, da je ova vrsta organski evoluirala iz vrste koja joj vremenski prethodi, prema svjedočanstvima kamenih slojeva koji se

⁵ V. Poglavlje *El-Jehudu's-selasetu* u knjizi *Et-Tetawwuru we's-sebatu fi'l-hajati'l-bešerijeti*, od Muhammeda Qutba.

⁶ U *okrilju Kur'ana*, VIII, str. 150-152.

⁷ Ovo je dodatak koji tamo nije spomenut.

nalaze u tim iskopinama, već samo potvrđuju da je postojala razvijenija vrsta od one vrste koja joj vremenski prethodi... Ovo je moguće obrazložiti kao što smo to već rekli... Okolnosti koje su vladale na Zemlji omogućavale su postojanje ove vrste. Pošto su se one promijenile, postale su pogodne za nastanak druge vrste, pa je ona nastala. To je isto tako pripomoglo da izumre vrsta koja je živjela prije, u drugim uvjetima, pa je izumrla.

Tada je došlo do nastanka ljudske vrste samostalno u vremenu za koje je Allah znao da su prilike na Zemlji omogućavale život, razvoj i napredak ove vrste... Ovo je to o čemu jedna grupa kur'anskih tekstova daje prednost u ljudskom nastanku.

Čovjekova jedinstvenost sa biološkog, fiziološkog, umnog i duhovnog aspekta, ova jedinstvenost koja je prisilila savremene darviniste - a među njih spadaju i svi ateisti - da to priznaju, jeste odlučujući dokaz - u sferi humanističkih istraživanja - nezavisnosti ljudskog postanka i njegovo nemiješanje sa drugim vrstama u organskom razvoju.

* Ovaj nezavisni čovjekov nastanak koji u sebi sadrži komponentu koja je dovela do nezavisne čovjekove egzistencije, komponentu daha iz Božanskog duha, čini da se pogled na čovjeka i "njegove osnovne potrebe" suštinski razlikuje od pogleda materijalističkih učenja sa svim njihovim derivatima, ekonomskim, društvenim i političkim, i svim njihovim sekretima u poimanjima i vrijednostima koje treba da vladaju ljudskim životom.

Tvrđnja da je čovjek obična životinja koja se razvila od životinje jeste to što je učinilo da marksistička reklama razglasi da osnovne čovjekove potrebe jesu hrana, piće, stan i seks! Ovo su, stvarno, osnovne potrebe životinje! Čovjek ne može biti u mizernijem položaju nego što jeste prema ovom pogledu! Odatle se skrnave sva njegova prava koja proizilaze iz njegove izdvojenosti od životinje po njegovim ljudskim osobitostima... Skrnave se njegova prava na vjersko uvjerenje, skrnave se njegova prava na slobodu mišljenja i vjerovanja. Skrnave se njegova prava izbora vrste posla i mjesta stanovanja. Skrnave se njegova prava kritike vladajućeg sistema i njegovih idejnih i doktrinalnih principa. Štaviše, skrnave se njegova prava kritike postupaka "partije" i onih koji su manji od partije, poput vlastodržaca u tim omraženim sistemima koji ljude skupljaju u stado i vode ih poput životinje, jer ovi *ljudi*, shodno materijalističkoj filozofiji, nisu ništa drugo do vrsta životinje koja je nastala od životinje! Zatim, svu tu nesreću nazivaju "naučnim socijalizmom"!

Što se tiče islamskog pogleda na čovjeka - a on počiva na temelju čovjekove izdvojenosti u ljudskim osobitostima, pored toga što se čovjek pridružuje životinji u organskom sastavu -, taj pogled od prvog trenutka smatra da su osnovne čovjekove potrebe različite i više u odnosu na potrebe životinje. Stoga, hrana, piće, stan i seks nisu sve njegove osnovne potrebe. Potrebe uma i duše, koje su izvan toga, nisu drugorazredne potrebe!... Vjerovanje, sloboda misli, volje i izbora su osnovne potrebe kao hrana, piće, stan i seks... One su, zapravo, više od njih po vrijednosti, jer su to više potrebe čovjeka koje nema životinja. Zapravo, to su potrebe povezane sa njegovim osobitostima koje određuju njegovu ljudskost. I čijim se skrnavljenjem skrnavi njegova ljudskost!

Stoga nije dozvoljeno da se u islamskom sistemu skrnavi sloboda vjerovanja, mišljenja i izbora u interesu "proizvodnje" i osiguravanja hrane, pića, stana i seksa ljudima! Kao što nije dozvoljeno da se skrnave moralne vrijednosti - kako ih Allah propisuje čovjeku, a ne kako ih propisuje običaj, sredina i ekonomija - zarad osiguranja tih animalnih potreba...

To su posve dva različita pogleda na vrednovanje "čovjeka" i "njegove osnovne potrebe"... Stoga je te poglede uopće nemoguće objediniti u jednom sistemu! Pa, ili islam, ili materijalistička učenja sa svim prljavim sekretima koje ona luče... Među kojima je i ono što se tamo imenuje "naučnim socijalizmom", koji nije ništa drugo do prljav sekret koji luči beznačajna i kukavna materija čovjeka koga je Allah učinio dostojanstvenim.

* Trajna borba između šejtana i čovjeka na ovoj Zemlji koncentrirana je na zavodenje čovjeka od strane šejtana, njegovo udaljšavanje od Allahovog programa i pridobijanje za neke druge programe. Koncentrirana je na zavodenje čovjeka da napusti obožavanje Allaha - zapravo da napusti pokornost Njemu u svemu onome što je On propisao u pogledu vjerovanja i poimanja, u pogledu obreda i obrednih obaveza, u pogledu šeriatskog prava i sistema - jer nad onima koji se pokoravaju jedino Njemu - odnosno obožavaju samo Njega - šejtan nema nikakve vlasti... *Ali, ti, doista, nećeš imati nikakve vlasti nad robovima Mojima!* (17/65)...

Raspuće između pravca u Džennet koji je obećan bogobožnima, i pravca u Džehennem koji je obećan zalutalima jeste pokoravanje jedino Allahu - koje Kur'an uvijek izražava ibadetom - ili slijedenje šejtanovih uljepšavanja izlaska iz ove pokornosti.

Šejtan lično nije negirao postojanje Uzvišenog Allaha niti Njegove attribute... Odnosno, on nije bio nevjernik u Allaha sa aspekta vjerovanja, već ono što je on uradio jeste da je izišao iz pokornosti Allahu... Ovo je to što ga je uvelo u Džehennem, njega i njegove zavedene sljedbenike.

Pokoravanje jedino Allahu jeste bit islama. Nema vrijednosti od islama čiji se sljedbenici pokoravaju nekom drugom, mimo Allaha, u nekom od propisa. Svejedno je da li se taj propis odnosio na vjerovanje i poimanje, obrede i obredoslovlje ili šeriatske propise i zakone; ili pak na vrijednosti i mjerila, sve je to isto. Pokoravanje u tome Allahu jeste islam, a pokoravanje u tome nekom drugom, mimo Allahu, jeste džahilijet koji ide uz šejtana.

Ova pokornost se ne može parčati i dijeliti na vjerovanje i obrede zapostavljajući sistem i zakonodavstvo. Pokoravanje Allahu je cjelina koja se ne dijeli i ne parča. To je ibadet Allahu u svom jezičkom i svom terminološkom značenju podjednako. Oko njega se odvija trajna borba između čovjeka i šejtana!

* Na kraju, zastanimo pred duboko iskrenim osvrtom u riječima Uzvišenog o bogobožaznima:

Oni koji su se Allaha bojali i onoga što im je zabranjeno klonili, oni će u džennetskim baščama pored izvora biti (15/45).

"Uđite u njih sigurni, straha oslobođeni!" (15/46).

I Mi ćemo zlobu iz grudi njihovih istisnuti, oni će kao braća na divanima jedni prema drugima sjedjeti, (15/47).

tu ih umor neće doticati, oni odatle nikada neće izvedeni biti (15/48).

Ova vjera ne pokušava promijeniti prirodu ljudi na ovoj Zemlji, niti da ih transformira u druga stvorenja. Zato im i priznaje da je u drugim ljudima bilo zlobe na ovom svijetu i daje ova priroda njihove ljudske dimenzije koju vjerovanje i islam ne mogu iz korijena istisnuti, već je samo liječe da bi otupili njenu oštricu i da bi se s njom uzdigao i okrenuo prema ljubavi uime Allaha i mržnji uime Allaha - a je li iman išta drugo do ljubav i mržnja? - Međutim, oni su u Džennetu - njihova ljudska dimenzija je dostigla svoj krajnji uspon i istovremeno odigrala svoju ulogu na ovom svijetu - iščupan je korijen mržnje iz njihovih grudi i oni su samo čista i voljena braća..

Ovo je stupanj stanovnika Dženneta... Pa ko nađe da ovaj stupanj preovladava u njemu, neka se obraduje što je on od njegovih stanovnika, jer dok je tako - on je vjernik, a ovo je uvjet bez koga nema ni djela...

« نَبِيُّ عِبَادِي أَنِّي أَنَا الْغَفُورُ الرَّحِيمُ ۝ وَأَنَّ عَذَابِي هُوَ الْعَذَابُ الْأَلِيمُ * وَنَبِّئُهُمْ عَنْ ضَيْفِ إِبْرَاهِيمَ * إِذْ دَخَلُوا عَلَيْهِ فَقَالُوا: سَلَامًا. قَالَ: إِنَّا مِنْكُمْ وَجِلُونَ * قَالُوا: لَا تَوْجَلْ إِنَّا نُبَشِّرُكَ بِغُلَامٍ عَلِيمٍ * قَالَ: أَبَشِّرْتُمُونِي عَلَى أَنْ مَسَّنِيَ الْكِبَرُ فِيمِ نُبَشِّرُونَ؟ قَالُوا: بَشِّرْنَاكَ بِالْحَقِّ فَلَا تَكُنْ مِنَ الْفَاطِنِينَ * قَالَ: وَمَنْ يَفْنَطُ مِنْ رَحْمَةِ رَبِّهِ إِلَّا الضَّالُّونَ؟ قَالَ: فَمَا خَطْبُكُمْ أَيُّهَا الْمُرْسَلُونَ؟ * قَالُوا: إِنَّا أُرْسِلْنَا إِلَى قَوْمٍ مُجْرِمِينَ * إِلَّا آلَ لُوطٍ إِنَّا لَمَنْجُوهُمْ أَجْمَعِينَ * إِلَّا امْرَأَتَهُ قَدَرْنَا مِنْهَا لَعْنَةَ الْفَاطِرِينَ .

« فَلَمَّا جَاءَ آلَ لُوطٍ الْمُرْسَلُونَ * قَالَ: إِنَّكُمْ قَوْمٌ مُنْكَرُونَ * قَالُوا: بَلْ جِئْنَاكَ بِمَا كَانُوا فِيهِ يَمْتَرُونَ * وَأَتَيْنَاكَ بِالْحَقِّ وَإِنَّا لَصَادِقُونَ * فَأَسْرِ بِأَهْلِكَ بِقِطْعٍ مِنَ اللَّيْلِ، وَاتَّبِعْ أذْبَارَهُمْ، وَلَا يَلْتَفِتْ مِنْكُمْ أَحَدٌ، وَامْضُوا حَيْثُ تُؤْمَرُونَ * وَقَضَيْنَا إِلَيْهِ ذَلِكَ الْأَمْرَ: أَنَّ دَابِرَ هَوَالَاءَ مَقْطُوعٌ مُصْبِحِينَ .

« وَجَاءَ أَهْلَ الْمَدِينَةِ يَسْتَبْشِرُونَ * قَالَ: إِنَّ هَوَالَاءَ ضَيْفِي فَلَا تَفْضَحُونِ * وَاتَّقُوا اللَّهَ وَلَا تُخْزُونِ * قَالُوا: أَوَلَمْ نَنْهَكَ عَنِ الْعَالَمِينَ؟ قَالَ: هَوَالَاءَ بَنَاتِي إِنْ كُنْتُمْ فَاعِلِينَ * لَعَمْرُكَ إِنَّهُمْ لَفِي سَكْرَتِهِمْ يَعْمَهُونَ .

« فَأَخَذْتَهُمُ الصَّيْحَةُ مُشْرِقِينَ * فَجَعَلْنَا عَالِيَهَا سَافِلَهَا، وَامْطَرْنَا عَلَيْهِمْ حِجَابًا مِنْ سِجِّيلٍ .

« إِنْ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِلْمُتَوَسِّمِينَ * وَإِنَّهَا لَبِسَبِيلٍ مُقِيمٍ * إِنْ فِي ذَلِكَ لَآيَةٌ لِلْمُؤْمِنِينَ .

« وَإِنْ كَانَ أَصْحَابُ الْأَيْمَنِ لَفَالِئِينَ * فَانْتَمَنَّا مِنْهُمْ ، وَإِنَّهُمْ لِبِلَامٍ مُبِينٍ .
 « وَلَقَدْ كَذَّبَ أَصْحَابُ الْحَجَرِ الْمُرْسَلِينَ * وَآتَيْنَاهُمْ آيَاتِنَا فَكَانُوا عَنْهَا
 مُعْرِضِينَ * وَكَانُوا يَنْحِتُونَ مِنَ الْجِبَالِ بُيُوتًا آمِنِينَ * فَأَخَذْتَهُمُ الصَّيْحَةُ مُضْحِكِينَ * فَمَا
 أَغْنَى عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَكْسِبُونَ » ④

Kaži robovima Mojim da sam Ja, zaista, Onaj koji traži i da sam milostiv, (15/49)

ali da je i kazna Moja, doista, bolna kazna! (15/50).

I obavijesti ih o gostima Ibrahimovim, - (15/51)

kada su mu ušli i rekli: "Mir!" - on je rekao: "Mi smo se vas uplašili" (15/52).

"Ne plaši se!" - rekoše -, "donosimo ti radosnu vijest, učena sina ćeš imati" (15/53).

"Zar mi donosite radosnu vijest sada kad me je starost ophrvala?" - reče on -, "čime me radujete?" (15/54).

"Donosimo ti radosnu vijest koja će se doista obistinuti" - rekoše oni -, "zato nadu ne gubi!" (15/55).

"Nadu u milost Gospodara svoga mogu gubiti samo oni koji su zabludjeli" - reče on (15/56)

i upita: "A šta vi hoćete, o izaslanici?" (15/57).

"Mi smo poslani narodu nevjerničkom" - rekoše -, (15/58)

"samo ćemo svu Lütovu čeljad spasiti, (15/59)

osim žene njegove, ona će, odlučili smo, sa ostalima kaznu iskusiti" (15/60).

I kad izaslanici dođoše Lütu, (15/61)

on reče: "Vi ste, doista, ljudi neznani!" (15/62).

"Ne!" - rekoše oni. "Donosimo ti ono u što ovi stalno sumnjaju, (15/63)

donosimo ti ono što će se sigurno dogoditi, a mi, zaista, istinu govorimo
(15/64).

Izvedi čeljad svoju u gluho doba noći, a ti budi na začelju njihovu, i neka se niko od vas ne osvrće, već produžite u pravcu kuda vam se naređuje!"
(15/65).

I Mi smo mu objavili ono što će se zbiti: da će oni, svi do posljednjeg, u svitanje uništeni biti (15/66).

U to dođoše stanovnici grada, veseli (15/67).

"Ovo su gosti moji" - reče on - "pa me ne sramotite, (15/68).

i bojte se Allaha, i mene ne ponizujte!" (15/69).

"A zar ti nismo zabranili da ikoga primaš?" - povikaše oni (15/70).

"Ako već hoćete nešto da činite, eto kćeri mojih!" reče on (15/71).

A života mi tvoga, oni su u pijanstvu svome lutali (15/72).

I njih je zadesio strašan glas kad je Sunce izlazilo, (15/73)

i Mi smo učinili da ono što je bilo gore bude dolje, i na njih smo kao kišu grumenje od skamenjene gline sručili, - (15/74)

to su, zaista, pouke za one koji posmatraju, (15/75)

on je pored puta, i sada postoji; (15/76)

to je doista pouka za one koji vjeruju (15/77).

A i stanovnici Ejke su bili nevjernici (15/78)

pa smo ih kaznili, i oba su pored puta vidljivi (15/79).

I stanovnici Hidžra su poslanike lažnim smatrali (15/80)

a Mi smo im dokaze Naše bili dali, ali su oni od njih glave okrenuli
(15/81).

Oni su kuće u brdima klesali, vjerujući da su bezbjedni, (15/82)

pa i njih u svitanje strašan glas zadesi (15/83)

i ne bijaše im ni od kakve koristi ono što su bili stekli (15/84).

Ova cjelina sadrži primjere Allahove milosti i kazne predstavljene u kazivanju o Ibrāhīmu i donošenju njemu radosne vijesti da će imati učena sina, uprkos tome što ga je starost ophrvala, predstavljene u kazivanju o Lūtu, njegovom spasenju i spasenju njegove čeljadi izuzev njegove žene koja je pripadala nevjerničkom narodu te u kazivanju o stanovnicima Ejke i stanovnicima Hidžra i o bolnoj kazni koja ih je zadesila.

Ova kazivanja se navode poslije uvoda: *Kaži robovima Mojim da sam Ja, zaista, Onaj koji prašta i da sam milostiv, ali da je i kazna Moja, doista, bolna kazna!* (15/49-50). Neka od ovih kazivanja dolaze kao potvrda vijesti o milosti, a neka kao potvrda vijesti o kazni... Ona se isto tako vraćaju na početak sure potvrđujući upozorenje i prijetnju koja je tamo navedena: *Pusti ih neka jedu i naslađuju se, i neka ih zavara nada, - znaće oni! A Mi smo uništavali gradove samo u određeno vrijeme, nijedan narod ne može ni ubrzati ni usporiti konac svoj* (15/3-5)... Ovo su primjeri uništenih gradova, poslije upozorenja i prijetnje, koje je zadesila kazna nakon isteka roka... Ova kazivanja isto tako potvrđuju ono što je došlo na početku ove sure u vezi sa melekima kada budu poslani: *Oni govore: "Ej, ti kome se Kur'an objavljuje, ti si, uistinu, lud! Zašto nam meleke ne dovedeš, ako je istina što govoriš!" Mi meleke šaljemo samo s Istinom, i tada im se ne bi dalo vremena da čekaju* (15/6-8).

Ova sura čini jednu skladnu cjelinu čiji se dijelovi međusobno podupiru, iako je poznato da sure nisu objavljivane u cijelosti osim u rijetkim slučajevima i da ajeti objavljeni u njima nisu objavljivani uzastopno i onim redom kako su zapisani u Mushafu. Međutim, poredak ovih ajeta u surama je utvđen Objavom, pa je neophodno da u ovakvom njihovom redosljedu ima neka mudrost. Nama su se do sada otkrili neki aspekti ove mudrosti u surama koje smo izložili, kao što su čvrstina građe sura, jedinstvo ambijenta i značenja u svakoj suri... Znanje poslije toga pripada Allahu, a ovo što mi radimo je vlastito nastojanje. Allah najbolje pomaže da se stigne do istine.

Kaži robovima Mojim da sam Ja, zaista, Onaj koji prašta i da sam milostiv, ali da je i kazna Moja, doista, bolna kazna! (15/49-50).

Ova zapovijed dolazi Poslaniku (alejhi's-selam) poslije spominjanja kazne zalutalima i nagrade bogobojažnima u kontekstu sure, a povod za to među njima je očit u kontekstu. Allah daje prednost vijesti o oprostima i milosti nad viješću o kazni, shodno principu s kojim je zadovoljna Njegova volja. On je Sebi propisao da bude milostiv. Kazna se katkad spominje sama ili se stavlja naprijed u tekstu radi posebne mudrosti, koja zahtijeva da se posebno spomene ili da se stavi naprijed.

Zatim dolazi kazivanje o Ibrāhimu sa melekima izaslanicama poslanim Lūtovu narodu... Ova serija iz kazivanja o Ibrāhimu i kazivanja o Lūtu navedena je na mnogim mjestima na različite načine koji odgovaraju kontekstu u kome su navedene, dok je kazivanje o Lūtu navođeno samo na drugim mjestima.

Jedna serija kazivanja o Lūtu prošla je u suri El-A'raf, a jedna serija kazivanja o Ibrāhimu i Lūtu u suri Hūd. U prvoj seriji kazivanje sadrži Lūtovu osudu razvrata koji je činio njegov narod, odgovor njegovog naroda na to: *Istjerajte ih iz grada vašeg, oni su ljudi - čistunci!* (7/82), spasenje Lūtovo i spasenje njegove porodice izuzev njegove žene koja je ostala sa onima koji su iskusili kaznu. Tu se ne spominje dolazak meleka Lūtu i urota njegovog naroda protiv njih... U drugoj suri došlo je kazivanje o melekima sa Ibrāhimom i Lūtom, uz razliku u metodu izlaganja. Tamo je opširno iznesen dio koji se tiče Ibrāhima, njegova primanja radosne vijesti dok je njegova žena stajala tu, i njegovo raspravljanje sa melekima o Lūtu i njegovom narodu. To je ono što nije spomenuto ovdje. Također se razlikuje redosljed događaja u dijelu koji se odnosi na Lūta u objema surama. U suri Hūd nije otkrivena priroda meleka sve dok njegov narod nije pohrlio njemu, a on ih moli da ostave njegove goste na miru, međutim, oni to ne prihvaćaju i on se zbog njih našao u neprilici, dajući svoju izjavu punu sažaljenja: *Ah, da ja samo imam moć, ili da se mogu osloniti na nekog snažnog!* (11/80). Ovdje je, međutim, kontekst to stavio naprijed i otkrio prirodu meleka od prvog trenutka, a pomakao unazad govor o narodu i njihovu zavjeru protiv Lūtovih gostiju, jer ono što se hoće ovdje nije kazivanje onim redom kako se šta dogodilo, već potvrda prijetnje i činjenice da kad meleki dolaze, onda se narodu ne daje vremena niti im se kazna odgađa:

I obavijesti ih o gostima Ibrāhimovim, - kada su mu ušli i rekli: "Mir!" - on je rekao: "Mi smo se vas uplašili." "Ne plaši se!" - rekoše -, "donosimo ti radosnu vijest, učena sina ćeš imati." "Zar mi donosite radosnu vijest sada kad me je starost ophrvata?" - reče on -, "čime me radujete?" "Donosimo ti radosnu vijest koja će se doista obistinuti" - rekoše oni -, "zato nadu ne gubi!"

“Nadu u milost Gospodara svoga mogu gubiti samo oni koji su zabludjeli” - reče on (15/51-56)

Oni su rekli: “Mir”, a on je odgovorio: “Mi smo se vas uplašili”... Ovdje nije spomenut povod njegovih riječi, niti je spomenuto da im je on tada donio pečeno tele: *A kad vidje da ga se ruke njihove ne dotiču, on osjeti da nisu gosti i obuze ga neka zebnja od njih (11/70)* - kao što je navedeno u suri Hūd. To je stoga što je mjesto ovdje mjesto potvrđivanja milosti o kojoj Allah obavještava Svoje robove jezikom Svoga poslanika, a ne mjesto iscrpnog kazivanja o Ibrāhimu:

“Ne plaši se!” - rekoše -, “donosimo ti radosnu vijest, učena sina ćeš imati” (15/53).

Tako su oni požurili da mu oni saopće radosnu vijest kao što je i kontekst s njom požurio bez pojedinačnih i opširnih navođenja.

Isto tako se ovdje potvrđuje Ibrāhimov odgovor, a ne ulazi njegova žena i njen razgovor u ovu seriju:

“Zar mi donosite radosnu vijest sada kad me je starost ophrvala?” - reče on -, “čime me radujete?” (15/54).

Ibrāhim je u početku držao nevjerovatnim da dobije sina jer ga je starost ophrvala (a i njegova žena je bila stara i nerotkinja, kako je rečeno na drugom mjestu). Meleki su mu vratili uvjerenje:

“Donosimo ti radosnu vijest koja će se doista obistinuti” - rekoše oni -, “zato nadu ne gubi!” (15/55) -

tj. ne budi od onih koji očajavaju. Ibrāhim se brzo povratio i odbio od sebe pomisao da gubi nadu u Allahovu milost:

“Nadu u milost Gospodara svoga mogu gubiti samo oni koji su zabludjeli” - reče on (15/56).

Riječ *rahmet* - milost istaknuta je u Ibrāhimovom govoru, što je u skladu sa predgovorom u kontekstu ovog kazivanja. S njom je, zapravo, istaknuta jedna univerzalna činjenica, a to je da nadu u Allahovu milost gube samo oni koji su zabludjeli, zalutali sa Allahovog Puta, koji ne osjećaju miris Njegovog duha, ne opažaju Njegovu milost, ne primjećuju Njegovu dobrodušnost, dobročinstvo i brigu. Što se tiče srca koje je namirisano imanom i koje je povezano sa Milostivim, ono ne očajava i ne gubi nadu bez obzira na teškoće koje ga okružuju, bez obzira koliko crno

stanje okolo njega bilo, koliko se nebo naoblačilo i prekrilo oblacima i koliko nada bila daleko u prisutnom mraku... Allahova milost je blizu srcima vjernika koji su na Pravom Putu. Allahova moć daje uzroke kao što daje i rezultate.

Ovdje, kad je Ibrāhim postao siguran u meleke, kad je vratio samopouzdanje i kad se uvjerio u radosnu vijest - uzeo se raspitivati za povod i cilj njihova dolaska:

i upita: "A šta vi hoćete, o izaslanici?" "Mi smo poslani narodu nevjerničkom" - rekoše -, "samo ćemo svu Lütovu čeljad spasiti, osim žene njegove, ona će, odlučili smo, sa ostalima kaznu iskusiti" (15/57-60).⁸

Kontekst ovdje ne izlaže Ibrāhimovu polemiku o Lütu i njegovom narodu kao što ju je izložio u suri Hūd. Zapravo, meleki mu dostavljaju cijelu vijest koja potvrđuje Allahovu milost prema Lütu i njegovoj porodici, a kažnjavanje njegove žene i naroda. Time završava njihova uloga sa Ibrāhimom i oni kreću svojim poslom sa Lütovim narodom...

I kad izaslanici dođoše Lütu, on reče: "Vi ste, doista, ljudi neznani!" "Ne!" - rekoše oni. "Donosimo ti ono u što ovi stalno sumnjaju, donosimo ti ono što će se sigurno dogoditi, a mi, zaista, istinu govorimo. Izvedi čeljad svoju u gluho doba noći, a ti budi na začelju njihovu, i neka se niko od vas ne osvrće, već produžite u pravcu kuda vam se naređuje!" I Mi smo mu objavili ono što će se zbiti: da će oni, svi do posljednjeg, u svitanje uništeni biti (15/61-66).

Ovako kontekst žuri da ih predstavi Lütu i obavijesti ga da su oni meleki, donoseći mu ono u što je njegov narod sumnjao, a to je da će biti kažnjeni zbog svojih grijeha i da će biti uništeni za kaznu što čine razvratna djela, kao potvrdu Allahovog kažnjavanja i potvrdu događanja kazne onda kada dolaze meleki bez odgađanja.

On reče: "Vi ste, doista, ljudi neznani!" (15/62)...

Izrekao je ovo osjećajući teškoću u duši zbog njih. On je poznavao svoj narod i znao je šta će oni pokušati sa ovim njegovim gostima. I on je među svojim narodom stranac, a oni su grijешnici i razvratnici... Vi ste, zbilja, neznani ljudi - kad dolazite u ovaj grad čiji su stanovnici poznati po onome šta rade sa vama sličnima kada dođu!

⁸ Tj. ona će ostati sa narodom da doživi njihovu sudbinu. Korijen ove riječi dolazi od *gubre*, a znači - ostatak mlijeka u vimenu.

"Ne!" - rekoše oni. "Donosimo ti ono u što ovi stalno sumnjaju, donosimo ti ono što će se sigurno dogoditi, a mi, zaista, istinu govorimo (15/63-64)..."

Sve ove potvrдне čestice odslikavaju nam Lûtov nemir i nevolju. On se koleba između obaveze prema svojim gostima i svoje slabosti da ih zaštiti od svog naroda. Zato mu dolazi potvrda za potvrdom da bi mu ulile smirenje prije nego što mu izda smjernice i direktive:

Izvedi čeljad svoju u gluho doba noći, a ti budi na začelju njihovu, i neka se niko od vas ne osvrće, već produžite u pravcu kuda vam se naređuje!" (15/65)...

Es-sura je putovanje noću, a *kit'un mine'l-lejli* je dio noći. Lûtu je bilo naređeno da krene sa svojom familijom noću, prije svitanja, da on bude na začelju, kako bi ih pratio, da ne pusti nikog da zastaje, oklijeva i osvrće se unazad prema kućama, po običaju muhadžira i izbjeglica koje vuče želja za boravištima koja su ostavili za sobom, pa se osvrću i oklijevaju. Rok im je bilo svitanje, a svitanje je bilo blizu.

I Mi smo mu objavili ono što će se zbiti: da će oni, svi do posljednjeg, u svitanje uništeni biti (15/66)...

Mi smo ga upoznali sa tom teškom stvari, a to je da će i posljednji iz ovog naroda biti uništeni u svitanje. Pa ako budu uništeni oni posljednji, onda će i oni prvi pogotovo biti uništeni. Izraz na ovaj način samo bolje odslikava totalni kraj koji neće ostaviti nikog. Zato se mora biti oprezno i budno kako ne bi niko izostao niti se okretao, pa da ga zadesi ono što će zadesiti zaostale stanovnike grada.

Kontekst je ovaj događaj iz kazivanja premjestio naprijed, jer on najviše odgovara predmetu ove sure. Zatim je dovršio ono što se desilo sa Lûtovim narodom prije toga.

Naime, oni su jedan od drugoga čuli da u Lûtovoj kući imaju neki mladići, kao jutro lijepih lica pa su se obveselili da će tamo biti lova:

U to dođoše stanovnici grada, veseli (15/67)...

Ovakav izraz samo otkriva stepen gnusnosti i odvratnosti do koje je bio došao Lûtov narod u prljavštini i grijehenu u nastranom i bolesnom razvratu. Otkriva ovo u prizoru stanovnika grada koji dolaze grupno veseleći se što su našli mladiće na koje će otvoreno i javno navaliti. Ova sramotna otvorenost u traženju ovog zabranjenog djela - ono je više od toga

- jeste odvratna stvar; mašta skoro ne može pojmiti njeno dešavanje da se nije desila. Katkad bolesna osoba može biti nastrana, međutim, ona prikriva svoju nastranost i krije svoju bolest nastojeći da ostvari svoj prljavi užitak u tajnosti, stideći se da to ljudi ne saznaju. Zdrava priroda krije ovaj užitak kad je on i prirodan, štaviše, kad je on i zakonit. Pojedine vrste životinja to isto kriju... Dok ti nesretni ljudi otvoreno to izražavaju, skupljaju se u grupu radi njegovog zadovoljenja. Vesele se zajednički i obližuju se! To je besprimjeran način moralnog pada!

Što se tiče Lûta, on je stajao potišten pokušavajući da odbrani svoje goste i svoju čast. Stajao je izazivajući u njima ljudski ponos i pobuđujući svijest o strahu od Allaha. On je znao da se oni ne boje Allaha i znao je da ove odrodene i potonule duše nemaju ponosa ni ljudskih osjećaja koja se mogu raspiriti. Međutim, u nevolji i poteškoći on pokušava ono što može:

"Ovo su gosti moji" - reče on - "pa me ne sramotite, i bojte se Allaha, i mene ne ponizujte!" (15/68).

Umjesto da ovo izazove ostatke ljudskosti i stida u njihovim dušama, oni se uznose i prekoravaju Lûta što ugošćuje bilo koga od muškaraca, pa kao da je on prijestupnik i grijешnik koji im je stvorio uvjete za grijeh i koji ih je gurnuo u grijeh pa mu oni ne mogu odoljeti!

"A zar ti nismo zabranili da ikoga primaš?" - povikaše oni (15/70).

Lût ide dalje u svom pokušaju stavljajući im do znanja da svoju prirodu pravilno usmjere prema drugom spolu. Da je usmjere prema ženama koje je Allah učinio mjestom ove duboke pobude u sistemu života, da od toga bude potomstvo koje će produžiti život. Allah je dao da odazivanje ovoj pobudi sa ženama bude mjesto pravog i ugodnog užitka za oba spola - u prirodnim situacijama - kako bi to bila garancija produžetka života, motivirano dubokom ličnom željom... Tako Lût ide u tom svom nastojanju:

"Ako već hoćete nešto da činite, eto kćeri mojih!" reče on (15/71).

Poslanik Lût ne nudi svoje kćeri ovim grijешnicima da ih se dokopaju bludnički, već im ukazuje na prirodni način kojim se zadovoljava zdrava ljudska priroda kako bi je u njima probudio. On zna, ako bi se oni vratili ovoj prirodi, neće tražiti ni žena na nezakonit način. Ovo je, dakle, puki zov zdrave prirode u njima ne bi li se probudili na ovu ponudu od koje oni okreću glavu.

Dok je ovaj prizor ovako izložen, narod, dakle, u svojoj bolesnoj žeđi raduje se i oblizuje, a Lût ih odbija izazivajući u njima ponos, raspirujući osjećaj i pokrećući motive zdrave ljudske prirode u njima, dok oni u stanju bolesne žeđi jure i navaljuju...

Dok je odvratni prizor izložen na ovaj provokativni način, kontekst pravi obrt i obraća se onima koji prisustvuju toj sceni, na način kako to čine Arapi u svom govoru, obraća se zakletvom:

A života mi tvoga, oni su u pijanstvu svome lutali (15/72)...

Na ovaj način on odslikava njihovo trajno karakterno stanje od koga nema nade da ozdrave i da čuju zov ponosa, bogobožnosti i zdrave prirode...

Zatim dolazi kraj. Nad njima se ispunjava Allahova riječ:

Mi meleke šaljemo samo s Istinom, i tada im se ne bi dalo vremena da čekaju (15/8).

I mi smo najednom pred prizorom uništenja, razaranja, propasti i iskorjenjivanja, što je u skladu sa tim izvrnutim prirodama:

I njih je zadesio strašan glas kad je Sunce izlazilo, i Mi smo učinili da ono što je bilo gore bude dolje, i na njih smo kao kišu grumenje od skamenjene gline sručili, - (15/73-74).

Lûtove gradove uništilo je nešto slično zemljotresima i vulkanima koji su katkad praćeni propadanjem u zemlju, razbacivanjem kamenja i blata na sve strane i tonjenjem čitavih gradova koji nestanu pod zemljom. Prenosi se da je sadašnje Mrtvo more nastalo poslije ovog događaja, nakon propadanja Gomore i Sodome u zemlju, nakon tonjenja tog lokaliteta i njegovog ispunjavanja vodom. Međutim, mi ne objašnjavamo da je to što se njima desilo bio prolazan zemljotres ili vulkan koji se dešava u svakom vremenu... Program vjerovanja koji imamo na umu u ovom *Okrilju* isključuje posve ovaj pokušaj objašnjenja!

Mi posigurno znamo da se sve kosmičke pojave odvijaju prema Allahovom zakonu koji je On pohranio u ovaj Kosmos. Međutim, svaka pojava i svaki događaj u ovom Kosmosu ne događa se ni po kakvom determinizmu već po posebnom određenju za to, bez ikakve kontradiktornosti između stabilnosti zakona i odvijanja Volje prema posebnom određenju za svaki događaj... Isto tako mi zasigurno znamo da Uzvišeni Allah u određenim situacijama preduzima konkretna određenja

po konkretnim događajima radi određenog cilja. Zato nije nužno da je to što je uništilo Lútova naselja bio običan zemljotres ili vulkan, jer Allah može da im pošalje šta hoće, u vrijeme koje hoće, pa biva ono što On hoće, shodno onom što hoće... Ovo je program vjerovanja u tumačenju nadnaravnosti svih poslanika...

Lútovi gradovi leže na putu između Hidžaza i Šama kojim prolaze ljudi. To su pouke za one koji promatraju, razmišljaju i nalaze pouku u sudbinama naroda koji su iskusili kaznu, iako dokazi koriste samo vjerničkim i otvorenim srcima, srcima koja su spremna da prime pouku, razmišljaju i uvjere se:

To su, zaista, pouke za one koji posmatraju, on je pored puta,⁹ i sada postoji; to je doista pouka za one koji vjeruju (15/75-77).

Ovako se prijetnja obistinila, a dolazak meleka bio je najava Allahove kazne koja se ne može odbiti, odložiti ni odgoditi.

Takvo je isto stanje bilo sa Šuajbovim narodom - ashabu'l-Ejke¹⁰ i sa Šalihovim narodom - stanovnicima Hidžra:

A i stanovnici Ejke su bili nevjernici pa smo ih kaznili, i oba su pored puta vidljivi. I stanovnici Hidžra su poslanike lažnim smatrali a Mi smo im dokaze Naše bili dali, ali su oni od njih glave okrenuli. Oni su kuće u brdima klesali, vjerujući da su bezbjedni, pa i njih u svitanje strašan glas zadesi i ne bijaše im ni od kakve koristi ono što su bili stekli (15/78-84).

Kur'an je opširno iznio kazivanje o Šuajbu i njegovom narodu, stanovnicima Medjena i stanovnicima Ejke, na drugim mjestima. Međutim, ovdje ukazuje na njihovo nevjerovanje i na njihovu propast, potvrđujući vijest o kazni, u ovoj seriji, i o propasti gradova poslije isteka određenog roka spomenutog na početku sure. Medjen i Ejka su bili blizu Lútovih gradova. Aluzija koja se navodi ovdje: *I oba su pored puta vidljivi (15/79)* može da znači Medjen i Ejku, jer su oni na poznatom, još postojećem putu, a može da znači maloprije spomenuti Lútov i Šuajbov grad.

⁹ Taj put još uvijek postoji i nije propao.

¹⁰ Vlasnica krošnjatih stabala, kojima je Šuajb poslat kao i stanovnicima Medjena.

Spomenuo ih je zajedno jer su oni na jednom putu između Hidžaza i Šama. Postojanje propalih gradova na prometnom putu još uvijek potiče na pouku. To je prisutni svjedok koga vidi svako ko prolazi. Život oko njih teče a oni stoje kao da nikad nisu bili naseljeni. Život im ne pridaje važnosti i on ide svojim putem!

Stanovnici Hidžra su Šalihov narod. Hidžr leži između Hidžaza i Šama u niziji Vadi'l-kura. On je vidljiv i dan-danas. Oni su ga klesali u brdima u ta davna vremena, što upućuje na njihovu moć, snagu i kulturu.

A stanovnici Hidžra su poslanike lažnim smatrali (15/80)...

Oni su smatrali lažnim samo svoga poslanika Šaliha, međutim, Šalih nije bio ništa drugo do predstavnik svih poslanika, pa, pošto ga je njegov narod smatrao lažnim, rečeno je da su oni sve poslanike smatrali lažnim, zbog objedinjavanja poslanstva, poslanika i nevjernika u svim historijskim epohama i na svim stranama zemlje, bez razlike na vrijeme, mjesto, ljude i narode.

A Mi smo im dokaze Naše bili dali, ali su oni od njih glave okrenuli (15/81)...

Šalihov dokaz bila je deva. Međutim, znakova u ovom Kosmosu ima mnogo, znakova u samim ljudima ima mnogo i svi su oni izloženi pogledima i mislima. Nije nadnaravnost koji im je donio Šalih bio jedini dokaz koji im je Allah poslao. Oni su okrenuli glave od svih Allahovih dokaza, oni za njih nisu otvorili svoje oči ni srca, oni ih nisu osjetili svojim umom niti naslutili svojom sviješću i savješću.

Oni su kuće u brdima klesali, vjerujući da su bezbjedni, pa i njih u svitanje strašan glas zadesi i ne bijaše im ni od kakve koristi ono što su bili stekli (15/82-84).

Ovaj munjeviti tren između sigurnosti u utvrđenim kulama u kamenitim stijenama do strašnog glasa koji ih je zadesio ne ostavljajući ništa što su sabirali, sticali, gradili i klesali, ništa što bi im bilo od koristi i što bi otklonilo trenutnu propast, ovaj tren snažno dotiče ljudsko srce. Nema ljudi koji se mogu osjećati sigurnijim od ljudi čije su kuće uklesane u tvrda brda. Nema vremena u kome se ljudi mogu osjećati sigurnijim od mirnog jutra kad sunce izlazi... Ali, evo, ovaj Šalihov narod strašni glas zadesi u svitanje u njihovim utvrđenim kućama za koje su vjerovali da su u njima sigurni. Međutim, sve nestaje, svaka zaštita je uzaludna, svako utvrđenje je slabo... Ništa od ovoga ne može zaštititi od strašnog glasa, a to

je snažan vjetar ili grom koji ih stiže i uništava u unutrašnjosti čvrste stijene.

Ovako završavaju te brze serije kazivanja u ovoj suri potvrđujući Allahov zakon o kažnjavanju nevjernika kad istekne propisani rok. Kraj ovog dijela potpuno je u skladu sa prethodna tri dijela o ostvarenju Allahovog zakona koji ne izostaje niti odstupa.

« وَمَا خَلَقْنَا السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا إِلَّا بِالْحَقِّ ؛ وَإِنَّ السَّاعَةَ لَأَتِيَةٌ
فَاصْفَحِ الصَّفْحَ الْجَمِيلَ ﴿٥٥﴾ إِنَّ رَبَّكَ هُوَ الْخَلَّاقُ الْعَلِيمُ * وَوَلَدَ آتَيْنَاكَ سَبْعًا مِنَ الْمَثَانِي
وَالْقُرْآنَ الْعَظِيمَ * لَا تَمُدَّنَّ عَيْنَيْكَ إِلَى مَمْتَعْنَا بِهِ أَزْوَاجًا مِنْهُمْ ، وَلَا تَحْزَنْ عَلَيْهِمْ ،
وَأخْفِضْ جَنَاحَكَ لِلْمُؤْمِنِينَ * وَقُلْ : إِنِّي أَنَا النَّذِيرُ الْمُبِينُ * كَمَا أَنْزَلْنَا عَلَى الْمُقْتَسِمِينَ
الَّذِينَ جَعَلُوا الْقُرْآنَ عِضِينَ * فَوَرَبِّكَ لَنَسَأُ لَهُمْ أَجْمَعِينَ * عَمَّا كَانُوا يَعْمَلُونَ * فَاصْدَعْ
بِمَا تُوَمَّرُ وَاعْرِضْ عَنِ الْمُشْرِكِينَ * إِنَّا كَفَيْنَاكَ الْمُسْتَهْزِئِينَ * الَّذِينَ يَجْعَلُونَ مَعَ اللَّهِ
إِلَهًا آخَرَ فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ * وَلَقَدْ تَعَلَّمَ أَنَّهُ لِيُضِيقُ صَدْرَكَ بِمَا يَقُولُونَ * فَسَبِّحْ بِحَمْدِ
رَبِّكَ ، وَكُنْ مِنَ السَّاجِدِينَ * وَاعْبُدْ رَبَّكَ حَتَّى يَأْتِيَكَ الْيَقِينُ » ﴿٥٦﴾

Mi smo nebesa i Zemlju i ono između njih mudro stvorili. Čas ožuljenja će zacijelo doći, zato ti velikodušno oprosti, (15/85).

Gospodar tvoj sve stvara i On je sveznajući. - (15/86).

Mi smo ti objavili sedam ajeta, koji se ponavljaju, i Kur'an veličanstveni ti objavljujemo. - (15/87).

Ne pružaj poglede svoje na ono što Mi dajemo na uživanje nekim od njih i ne budi tužan zbog njih, a prema vjernicima blag budi (15/88)

i reci: "Ja samo javno opominjem!" (15/89)

kao što smo i sljedbenike Knjige opomenuli, (15/90)

one koji Kur'an na dijelove dijele (15/91).

I Tako Mi Gospodara tvoga, njih ćemo sve na odgovornost pozvati

(15/92)

za ono što su radili! (15/93).

Ti javno ispovijedaj ono što ti se naređuje i mnogobožaca se okani,
(15/94)

Mi ćemo te osloboditi onih koji se rugaju, (15/95)

I koji pored Allaha drugog boga uzimaju; i znaće oni! (15/96).

Mi dobro znamo da ti je teško u duši zbog onoga što oni govore, (15/97)

zato veličaj Gospodara svoga i hvali Ga, i sedždu obavljaj, (15/98)

i sve dok si živ, Gospodaru svome se klanjaj! (15/99).

To su univerzalni zakoni koji ne izostaju i koji vladaju Kosmosom i životom, koji vladaju ljudskim zajednicama i poslanstvima, koji vladaju Uputom i zabludom, koji vladaju sudbinama, polaganjem računa, nagradom i kaznom. Svaki dio ove sure završava potvrđivanjem jednog od zakona ili iznošenjem primjera u raznim ovim sferama... Ti zakoni su svjedok mudrosti koja se krije u svakom od Allahovih stvorenja i svjedok izvorne istine na kojoj počiva priroda ovih stvorenja.

Stoga kontekst na kraju sure donosi manifest velike Istine koja se očituje u prirodi stvaranja nebesa i zemlje i onoga što je među njima; prirodi Časa oživljenja koji će, bez sumnje, doći; prirodi misije koju nosi Poslanik (alejhi's-selam) i koju su nosili poslanici prije njega. Kontekst ih okuplja sve u okviru velike Istine koja ih povezuje, koja se u njima ogleda, koja ukazuje na to da je ta Istina učesnik u stvaranju i da potiče od Allaha koji je Stvoritelj ove egzistencije: *Gospodar tvoj stvara sve i On je sveznajući* (15/86)...

Ali, neka velika Istina ide svojim putem, neka misija oslonjena na veliku Istinu ide svojim putem i neka misionar koji poziva Istini ide ne osvrćući se na mnogobošce koji se rugaju: *Ti javno ispovijedaj ono što ti se naređuje i mnogobožaca se okani,* (15/94) - jer i Allahov zakon ide svojim putem i on neće izostatiti. Velika Istina je iza njega zaodjenuta misijom, Časom oživljenja, stvaranjem nebesa i Zemlje i svim što je u bitku koji je proizišao iz Onoga koji sve stvara i koji sve zna... To je krupan zaokret kojim završava sura, zaokret i pogled na veliku Istinu na kojoj počiva ovaj bitak...

Mi smo nebesa i Zemlju i ono između njih mudro stvorili. Čas oživljenja će zacijelo doći, zato ti velikodušno oprosti, (15/85).

Gospodar tvoj sve stvara i On je sveznajući - (15/86).

Ovaj osvrt koji potvrđuje Istinu i Mudrost na kojoj počivaju nebesa i Zemlja i pomoću koje su oni i ono što je među njima stvoreno, jeste osvrt koji ukazuje na veličinu oznake, dubinu značenja i neobičnost izraza. Pa na šta to upućuju ove riječi: *Mi smo nebesa i Zemlju i ono što je između njih mudro stvorili (15/85)*? One inspirišu na to da je Istina i Mudrost duboko u planu ovog bitka; duboko u njegovom stvaranju, duboko u njegovom upravljanju i duboko u sudbini ovog bitka i onoga što je u njemu i onih što su u njemu...

Duboko u planu ovog bitka, jer on nije stvoren uzalud, nije stvoren nasumice i nije se u njegov izvorni plan umiješala prijevara, falsifikat ni neistina. Neistina je njemu akcidentalna pojava, a nije elementarni činilac njegovog plana.

Duboko u njegovom stvaranju, jer su osnova njegovog stvaranja elementi iz kojih se sastoji istina, a ne obmana ili prijevara. Zakoni koji vladaju ovim elementima i koji ih sjedinjuju sa istinom koja se ne može uzdrmati, pokolebati niti zamijeniti, niti za nju može prionuti kakva strast, nepotpunost ili različitost.

Duboko u njegovom upravljanju, jer se njima mudro upravlja i raspolože, shodno ispravnim i pravednim zakonima koji ne slijede strast ni hir, već slijede istinu i pravdu.

Duboko u njegovoj sudbini, jer svaki rezultat učinak je tih čvrstih i pravednih zakona. Svaka promjena koja se događa na nebesima i Zemlji i onome što je između njih odvija se mudro i radi Istine, svaka dodijeljena nagrada i određena kazna slijedi Allahov zakon koji je nepopustljiv.

Odavde se i dovodi u vezu istina s kojom je Allah stvorio nebesa i Zemlju i ono što je između njih sa Časom oživljenja koji će, bez sumnje, doći. On će zacijelo doći, on neće izostati. On je dio istine pomoću koje je uspostavljen bitak. On je sam po sebi sušta istina koja će doći da istinu utvrdi.

Zato ti velikodušno oprosti (15/85) -

i ne okupiraj svoje srce gnjevom i mržnjom, jer će istina pobijediti.

Gospodar tvoj sve stvara i On je sveznajući (15/86)... On je Onaj ko je stvorio i On zna šta je stvorio i koga je stvorio. Sve stvoreno Njegova je kreacija, zato istina mora biti ukorijenjena u njemu, i svaka stvar u njemu mora završiti u istini od koje je stvaranje i počelo i na kojoj je uspostavljeno. Ona je u njemu izvorna, a sve drugo je prolazna neistina i laž koja će otići, tako da neće ostati ništa osim ta velika, univerzalna istina - stabilna i trajna u svijesti bitka.

Sa ovom velikom istinom povezano je to poslanstvo sa kojim je došao Poslanik, a to je Kur'an kojeg je on primio:

Mi smo ti objavili sedam ajeta, koji se ponavljaju, i Kur'an veličanstveni ti objavljujemo - (15/87).

Izraz *mesani* - ajeti koji se ponavljaju, najvjerovatnije se pod njim misli na sedam ajeta sure El-Fatiha - kao što je navedeno u hadisu - jer se oni ponavljaju u namazu ili se njima hvali i veliča Allah.¹¹

Veličanstveni Kur'an je, prema ovome, ostali dio Kur'ana.

Važno je da povezivanje ovog teksta sa dokazima koji leže u mudrom stvaranju nebesa i Zemlje i onoga između njih i sa Časom oživljenja koji će, nesumnjivo, doći govori o vezi ovog Kur'ana i izvorne istine na kojoj počiva bitak i na kojoj se zasniva Čas oživljenja. I ovaj Kur'an je od elemenata te istine i on otkriva zakone Stvoritelja i usmjerava srce ka njima, kao što otkriva Njegove dokaze u samim ljudima i na obzorjima, nukajući srca da ih shvate i otkrivajući uzroke Upute i zablude, sudbine Istine i neistine, dobra i zla, čestitosti i pokvarenosti. On je od materije te Istine i jedno od sredstava za njeno otkrivanje i objašnjenje. On je originalan koliko je originalna i ta Istina s kojom su stvorena nebesa i Zemlja, stabilan koliko su stabilni zakoni bitka i on je povezan sa tim zakonima. On nije slučajan niti prolazan. On ostaje da utječe na usmjeravanje života, njegovo mijenjanje i preobražavanje, bez obzira na laži lažljivaca, ismijavanje podrugljivaca i nastojanje blebetala koja se oslanjaju na laž, trenutani prolazni faktor u ovom bitku.

Stoga, zaista onaj kome su dati ovi ajeti koji se ponavljaju i ovaj veličanstveni Kur'an, uzet i izveden iz velike Istine, spojen sa njom, ne pruža svoj pogled niti se pokreće za nekom prolaznom stvari od

¹¹ Neki tradicionalni tefsiri kažu da se pod ovim izrazom misli na sedam dugih sura: El-Beqare, Alu Imran, En-Nisa, El-Maide, El-En'am, El-A'raf, El-Enfal i Et-Tewbe ako se tretiraju jednom surom.

ovozemaljskih prolaznih dobara. Njega puno ne tangira sudbina onih koji su na strani zablude niti ga u mnogome niti u malome brine njihova situacija. On ide svojim putem sa izvornom istinom:

Ne pružaj poglede svoje na ono što Mi dajemo na uživanje nekim od njih i ne budi tužan zbog njih, a prema vjernicima blag budi i reci: "Ja samo javno opominjem!" (15/88-89)

Ne pružaj poglede svoje na ono što Mi dajemo na uživanje nekim od njih (15/88)...

Okolo se ne pruža, već se pruža pogled, odnosno - usmjerava se. Međutim, slikovit izraz odražava sliku samog oka kako se ono pruža prema zadovoljstvu. To je lijepa slika kada je sebi predstavi osoba sposobna za imaginaciju. Značenje koje se nalazi iza toga je poruka Poslaniku (alejhi's-selam) da ne žudi za tim uživanjima koja je Allah dao nekim ljudima, muškarcima i ženama, kao ispit i iskušenje. Neka za tim ne baca pogled interesiranja, niti pogled divljenja, niti, pak, pogled želje i žudnje. To je prolazna stvar, lažna stvar; on ima vječnu istinu, ajete koji se ponavljaju i veličanstveni Kur'an.

Ovaj osvrt je dovoljan za pravljenje usporedbe između te velike Istine i veličanstvenog dara koji je sa Poslanikom i između neznatnog uživanja koje blista sjajem, ali je ništavno, usmjeravajući Poslanika (alejhi's-selam) da zanemari ljude koji se naslađuju užicima, a posveti se vjernicima jer su oni sljedbenici Istine koju je on donio i na kojoj počivaju nebesa i Zemlja i ono što je između njih, a oni drugi su sljedbenici neistine koja je prolazna i koja je efemerna za srž bitka...

I ne budi tužan zbog njih (15/88)...

I nemoj biti zabrinut zbog njihove loše sudbine za koju ti znaš da je Allahova pravda zahtijeva i da je istina u Čas oživljenja iziskuje. Prepusti ih njihovoj zasluženosti sudbini,

a prema vjernicima budi blag (15/88).

Izražavanje blagosti, ljubavi i naklonosti spuštanjem krila je slikovit izraz koji izražava naklonost, lijep postupak i ljubaznost onoga ko poziva u vjeru u opipljivoj slici na način na koji to čini Kur'an u umjetničkom izražavanju.

I reci: "Ja samo javno opominjem!" (15/88)...

Ovo je pravi put za Poziv, međutim, ovdje kontekst izdvaja opominjanje, a ne propovijedanje, jer je to primjereniji način sa ljudima koji u laž ugone i koji se rugaju, koji uživaju u tim blještavim zadovoljstvima i koji se iz toga ne bude da promisle o istini na kojoj se temelji poziv u vjeru, na kojoj počiva Čas oživljenja i na kojoj se zasniva veliki Kosmos.

I reci: "Ja samo javno opominjem!" (15/89)... To su riječi koje je govorio svaki poslanik svome narodu, a među njima ima ostataka naroda kojima su dolazili poslanici sa tom jasnom opomenom sa kojom si i ti došao svome narodu... Među njima su na Arabijskom poluotoku Jevreji i kršćani... Međutim, ovi ostaci nisu u potpunosti prihvatili Kur'an, već su prihvatili jedan njegov dio, odbijajući drugi, shodno željama i pristrasnosti. Ovo su oni koje Allah ovdje naziva: *Onima koji Kur'an na dijelove dijele (15/91)...*

... kao što smo i sljedbenike Knjige opomenuli, one koji Kur'an na dijelove dijele. I Tako Mi Gospodara tvoga, njih ćemo sve na odgovornost pozvati za ono što su radili! (15/90-93).

Ova sura je mekkanska, međutim, obraćanje Kur'anom bilo je općenito svim ljudima, a ljudi su i ovi koji Kur'an na dijelove dijele (*'idatun* - znači komad ili dio, a etimološki dolazi od razdjeljivanja ovce, odnosno rastavljanja na njene dijelove)... Oni su odgovorni za ovu podjelu. Kur'an im je došao sa jasnom opmenom, kao što su im dolazile njihove Knjige odranije. Kur'an i Poslanik nisu bili ništa novo što oni nisu poznavali. I njima je Allah objavio Objavu sličnu njemu, pa je bilo preče da tu novu Allahovu Knjigu prime i prihvate.

I kada kontekst stigne do ove granice, govor se usmjerava Poslaniku (alejhi's-selam) poručujući mu da ide svojim putem i da javno ispovijeda ono što mu se naređuje da dostavi. Ovo javno ispovijedanje naziva se *sad'un* - tj. rasijecanje - ukazujući na snagu i djelotvornost kojom treba nastupiti. U javnom ispovijedanju i hodu naprijed ne smije ga omesti mnogoboštvo mnogobožaca - mnogobošci će znati posljedice svojih poslova, - niti ga smije omesti izazov onih koji se rugaju, jer ga je Allah oslobodio onih koji se rugaju.

Ti javno ispovijedaj ono što ti se naređuje i mnogobožaca se okani, Mi ćemo te osloboditi onih koji se rugaju i koji pored Allaha drugog boga uzimaju; i znaće oni! (15/94-96).

Poslanik (alejhi's-selam) je čovjek i ne može do te mjere da vlada sobom da mu ne bude teško u duši slušajući mnogoboštvo i slušajući ismijavanje sa pozivom Istini. Zato je ljubomoran na poziv u vjeru i

ljubomorani na Istinu. Teško mu pada zabluda i mnogoboštvo. Zato mu se naređuje da veliča svoga Gospodara i da Ga obožava čitavog života, dok mu ne dođe uvjerenje iza koga nema drugog uvjerenja - smrtni čas... pa odlazi u blizinu svoga Gospodara:

Mi dobro znamo da ti je teško u duši zbog onoga što oni govore, zato veličaj Gospodara svoga i hvali Ga, i sedždu obavlaj, i sve dok si živ Gospodaru svome se klanjaj! (15/97-99).

Ovo je kraj sure... Okretanje glave od nevjernika, a pribjegavanje blizini Plemenitog Allaha. Tih nevjernika kojima će doći dan kada će poželjeti da su bili muslimani...

Javno ispovijedanje ovog vjerovanja i javno iznošenje svih njegovih postulata i svih njegovih zahtjeva nužno je za pokret ove misije. Snažno i djelotvorno obznanjivanje jeste to što potresa nemarnu prirodu, budi zatupljena osjećanja i daje argument ljudima ... *da nevjernik ostane nevjernik poslije očigledna dokaza, i da vjernik ostane vjernik poslije očigledna dokaza (8/42)*. Međutim, oprezno nastupanje sa ovom vjerom, njeno dijeljenje na dijelove koje misionar iznosi i dijelove koje prešućuje, jer ovaj aspekt izaziva silnike ili odvrća mase, nije u prirodi pravilnog nastupanja i predstavljanja ove snažne vjere.

Javno iznošenje suštine ove istine ne znači grubost koja odbija, ne znači krutost, neukus i naprasitost! Kao što pozivanje dobru ne znači oprezno nastupanje i tajenje jednog dijela istina ove vjere, a iznošenje drugog dijela, ne znači parčanje Kur'ana na dijelove... Ne znači ni jedno ni drugo... Već znači potpuno razjašnjenje svih istina ovog vjerovanja, potpuno jasno, mudro, blago, prijemčivo, blisko i lahko pri obraćanju i komunikaciji.

“Nije zadatak islama da se suočava sa džahilijetskim poimanjima koja vladaju na Zemlji niti sa džahilijetskim prilikama koje vladaju na svakom mjestu... Nije to bio njegov zadatak ni onoga dana kada je došao, nije to njegova funkcija danas, niti će biti u budućnosti... Džahilijet je džahilijet, a islam je islam... Džahilijet znači odstupanje od pokornosti jedino Allahu i odstupanje od Božanskog programa u životu; znači izvođenje sistema, propisa, zakona, običaja, tradicija, vrijednosti i mjerila iz nekog drugog izvora, mimo Allahovog izvora... Islam je islam i njegov zadatak jeste prevodenje ljudi iz džahilijeta u islam.”¹²

¹² V. više poglavlje *Naqle be'ide* u knjizi *Me'alimu fi't-tariq*.

Ova velika osnovna činjenica jeste to čemu mora da se posvete nosioci islamskog poziva, da nimalo ne odstupe od toga i da ustraju u tome bez obzira na moć silnika i gundanje masa:

Mi dobro znamo da ti je teško u duši zbog onoga što oni govore, zato veličaj Gospodara svoga i hvali Ga, i sedždu obavlaj, i sve dok si živ, Gospodaru svome se klanjaj! (15/97-99).

سُورَةُ النَّحْلِ مَكِّيَّةٌ

!الآيَاتِ الثَّلَاثِ الْأَخِيرَةِ فَمَدَنِيَّةٌ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

« أَتَى أَمْرُ اللَّهِ فَلَا تَسْتَعْجِلُوهُ ، سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى عَمَّا يُشْرِكُونَ ① يُنَزِّلُ الْمَلَائِكَةَ بِالرُّوحِ مِنْ أَمْرِهِ عَلَى مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ : أَنْ أَنْذِرُوا أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا فَاتَّقُونِ .

« خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ بِالْحَقِّ ، تَعَالَى عَمَّا يُشْرِكُونَ * خَلَقَ الْإِنْسَانَ مِنْ نُطْفَةٍ فَإِذَا هُوَ خَصِيمٌ مُبِينٌ * وَالْأَنْعَامَ خَلَقَهَا لَكُمْ فِيهَا دِفْءٌ وَمَنَافِعُ ، وَمِنْهَا تَأْكُلُونَ * وَلَكُمْ فِيهَا جَمَالٌ حِينَ تُرِيحُونَ وَحِينَ تَسْرَحُونَ * وَتَحْمِلُ أَثْقَالَكُمْ إِلَى بَلَدٍ لَمْ تَكُونُوا بِاللَّيْلِ إِلَّا أُنْفُسٌ ، إِنَّ رَبَّكُمْ لَرَوْفٌ رَحِيمٌ * وَالْخَيْلَ وَالْبِغَالَ وَالْحَمِيرَ لِتَرْكَبُوهَا وَزِينَةً ، وَيَخْلُقُ مَا لَا تَعْلَمُونَ .

« وَعَلَى اللَّهِ قَسْدُ السَّبِيلِ وَمِنْهَا جَائِرٌ ، وَلَوْ شَاءَ لَهَدَاكُمْ أَجْمَعِينَ .

« هُوَ الَّذِي أَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً ، لَكُمْ مِنْهُ شَرَابٌ ، وَمِنْهُ شَجَرٌ فِيهِ تُسِيمُونَ * يُنْبِتُ لَكُمْ بِهِ الزَّرْعَ وَالزَّيْتُونَ وَالنَّخِيلَ وَالْأَعْنَابَ وَمِنْ كُلِّ الشَّجَرَاتِ ، إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ * وَسَخَّرَ لَكُمْ الَّلَّيْلَ وَالنَّهَارَ وَالشَّمْسَ وَالْقَمَرَ ، وَالنُّجُومُ مُسَخَّرَاتٌ بِأَمْرِهِ ، إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ * وَمَا ذَرَأَ لَكُمْ فِي الْأَرْضِ مُخْتَلِفًا أَلْوَانُهُ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً لِقَوْمٍ يَذَّكَّرُونَ .

« وَهُوَ الَّذِي سَخَّرَ الْبَحْرَ لِنَا كُلُوا مِنْهُ لَحْمًا طَرِيًّا ، وَتَسْتَخْرِجُوا مِنْهُ حِلْيَةً تَلْبَسُونَهَا ، وَتَرَى الْفُلْكَ مَوَاجِرَ فِيهِ ؛ وَلِتَبْتَغُوا مِنْ فَضْلِهِ ، وَلِعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ *
وَأَلْقَى فِي الْأَرْضِ رَوَاسِيَ أَنْ تَمِيدَ بِكُمْ ، وَأَنْهَارًا وَسُبُلًا لِعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ * وَعَلَامَاتٍ
وَبِالتَّجْمِرِ هُمْ يَهْتَدُونَ .

« أَفَمَنْ يَخْلُقُ كَمَنْ لَا يَخْلُقُ؟ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ * وَإِنْ تَعُدُّوا نِعْمَةَ اللَّهِ لَا تُحْصُوهَا ،
إِنَّ اللَّهَ لَنَفَّورٌ رَحِيمٌ .

« وَاللَّهُ يَعْلَمُ مَا تُسِرُّونَ وَمَا تُعْلِنُونَ * وَالَّذِينَ يَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ لَا يَخْلُقُونَ
شَيْئًا وَهُمْ يُخْلَقُونَ * أَمْوَاتٌ غَيْرُ أَحْيَاءَ ، وَمَا يَشْعُرُونَ أَيَّانَ يُبْعَثُونَ » ﴿١٦﴾

**SURA EN-NAHL
128 AJETA
OBJAVLJENA U MEKKI
TRI POSLJEDNJA AJETA OBJAVLJENA U MEDINI**

U ime A'laha, Milostivog, Samilosnog!

Ono što je Allah odredio - dogodiće se; zato to ne požurujte! Hvaljen neka je On i neka je vrlo visoko iznad onih koje Njemu ravnim smatraju! (16/1).

On šalje meleke s Objavom, po volji Svojoj, onim robovima Svojim kojima hoće: "Opominjite da nema boga osim Mene i bojte Me se!" (16/2).

On je mudro nebesa i Zemlju stvorio; neka je On vrlo visoko iznad onih koje Njemu ravnim smatraju! (16/3).

On stvara čovjeka od kapi sjemena, a on odjednom - otvoreni protivnik! (16/4).

I stoku On za vas stvara; njome se od hladnoće štitite, a i drugih koristi imate, njome se najviše i hranite; (16/5)

ona vam je ukras kad je sa ispaše vraćate i kad je na pašu izgonite,
(16/6)

*a nosi vam i terete u mjesta u koja bez velike muke ne biste stigli -
Gospodar vaš je, uistinu, blag i milostiv -* (16/7)

*i konje, i mazge, i magarce - da ih jašete, i kao ukras - a stvoriće i ono
što ne znate* (16/8).

*Allahovo je da ukaže na pravi put, a ima ih i krivih; a da On hoće, sve
bi vas uputio* (16/9).

*On spušta s neba vodu koju pijete i kojom se natapa rastinje kojima
stoku napasate;* (16/10)

*On čini da vam pomoću nje raste žito, i masline, i palme, i grožde, i
svakovrsni plodovi - to je, zaista, dokaz za ljude koji razmišljaju;* (16/11)

*On čini da se noći i danom koristite, i Suncem i Mjesecom, a zvijezde
su volji Njegovoj potčinjene, - to su, uistinu, dokazi za ljude koji pameti imaju
-* (16/12)

*i svim onim što vam na Zemlji raznobojnog stvara, to je, doista, dokaz
ljudima koji pouku primaju* (16/13).

*On čini da se morem koristite, da iz njega svježe meso jedete i da vadite
nakit kojim se kitite - ti vidiš lađe kako ga sijeku da biste nešto iz obilja
njegova stekli i da biste zahvalni bili* (16/14).

*On je po Zemlji nepomična brda pobacao da vas ona ne potresa, a i
rijeke i puteve da se ispravno usmjeravate,* (16/15)

i putokaze, a i po zvijezdama se oni upravljaju (16/16).

*Pa da li je onda Onaj koji stvara kao onaj koji ne stvara?! Urazumite
se!* (16/17).

*Ako vi budete brojili Allahove blagodati, nećete ih nabrojiti, - Allah,
uistinu, prašta i samilostan je -,* (16/18)

Allah zna šta tajite, a šta javno iznosite (16/19).

*A oni kojima se oni, umjesto Allaha, klanjaju - ništa ne stvaraju; oni
su sami stvoreni;* (16/20)

tvari su, nisu živi i ne znaju kada će biti oživiljeni (16/21).

Ova sura ima miran ritam i tih govor. Međutim, ona je puna događaja. Njene osnovne teme su mnogobrojne i raznovrsne. Okvir u kome je sve to izloženo širok je i sveobuhvatan, strune na koje se sve to spušta mnogobrojne su i djelotvorne, dok je okrilje koje mu daje kolorit dubokih crta.

Ova, kao i sve druge mekkanske sure razmatra najvažnije teme akaida: Božanstvo, Objavu i proživljenje poslije smrti, dotičući se i drugih tema koje su u uskoj vezi sa ovim osnovnim temama kao što je monoteizam koji spaja vjeru Ibrahimovu (alejhi's-selam) sa vjerom Muhammedovom (alejhi's-selam), zatim Božanska i ljudska volja koja se odnosi na vjerovanje i nevjerovanje, Uputu i zabludu, položaj poslanika i Allahov postupak sa onima koji poslanike u laž ugone. Ona ukratko izlaže i pitanje onoga što je dozvoljeno i što je zabranjeno, kao i politeističke tlapnje o ovom pitanju, zatim seobu na Božijem putu, kušnju muslimana u vjeri, nevjerovanje poslije vjerovanja i nagradu ili kaznu za sve ovo kod Allaha... Temama iz akaida ova sura pridružuje i teme koje se odnose na ophođenje kao što je pravednost, dobročinstvo, pomaganje drugih, ispunjenje ugovora i drugih tema koje počivaju na vjeri... Ova sura je, dakle, značajna s obzirom na teme o kojima raspravlja.

Što se pak tiče okvira u kome je sve ovo izloženo i prostora u kome se zbivaju ovi događaji, on je također prostran i sveobuhvatan... To su nebesa i Zemlja, kiša koja lije, drvo koje raste i razvija se, noć i dan, Sunce, Mjesec i zvijezde, mora, planine, mjesta, putevi i rijeke. Ovaj svijet sa događajima i sudbinama. Onaj svijet sa svojim sudbinama i prizorima koji su nedostupni ljudskim dušama.

U ovom širokom prostoru kontekst sure izgleda kao velika kampanja koja upućuje, utječe i pobuđuje razum, svijest i savjest, kampanja mirnog ritma, mnogobrojnih struna. Ona se mirno, a ne u galami ritma obraća svakom čulu i ljudskom organu, usmjerava se prema razumu koji spoznaje, kao što se usmjerava i prema čulnoj spoznaji. Ona se obraća oku da vidi, uhu da čuje, opiju da osjeti, svijesti da ugleda, razumu da razmisli. Ona je usmjerena prema cijelom Kosmosu: nebesima, Zemlji, Suncu, Mjesecu, noći, danu, planinama, morima, klancima, rijekama, životinjskom i biljnom svijetu. Ona je usmjerena prema ovome i prema onome svijetu, prema tajnama i nepoznanicama drugog svijeta. Sve su to instrumenti pomoću kojih se pokreću strune čula, organa, srca i razuma, različiti ritmovi kojima se može oduprijeti samo začarani razum, mrtvo srce i slijep osjećaj.

Ovaj ritam usmjerava čovjeka ka Allahovim dokazima u Kosmosu i njegovim blagodatima kojima je ljude obasuo, kao što obuhvata i prizore Sudnjeg dana, slike umiranja, propasti prošlih naroda uz spoznaje dodira koji se uvlače u tajne duše i stanje čovjeka još dok je u utrobi majke, zatim u mladosti, starosti i senilnosti, još dok je u slabosti i snazi, blagostanju i nezadovoljstvu. Također su i primjeri, scene, dijalози, lakša kazivanja uzeti kao sredstvo izlaganja i objašnjenja.

Duboke sjene koje koloriraju atmosferu ove sure u cijelosti su kosmički dokazi u kojima se jasno vidi veličina stvaranja, blagodati, veličina nauke i razmišljanja; sve je to uklopljeno jedno u drugo. Ovo sve stvoreno, ova ogromna veličina nastala je kao produkt znanja i određenja. U njemu je primjetno blagostanje namijenjeno ljudima koje ne udovoljava samo njihovim neophodnim potrebama, nego udovoljava i njihovim željama; podmiruje njihove neophodne potrebe, a služi i kao ukras, pa su otuda njihova tijela odmorna, a duše zadovoljne, da bi zahvalni bili.

U suri su potom vidljivi oblici blagostanja i zahvale i usmjeravanje ka tome u svakom odjeljku sure uz primjere i uzorke. Najvidljiviji primjer je Ibrahim koji je bio zahvalan na blagodatima Njegovim; On je njega izabrao i na pravi put izveo (16/121).

Sve ovo - uzimajući u obzir kontekst između slike i sjene, riječi i ritma, problema i tema i želeći da se zadržimo na nekim primjerima kada budemo šire izlagali kontekst.

Počnemo sa prvim dijelom čija je tema monoteizam, a instrument Allahovi dokazi u Kosmosu, Njegovo bogatstvo u blagodatima, Njegovo sveobuhvatno znanje onoga što javno i tajno činimo kao što je Njegov i ovaj i onaj svijet. Počet ćemo sa detaljnim izlaganjem.

Ono što je Allah odredio - dogodiće se; zato to ne požurujte! Hvaljen neka je On i neka je vrlo visoko iznad onih koje Njemu ravnim smatraju! (16/1).

On šalje meleke s Objavom, po volji Svojoj, onim robovima Svojim kojima hoće: "Opominjite da nema boga osim Mene i bojte Me se!" (16/2).

Politeisti Mekke su požurivali Poslanika da ih kazni na ovome ili na drugom svijetu. Kada god bi im rok bio produžen, a ne bi bili kažnjeni, oni bi to svoje požurivanje pojačali, kao što bi pojačali i svoje ismijavanje i cinizam. Mislili su da ih Muhammed plaši onim što ne postoji kako bi povjerovali u njega i predali mu se. Međutim, oni nisu shvatili Allahovu mudrost u ovom odlaganju kazne i Njegovu milost u odgodi. Oni također nisu razmišljali o Njegovim dokazima u Kosmosu, Njegovim ajetima u Kur'anu, ajetima koja se obraćaju razumu i srcu onim što dolikuje čovjeku koga je Allah počastio razumom i osjećajima, slobodnom voljom i razmišljanjem. To je bolje nego da mu se obraća kaznom.

Početak ove sure je odlučan: *ono što je Allah odredio, dogodiće se (16/1)*. Ovaj početak sugerira da je naredba izdata i volja pokrenuta. Ovo je dovoljno da se ta naredba realizira u vremenu u kome je Allah odredio da se to dogodi. *Zato to ne požurujte (16/1)*. Allahov zakon se primjenjuje shodno Njegovoj volji. Tu primjenu ništa ne može ubrzati niti usporiti. Allahovo naređenje o kazni ili o Sudnjem danu već je određeno, a njegova primjena doći će u određeno vrijeme. To ništa ne može ubrzati niti usporiti.

Ova forma je odlučna. Ona dospijeva u dušu ma koliko ona bila čvrsta ili ohola. To uz njenu sukladnost sa realnom istinom. Allahova naredba će sigurno biti realizirana. Sama Njegova odredba uzima se kao naredba za izvršenje. Tu nema nikakvog pretjerivanja u formi niti je to daleko od istine dok u isto vrijeme vrši dubok utjecaj u svijesti.

Što se tiče njihovog politeizma i shvaćanja koja su iz politeizma proizišla, Allah je čist od toga ... *hvaljen neka je On i neka je vrlo visoko iznad onih koje Njemu ravnim smatraju! (16/1)* u svim oblicima i svim formama koja su proizvod pada u shvaćanju i razmišljanju.

Ono što je Allah čist i visoko iznad onih koje Njemu ravnim smatraju odredio - dogodit će se. Allah koji ne ostavlja ljude u zabludi i lutanju, nego im šalje sa neba ono što će ih oživjeti i spasiti *On šalje meleke sa Objavom, po volji Svojoj, onim robovima Svojim kojima hoće (16/2)*. Ovo je prva i najveća blagodat. On ne šalje s neba samo vodu koja će oživjeti zemlju i tijela, o čemu će biti riječi, nego On šalje i meleke s Objavom, po volji Svojoj. Termin *bi'r-ruhi* (po volji Svojoj) ima svoje značenje i svoju sjenu. To je život i izvor života: život u dušama, savjesti, razumu i osjećanjima. Život u društvu zaštićenom od korupcije, degeneracije i rušenja. To je prvo što je Allah objavio sa neba ljudima, prva blagodat koju je darovao Svojim robovima. On je šalje po melekima, najčistijim Njegovim stvorenjima, najodabranijim ljudima među Svojim robovima - vjerovjesnicima - čiji je

siže i sadržaj u ajetu: *Opominjite da nema Boga osim Mene, i bojte Me se!* (16/2).

To je jednota u Božanstvu. Duh vjere i život duše. Razmeđe života i uništenja. Duša koja ne vjeruje u Božiju jednotu jeste duša koja je neodlučna, beznadna, koju može svako na svoj put da vuče, uobražena, koja ima svoju predstavu a koju razaraju ta kontradiktorna shvaćanja i poimanja. Otuda ona ne može doseći ni jednog svoga cilja!

Izraz *er-ruh* sadrži sva ova značenja i ukazuje na njih na samom početku sure koji obuhvata različite blagodati. Sa ovom velikom blagodat bez koje ni druge nemaju vrijednosti otpočinje ova sura. Ljudi neće imati koristi od zemaljske blagodati ako im nije darivana vjera koja sve druge blagodati oživljava.

Opomena se izdvaja. Ona obuhvata samo sadržaj Objave i poslanstva, jer se najveći dio sure odnosi na one koji Objavu negiraju i koji Allahu druge pripisuju, na one koji Allahove blagodati poriču, koji ono što je On zabranio dozvoljavaju, koji krše Allahove ugovore, i otpadnike od vjere. Otuda je opomena prikladnija u ovom kontekstu kao što je i poziv vjerovanju, opomeni i zastrašivanju preči na ovome mjestu.

Sura poslije ovog počinje da iznosi dokaze. Dokazi stvaranja koji ukazuju na Jednotu Stvoritelja. Dokazi dobrote koji ukazuju na Jednotu Dobročinitelja koja je izložena u skupinama počevši od stvaranja nebesa, Zemlje i čovjeka.

On je mudro nebesa i Zemlju stvorio; neka je On vrlo visoko iznad onih koje Njemu ravnim smatraju! (16/3).

On stvara čovjeka od kapi sjemena, a on odjednom - otvoreni protivnik! (16/4).

On je mudro nebesa i Zemlju stvorio (16/3). Mudrost je osnova njihovog stvaranja. Mudrost je osnova njihovog raspoređivanja. Mudrost je osnovni element njihovog pokretanja i pokretanja svega onoga što je u njima i na njima. Ništa to nije nepromišljeno ni beskorisno. Sve počiva na mudrosti i sa njom je izmiješano i njoj otvoreno i na kraju njoj prepušteno... *neka je On vrlo visoko iznad onih koje Njemu ravnim smatraju!* (16/3). Neka

je On vrlo visoko iznad njihovog politeizma, vrlo visoko iznad onih koje Njemu ravnim smatraju od Božijih stvorenja, Koji je stvorio nebesa i Zemlju i ono što je u njima i na njima. Niko i ništa ne može biti Njemu ravnim. On je Jedini Stvoritelj koji nema saučesnika u stvaranju.

On stvara čovjeka od kapi sjemena, a on odjednom - otvoreni protivnik! (16/4). O, kakav je taj ogromni prijenos od početka do kraja između proste kapi sjemena i čovjeka - protivnika i polemičara, koji polemše sa Onim koji ga je stvorio, negira Ga i raspravlja o Njegovoj egzistenciji ili Njegovoj Jednoći. Između njegovog nastanka, kada je bio kap, i kada je prerastao u polemičara i protivnika, nema nikakve razlike, niti prednosti. Ovako ga predstavlja izraz koji skraćuje prostor između nastanka i kraja, kako bi razlika bila potpuna, a prijenos što dalji. Čovjek se zadržava između ove dvije scene i ova dva sučeljena perioda: scene kada je bio prosta kap i scene kada je čovjek postao otvoreni protivnik. To je namjerno skraćivanje u oblikovanju.

Na ovom velikom prostoru, prostoru Kosmosa, nebesa i Zemlje u kome se čovjek zadržava, kontekst počinje da iznosi Allahova stvorenja koja je potčinio čovjeku. I počinje ponovo sa stokom:

I stoku On za vas stvara; njome se od hladnoće štitite, a i drugih koristi imate, njome se najviše i hranite; (16/5)

ona vam je ukras kad je sa ispaše vraćate i kad je na pašu izgonite, (16/6)

a nosi vam i terete u mjesta u koja bez velike muke ne biste stigli - Gospodar vaš je, uistinu, blag i milostiv - (16/7)

i konje, i mazge, i magarce - da ih jašete, i kao ukras - a stvoriće i ono što ne znate (16/8).

U sredini kao što je ona u kojoj je objavljen Kur'an, a njoj sličnih ima dosta, u svakoj poljoprivrednoj sredini koja je danas prevladajuća u svijetu, u ovoj sredini ističe se blagodat stoke bez koje čovjeku nema života. Stoka koja je u to vrijeme bila poznata na Arabijskom poluotoku krupna je i sitna stoka: deve, goveda, ovce, koze. Što se tiče konja, mazgi i magaraca, oni su bili tovarna stoka i stoka za ukras, čije je meso u ishrani bilo zabranjeno.¹³ Kur'an, kada ovdje izlaže ove blagodati, ukazuje i na ono što odgovara

¹³ Po Ebu Hanifi konjsko meso je zabranjeno u ishrani. On ovu zabranu temelji na ajetima koji su naprijed citirani. Drugi pravnici to dozvoljavaju. Oni se oslanjaju na vjerodostojne hadise i praksu Poslanika.

potrebama čovjeka i što odgovara njegovim željama. Njenom kožom, vunom, kostrijeti i krznom se od hladnoće štite, a i druge koristi imate, kao što je mlijeko, meso itd. Od stoke jedete meso i masnoću i pijete mlijeko. Stoku koristite i kao tovarno i prijevozno sredstvo do najudaljenijih mjesta do kojih ne možete doći, osim sa velikim poteškoćama. Stoka vam je ukras kada je sa ispaše navečer vraćate i kada je na pašu ujutro izgonite. Ljepota uživanja u njenom izgledu. Stoka koja je naočita, debela, zdrava, prekrasna itd. Stanovnici sela uočavaju ovo značenje dubinom svoje duše i svojim osjećajima više nego stanovnici grada.

Konji, mazge i magarci odgovaraju potrebama čovjeka za jahanjem i potrebama čovjeka za ukrasom *da ih jašete i kao ukras* (16/8).

Ovaj aspekt ima svoju vrijednost u objašnjenju kur'anskog i islamskog pogleda na život. Ljepota je urođeni element u islamu. Blagodat nije samo ono što odgovara potrebama čovjeka u jelu piću i jahanju, nego je to i nešto više od tih potreba, potreba za osjećajem ljepote, radosti, ljudski osjećaj koji čovjeka izdvaja od sklonosti životinja i njihovih potreba.

Gospodar vaš je uistinu blag i milostiv (16/7). Ovo je komentar na nošenje tereta u mjesta u koja bez velike muke ne bi mogli stići usmjeravajući se prema blagodatima koje su date u stvaranju stoke i na milost koja je evidentna u ovim blagodatima.

A stvoriće i ono što ne znate (16/8) - komentar na stvaranje stoke za jelo, nošenje i ljepotu i na stvaranje konja, mazgi i magaraca za jahanje i ukras kako bi prostor bio otvoren ljudskom shvaćanju da prihvati i druga, nova saobraćajna i prijenosna sredstva i ukrase, da ne zatvaraju svoja shvaćanja u spoljašnje granice sredine i vremena koje ih natkriljuje, jer iza onoga što postoji u svakom vremenu i mjestu postoje i drugi oblici. Allah hoće da se ljudi pripreme za to, da prošire svoje spoznajne vidike, hoće da se ne suprotstavljaju i da to upotrijebe i iskoriste. Da ne govore da su naši djedovi kao prijevozna sredstva koristili stoku, konje, mazge i magarce, pa i mi onda nećemo koristiti druga sredstva jer i Kur'an svojim tekstom ukazuje samo na ova prijevozna sredstva, pa otuda i mi nećemo koristiti druga.

Islam je otvoren, elastičan, spreman da prihvati svaku životnu energiju i sve životne vrijednosti. Otuda Kur'an priprema um i srce da prihvate sve ono što se rađa sa vjerskim osjećajem, otvorenim, spremnim da prihvati sve što je novo u oblasti stvaranja nauke i života.

Sredstva za transport i ukras stalno se obnavljaju. Ova koja su nama poznata, onima prije nas bila su nepoznata. Bit će i onih koja neće biti poznata ljudima ovog vremena. Kur'an priprema um i srce da budu fleksibilni, *a stвориće i ono što ne znate* (16/8).

Kontekst u povodu govora o transportnim sredstvima kojima se postižu materijalni ciljevi na ovom svijetu ne zaboravlja ni duhovne ciljeve, duhovni način života i duhovne puteve. Postoji put ka Allahu. To je pravi ispravan put, koji nije težak i koji ne prelazi granice. Postoje i drugi putevi koji ne povezuju niti upućuju. Što se tiče puta koji vodi ka Allahu, Allah je Sebi propisao da ga otkrije i objasni Svojim dokazima u Kosmosu i Svojim poslanicima upućenim narodu:

Allahovo je da ukaže na pravi put, a ima ih i krivih; a da On hoće, sve bi vas uputio (16/9).

Es-Sebilu'l-kasidu je pravi put koji ne krivuda, koji izravno ide do svoga cilja, a *es-sebilu'l-džaiz* je krivi put koji krivuda do cilja, ne dostiže ga ili se ne zadržava kod njega.

A da On hoće, sve bi vas uputio (16/9) - međutim, on je htio da stvori čovjeka koji će biti spreman da prihvati Uputu ili da je odbije, da njegovoj volji da mogućnost izbora da izabere put Upute ili put zablude. Među ljudima je bilo onih koji su izabrali Pravi Put, a i onih koji su izabrali i slijedili krivi put. I jedan i drugi nisu izašli iz Allahove volje koja je dala čovjeku pravo slobodnog izbora.

Druga skupina ajeta o stvaranju i blagodatima:

On spušta s neba vodu koju pijete i kojom se natapa rastinje kojima stoku napasate; (16/10)

On čini da vam pomoću nje raste žito, i masline, i palme, i grožđe, i svakovrsni plodovi - to je, zaista, dokaz za ljude koji razmišljaju; (16/11).

Voda se spušta s neba shodno zakonima koje je Allah stvorio u ovom Kosmosu, koji to pokreće i njene rezultate oblikuje shodno Svojjoj stvaralačkoj moći i Svome planiranju. Voda je ovdje spomenuta kao jedna od blagodati koju pijete (16/10). To je voda za piće koja je ovdje istaknuta, zatim voda za natapanje kojom se natapa rastinje kojima stoku napasate (16/10), a to su ispašišta na kojima jednu stoku napasate. Ovo u povodu navođenja stoke otprije i u kontekstu opće atmosfere između ispašišta i stoke, zatim žito koje čovjek koristi u ishrani uz masline, palme, grožđe i svakovrsne plodove.

To je, zaista, dokaz za ljude koji razmišljaju (16/11) - a to je Allahovo upravljanje ovim Kosmos i njegovim zakonitostima koje su podešene za život čovjeka. Čovjek ne bi mogao živjeti na ovoj planeti da zakoni Kosmos nisu podešeni za njegov život, sukladno njegovoj prirodi i potrebama. To nije prolazna slučajnost da Allah stvori čovjeka na zemlji, a da ti odnosi među planetama i drugim zvijezdama kao i atmosfere prilike budu to što jesu, koje omogućavaju čovjeku život i odgovaraju njegovim potrebama na način kako to vidimo.

Oni koji razmišljaju shvaćaju mudrost ovog rasporeda; oni su ti koji povezuju kišu kao pojavu i ono što poslije kiše raste i razvija se na zemlji: život, plodovi, žito, stabla i zakone egzistiranja koji ukazuju na Stvoritelja, na Njegovu Jednotu i Jednotu Njegove volje i upravljanja. Oni koji su nemarni prolaze pored ovih dokaza jutrom i navečer, ljeti i zimi, uspavane radoznalosti, svijesti i savjesti. To ne pobuđuje njihovu svijest da istražuju Onoga koji je ovaj jedinstveni sistem uredio.

Treća skupina ovih ajeta:

On čini da se noći i danom koristite, i Suncem i Mjesecom, a zvijezde su volji Njegovoj potčinjene, - to su, uistinu, dokazi za ljude koji pameti imaju
- (16/12).

Znaci Allahova planiranja u stvaranju i efekti Allahove blagodati u odnosu na čovjeka su: noć i dan, Sunce, Mjesec i zvijezde. Sve ovo odgovara potrebama čovjeka na Zemlji. To nije stvoreno čovjeku nego mu je potčinjeno za njegovo dobro. Dan i noć imaju velikog utjecaja na život čovjeka. Ko hoće neka zamisli dan bez noći ili obratno, a sa ovim neka zamisli kako bi izgledao i život čovjeka, biljaka i životinja na zemlji.

Isti je slučaj i sa Suncem i Mjesecom i njihovim vezama sa životom na Zemlji i vezama života sa njima u nastanku i razvoju *A zvijezde su volji Njegovoj potčinjene (16/12)* za čovjeka i ono što samo Allah zna.

Sve ovo je samo jedna strana mudrosti rasporeda i harmoničnosti zakona u svemiru. To shvaćaju oni koji imaju pamet koja shvaća ono što se nalazi iza ovih pojavnih zakona. *To su, uistinu, dokazi za ljude koji pameti imaju (16/12)*.

Četvrta skupina blagodati koje je Allah stvorio radi čovjeka:

i svim onim što vam na Zemlji raznobojnog stvara, to je, doista, dokaz ljudima koji pouku primaju (16/13) -

ono što je Allah stvorio u zemlji i ono što je u njoj deponirano čovjeku kao što su razne vrste rude na kojima počiva ljudski život u nekim predjelima i vremenima. Pogled u ove skrivene riznice u zemlji, deponirane čovjeku dok jednog dana ne postane zreo i ne počne koristiti ovo blago kada osjeti potrebu za njim, i kada vidi da je jedna riznica presahla, pojavi se druga, bogatija od prve u slijedu Allahove opskrbe, deponirane za čovjeka. *To je, doista, dokaz ljudima koji pouku primaju (16/13)* - da ne zaborave da je Allah ovo blago njima sačuvao.

Peta skupina blagodati nalazi se u moru koje nije za piće i natapanje, ali u kome se nalaze mnoge vrste blagodati namijenjene čovjeku:

On čini da se morem koristite, da iz njega svježe meso jedete i da vadite nakit kojim se kitite - ti vidiš lađe kako ga sijeku da biste nešto iz obilja njegova stekli i da biste zahvalni bili (16/14).

Blagodat mora i života u njemu odgovara potrebama čovjeka i njegovim željama. U njemu se nalazi svježa riba za jelo i drugo osim ribe. Tu se pored ovoga nalazi biser i merdžan, dragulji i školjke koji se koriste za ukrase sve do naših dana. Izrazom o lađi naglašena je potreba za ljepotom, a ne samo za prijenosom i prijevozom. *Ti vidiš lađe kako ga sijeku (16/14)* - sijeku vodu i stvaraju valove... Po drugi put nalazimo se pred kur'anskim usmjeravanjem ka onome što je lijepo u Kosmosu, a koje je uz to još i neophodno i potrebno radi upotpunjavanja ove ljepote i uživanja u njoj, kako ne bismo sebe zatvorili samo u ono što je neophodno i potrebno.

Kontekst nas također usmjerava - pred scenom mora i lađom koja siječe vodu - i na Allahovo obilje, na zahvalu na onome što nam je učinio dostupnim u jelu, nakitu i ljepoti u tom gorkom, slanom moru: *da biste nešto iz obilja njegova stekli i da biste zahvalni bili (16/14).*

Posljednja skupina u ovom dijelu sure:

On je po Zemlji nepomična brda pobacao da vas ona ne potresa, a i rijeke i puteve da se ispravno usmjeravate, i putokaze, a i po zvijezdama se oni upravljaju (16/15-16).

Savremena nauka tvrdi da nepomična brda postoje. Međutim, ona ne objašnjava njihovu ulogu koju Kur'an ovdje spominje. Nauka objašnjava njihovo postojanje mnogim proturječnim teorijama, a najvažnija među njima jeste da se užarena unutrašnjost Zemlje hladi i tako u sebe uvlači, a onda se Zemljina kora skuplja u svom gornjem dijelu i nabora i tako postaju planine, uzdignuća i nizine. Međutim, Kur'an spominje da ova brda

čuvaju ravnotežu Zemlje. Ova uloga koju imaju brda moderna nauka ne spominje.

Naspram nepomičnih brda Kur'an skreće pažnju i na rijeke koje teku i puteve. Rijeke imaju prirodnu vezu sa planinama jer se u njima obično nalaze njihovi izvori gdje je mjesto padanja kiše. Također i putevi imaju vezu sa planinama i rijekama, a i sa stokom, prenošenjem i prijevozom, a uz to postoje i znaci na putevima pomoću kojih se usmjeravaju putnici na zemlji, brdima, dolinama i uzvišenjima. A na nebu su i zvijezde koje služe za orijentaciju i na kopnu i na moru.

I kada završi sa izlaganjem ajeta koji govore o stvaranju, o blagodatima, o planiranju i upravljanju u ovom dijelu sure, kontekst se poslije osvrće na ono zbog čega je sve ovo izloženo. Taj osvrt donijet je u vezi sa pitanjem monoteizma i Božije lišenosti od svakog nesavršenstva i onoga što Mu oni pripisuju.

Pa da li je onda Onaj koji stvara kao onaj koji ne stvara?! Urazumite se! (16/17).

Ako vi budete brojili Allahove blagodati, nećete ih nabrojiti, - Allah, uistinu, prašta i samilostan je -, (16/18)

Allah zna šta tajite, a šta javno iznosite (16/19).

A oni kojima se oni, umjesto Allahu, klanjaju - ništa ne stvaraju; oni su sami stvoreni; (16/20)

tvori su, nisu živi i ne znaju kada će biti oživiljeni (16/21).

Ovaj osvrt dolazi u svoje vrijeme, a duša je pripremljena da njegov sadržaj prihvati. *Pa da li je onda Onaj koji stvara kao onaj koji ne stvara?* (16/17). Da li postoji neki drugi odgovor osim jednog odgovora: Ne i ne! Može li to u svijesti i savjesti čovjeka i njegovim osjećajima biti isto? Može li se staviti znak jednakosti između Onoga koji stvara i koji je sve stvorio i onoga koji ne stvara, bilo da se radi o velikom ili malom stvaranju? *Urazumite se!* (16/17). Ovdje je potrebno samo podsjećanje i ništa više pa da cijela stvar bude jasna i uvjerljiva.

Kur'an izlaže i vrste blagodati, a onda se osvrće na to: *Ako vi budete brojili Allahove blagodati, nećete ih nabrojati* (16/18), akamoli da ćete zahvalni na njima biti. A najveće blagodati su one za koje čovjek ne zna jer se na njih privikao, ne osjeća ih osim kada ih izgubi. Blagodati sastava tijela i organa ne osjećaju se osim kada se izgube. Allah oprašta nepažljivom čovjeku. Allahova milost je široka i obuhvatna: *Allah, uistinu, prašta i samilostan je* (16/18).

Stvoritelj zna šta stvara. On zna i ono što je vidljivo i ono što nije: *Allah zna šta tajite a šta javno iznosite* (16/19). I kako je moguće da Allah bude izjednačen u njihovim osjećajima i pojavama sa tim božanstvima koja ništa ne mogu tvoriti niti imaju neko znanje. Ona su mrtva, nesposobna za život, a i ne osjećaju ga:

A oni kojima se oni, umjesto Allaha, klanjaju - ništa ne stvaraju; oni su sami stvoreni; (16/20)

tvari su, nisu živi i ne znaju kada će biti oživiljeni (16/21).

Ukazivanje na proživljenje i njegovo vrijeme ovdje je u službi potvrde da je to Stvoritelju poznato, jer je to dopuna stvaranju kada će proživljeni biti, nagrađeni ili kažnjeni prema onome šta su radili. Božanstva koja ne znaju kada će njihovi robovi biti proživljeni su božanstva koja ne zaslužuju obožavanje. Ona su, štaviše, predmet ismijavanja. Stvoritelj će proživjeti ono što je stvorio. On tačno zna kada će proživljenje biti.

«إِلَهُكُمْ إِلَهٌ وَاحِدٌ ، فَالَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ قُلُوبُهُمْ مُنْكَرَةٌ وَهُمْ مُسْتَكْبِرُونَ ﴿٢٠﴾ لَا جَرَمَ أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا يُسِرُّونَ وَمَا يُعْلِنُونَ ، إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسْتَكْبِرِينَ * وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ : مَاذَا أُنزِلَ رَبُّكُمْ قَالَوا : أَسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ * لِيَحْمِلُوا أَوْزَارَهُمْ كَامِلَةً يَوْمَ الْقِيَامَةِ ، وَمِنْ أَوْزَارِ الَّذِينَ يُضِلُّونَهُمْ بِغَيْرِ عِلْمٍ ، أَلَا سَاءَ مَا يَزِرُونَ * قَدْ مَكَرَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ ، فَآتَى اللَّهُ بُيُوتَهُمْ مِنَ الْقَوَاعِدِ ، فَخَرَّ عَلَيْهِمُ السَّقْفُ مِنْ فَوْقِهِمْ ، وَأَتَاهُمُ الْعَذَابُ مِنْ حَيْثُ لَا يَشْعُرُونَ * ثُمَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ يُخْزِيهِمْ ، وَيَقُولُ : أَيْنَ شُرَكَائِيَ الَّذِينَ كُنْتُمْ تُشَاقِقُونَ فِيهِمْ ؟ قَالَ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ : إِنَّ الْخِزْيَ الْيَوْمَ وَالْشُّوءَ عَلَى الْكَافِرِينَ * الَّذِينَ تَتَوَفَّاهُمُ الْمَلَائِكَةُ ظَالِمِي أَنْفُسِهِمْ ، فَأَلْقَوْا السَّلَمَ مَا كُنَّا نَمَسُلُ

مِنْ سُوءِهِ ، بَلَى ! إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ * فَادْخُلُوا أَبْوَابَ جَهَنَّمَ خَالِدِينَ فِيهَا ، فَلَيْسَ مَثْوًى الْمُتَكَبِّرِينَ .

« وَقِيلَ لِلَّذِينَ اتَّقَوْا : مَاذَا أَنْزَلَ رَبُّكُمْ ؟ قَالُوا : خَيْرًا : لِلَّذِينَ أَحْسَنُوا فِي هَذِهِ الدُّنْيَا حَسَنَةٌ ، وَلِذَلِكَ الْآخِرَةِ خَيْرٌ ، وَلَنِعْمَ دَارُ الْمُتَّقِينَ * جَنَّاتٌ عَدْنٍ يَدْخُلُونَهَا يُجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ ، لَهُمْ فِيهَا مَا يَشَاءُونَ ، كَذَلِكَ يُجْزِي اللَّهُ الْمُتَّقِينَ * الَّذِينَ تَتَوَقَّاهُمْ الْمَلَائِكَةُ طَيِّبِينَ ، يَقُولُونَ : سَلَامٌ عَلَيْكُمْ ، ادْخُلُوا الْجَنَّةَ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ .

« هَلْ يَنْظُرُونَ إِلَّا أَنْ تَأْتِيَهُمُ الْمَلَائِكَةُ أَوْ يَأْتِيَ أَمْرُ رَبِّكَ ؟ كَذَلِكَ فَعَلَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ ، وَمَا ظَلَمَهُمُ اللَّهُ وَلَكِنْ كَانُوا أَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ * فَأَصَابَهُمْ سَيِّئَاتُ مَا عَمِلُوا وَحَاقَ بِهِمْ مَا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ .

« وَقَالَ الَّذِينَ أَشْرَكُوا : لَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا عَبَدْنَا مِنْ دُونِهِ مِنْ شَيْءٍ نَحْنُ وَلَا آبَاؤُنَا ، وَلَا حَرَمْنَا مِنْ دُونِهِ مِنْ شَيْءٍ . كَذَلِكَ فَعَلَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ ، قَهَلْ عَلَى الرُّسُلِ إِلَّا الْبَلَاغُ الْمُبِينُ ؟ * وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ أُمَّةٍ رَسُولًا : أَنْ اعْبُدُوا اللَّهَ وَاجْتَنِبُوا الطَّاغُوتَ ، فَمِنْهُمْ مَنْ هَدَى اللَّهُ وَمِنْهُمْ مَنْ حَقَّتْ عَلَيْهِ الضَّلَالَةُ ، فَانظُرُوا فَكَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُكذِّبِينَ * إِنْ تَحَرَّصَ عَلَى هُدَاهُمْ فَإِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي مَنْ يُضِلُّ ، وَمَا لَهُمْ مِنْ نَاصِرِينَ .

« وَأَقْسَمُوا بِاللَّهِ جَهْدَ أَيْمَانِهِمْ لَا يَبْعَثُ اللَّهُ مِنْ بَعْدِ بِلَى ! وَعَدَّا عَلَيْهِ حَقًّا ، وَلَكِنْ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ * لِيَمِيزَ اللَّهُ الْبَاطِلَ مِنَ الْحَقِّ ، وَلِيَعْلَمَ الَّذِينَ كَفَرُوا أَنَّهُمْ كَانُوا كَاذِبِينَ * إِنْهَا قَوْلُنَا لِشَيْءٍ إِذَا أَرَدْنَا أَنْ نَقُولَ لَهُ : كُنْ فَيَكُونُ .

« وَالَّذِينَ هَاجَرُوا فِي اللَّهِ مِنْ بَعْدِ مَا ظَلَمُوا لَنَبُوْنَهُمْ فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً ، وَلَا أَجْرُ
الْآخِرَةِ أَكْبَرُ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ * الَّذِينَ صَبَرُوا وَعَلَى رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ .

« وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ إِلَّا رِجَالًا نُوحِي إِلَيْهِمْ فَاسْأَلُوا أَهْلَ الذِّكْرِ إِنْ كُنْتُمْ
لَا تَعْلَمُونَ * بِالْبَيِّنَاتِ وَالزُّبُرِ ، وَأَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الذِّكْرَ لِتُبَيِّنَ لِلنَّاسِ مَا نُزِّلَ إِلَيْهِمْ ،
وَلَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ .

« أَفَأَمِنَ الَّذِينَ مَكَرُوا السَّيِّئَاتِ أَنْ يَخْسِفَ اللَّهُ بِهِمُ الْأَرْضَ ، أَوْ يَأْتِيَهُمُ الْعَذَابُ
مِنْ حَيْثُ لَا يَشْعُرُونَ * أَوْ يَأْخُذَهُمْ فِي تَقْلِبِهِمْ فَمَا هُمْ بِمُعْجِزِينَ * أَوْ يَأْخُذَهُمْ عَلَى
تَخَوُّفٍ فَإِنَّ رَبَّكُمْ لَرَءُوفٌ رَحِيمٌ .

« أَوَلَمْ يَرَوْا إِلَى مَا خَلَقَ اللَّهُ مِنْ شَيْءٍ يَتَفَتَّحُوا ظِلَالَهُ عَنِ الْيَمِينِ وَالشَّمَائِلِ سُجَّدًا
لِلَّهِ وَهُمْ دَاخِرُونَ ؟ .

« وَلِلَّهِ يَسْجُدُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ مِنْ دَابَّةٍ ، وَالْمَلَائِكَةُ وَهُمْ لَا
يَسْتَكْبِرُونَ * يَخَافُونَ رَبَّهُمْ مِنْ فَوْقِهِمْ وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ » ⑤

Vaš Bog je - jedan Bog! Srca onih koji u onaj svijet ne vjeruju poriču, oni se ohološću razmeću (16/22).

Nema sumnje da Allah zna i ono što oni taje, a i ono što javno iznose; On doista ne voli one koji se ohole (16/23).

A kada ih neko upita: "Šta to Gospodar vaš objavljuje?" - oni odgovaraju: "Naroda drevnih izmišljotine!" (16/24)

da bi na Sudnjem danu nosili čitavo breme svoje i dio bremena onih koje su, a da oni nisu bili svjesni, u zabludu doveli. A grozno je to što će oni nositi! (16/25).

I oni prije njih su spletke pletli, pa je Allah iz temelja zgrade njihove porušio, i krov se na njih srušio - stigla ih je kazna odakle nisu očekivali (16/26).

A na Sudnjem danu On će ih osramotiti i upitati: "Gdje su oni koje ste Meni ravnim smatrali, oni zbog kojih ste se prepirali?" Oni koji su razumni reći će: "Danas će bruka i muka nevjernike stići (16/27)

kojima su meleki duše uzeli u času kad su nevjernici bili. I oni će se pokoriti i reći: "Mi nismo nikakvo zlo činili" - "Jeste, Allah, doista, dobro zna ono šta ste radili, (16/28)

zato ulazite na kapije džehennema, u njemu ćete vječno ostati!" O kako će prebivalište onih koji su se oholili - grozno biti! (16/29).

A onima koji su se Allaha bojali reći će se: "Šta je objavljivao Gospodar vaš?" - "Dobro!" - odgovoriće. Oni koji čine dobra djela imaće još na ovom svijetu lijepu nagradu, a onaj svijet je, sigurno, još bolji. O kako će boravište onih koji su se Allaha bojali divno biti: (16/30)

edenski perivoji u koje će ući, kroz koje će rijeke teći, i u kojima će sve što zažele imati. Tako će Allah one koji Ga se budu bojali nagraditi, (16/31)

one kojima će meleki duše uzeti - a oni čisti, i kojima će govoriti: "Mir vama! Udite u džennet zbog onoga što ste činili!" (16/32).

Zar mnogobošci čekaju da im dođu meleki, ili da dođe kazna Gospodara tvoga? Tako su postupili i oni prije njih; Allah nije bio nepravedan prema njima, oni su sami prema sebi bili nepravedni, (16/33)

i stigla ih je kazna za ružna djela koja su činili, i sa svih strana ih je snašlo ono čemu su se rugali (16/34).

Oni koji Njemu druge smatraju ravnim govore: "Da je Allah htio, ne bismo se ni mi ni preci naši, pored Allaha, nikome klanjali i ne bismo, bez Njegove volje, ništa zabranjenim smatrali." Tako su isto i oni prije njih postupili. A zar su poslanici bili dužni što drugo već da jasno obznane? (16/35).

Mi smo svakom narodu poslanika poslali: "Allahu se klanjajte, a kumira se klonite!" I bilo je među njima onih kojima je Allah na pravi put ukazao, a i onih koji su zaslužili da ostanu u zabludi; zato putujte po svijetu da vidite kako su završili oni koji su poslanike u laž utjerivali (16/36).

Ma koliko ti želio da oni budu na pravom putu, Allah neće ukazati na pravi put onome koga je u zabludi ostavio i njima niko neće pomoći (16/37).

Oni se zaklinju Allahom, najtežom zakletvom: "Allah neće oživjeti onoga koji umre!" A hoće, to je Njegovo obećanje koje će se, doista, ispuniti, - samo što većina ljudi ne zna -, (16/38)

da bi im objasnio ono oko čega su se razilazili i da bi saznali oni koji nisu vjerovali da su lašci bili (16/39).

Ako nešto hoćemo, Mi samo za to reknemo: "Budi!" - i ono bude (16/40).

One koji se iseše Allaha radi, nakon što su bili progonjeni, Mi ćemo još na ovom svijetu na lijepo mjesto smjestiti; a nagrada na onom svijetu biće još veća kad bi oni samo znali! - (16/41).

onima koji budu trpjeli i u Gospodara svoga se uzdali (16/42).

Mi smo i prije tebe samo ljude kao poslanike slali i objavljujivali im - pitajte sljedbenike Knjige ako ne znate - (16/43)

jasne dokaze i knjige. A tebi objavljujemo Kur'an da bi objasnio ljudima ono što im se objavljuje, i da bi oni razmislili (16/44).

A zar su sigurni oni koji ružne podmuklosti snuju da ih Allah neće u zemlju utjerati ili da im neće, odakle ne mogu ni pomisliti, kazna doći, (16/45)

ili da ih neće na putovanjima njihovim kazniti - oni neće umaći! - (16/46)

ili da ih neće malo pomalo kažnjavati? Ali, Gospodar vaš je doista blag i milostiv (16/47).

Zar oni ne vide da sve ono što je Allah stvorio sad desno, sad lijevo pruža sjene svoje Allahu poslušno i da je i ono pokorno? (16/48).

Allahu se klanja sve živo na nebesima i na Zemlji, u prvom redu meleki, i oni se ne ohole, (16/49)

boje se Gospodara svoga koji vlada njima, i čine ono što im se naredi (16/50).

U prošlom smo se dijelu zadržali kod ajeta koji govore o Stvoritelju i stvorenjima, o Njegovoj blagodati u odnosu na Njegove robove, o Njegovom znanju onoga što je tajno i javno, dok tzv. božanstva ne stvaraju ništa. Naprotiv, ona su stvorena. Ne znaju ništa, ona su samo stvari, njih ne očekuje život. Ona ne znaju kada će proživjeti svoje robove radi nagrade ili kazne. Ovo i drugo je nepobitno da ovo nisu prava božanstva, da je njihova vjera batal, kao, uostalom, i sav politeizam. Ovo je bio prvi dio o monoteizmu u ovoj suri, uz ukazivanje na problem proživljenja, također.

Ovdje u ovoj cjelini počinjemo tamo gdje smo stali u prošlom dersu. Počinjemo sa novom cjelinom koja utvrđuje Božiju Jedinost i objašnjava da

su srca onih koji u onaj svijet ne vjeruju, srca koja poriču Božiju Jedinost. Poricanje je skrivena osobina u njima. To ih sprječava da prihvate jasne dokaze. Oni su oholi. Oholost ih sprječava da budu poslušni i pokorni. Ovaj dio završava uzbudljivom scenom da sve ono što baca sjenu na zemlji čini sedždu Allahu, a sa ovim i sve što se nalazi na nebesima i na Zemlji, i životinje i meleki koji su se oslobodili oholosti, koji su puni straha i pokornosti Allahu bez pogovora. Ova scena, koja je puna pokornosti i skrušenosti, stoji naspram scene oholih, čija srca poriču u uvodnom dijelu ovog dersa.

Između početka i kraja kontekst iznosi mišljenja onih koji su oholi i koji negiraju Objavu i Kur'an tvrdeći da su to priče drevnih naroda. Kontekst dalje izlaže i ono što su rekli o uzrocima njihovog pripisivanja Bogu druga, njihovom zabranjivanju onoga što nije zabranjeno tvrdeći da im Allah želi zlo, a oni žele da Ga zadovolje, zatim izlaže ono što su rekli o proživljenju i Sudnjem danu kada su se zakleli, najtežom zakletvom, da Allah neće proživjeti onoga koji umre. Odgovor na sve ove riječi dolazio je jedan za drugim. Kontekst izlaže scenu njihove smrti i njihovog proživljenja u kojima se odriču onog što su kazali, kao što izlaže i neke sukobe naroda koji su bili i prošli, a koji su, kao i oni, u laž ugonili poslanike, prijeti im da će ih sustići kazna danju ili noću, koju ne mogu ni zamisliti dok su još na putovanjima svojim ili da ih neće malo pomalo kažnjavati. Naspram ovoga iznose se slike i stanja vjernika i ono dobro koje ih očekuje na dan smrti i proživljenja. Ovaj dio sure završava skrušenom i pokornom scenom svega što je živo na nebesima i na Zemlji, a i melekima.

Vaš Bog je - jedan Bog! Srca onih koji u onaj svijet ne vjeruju poriču, oni se ohološću razmeću (16/22).

Nema sumnje da Allah zna i ono što oni taje, a i ono što javno iznose; On doista ne voli one koji se ohole (16/23).

Kontekst spaja vjerovanje u Allahovu Jednotu i vjerovanje u drugi svijet, štaviše, on čini da jedno ukazuje na drugo s obzirom na vezu koja postoji između obožavanja Njegove Jednote i proživljenja i nagrade ili kazne na drugom svijetu. Sa drugim svijetom završava mudrost Stvoritelja

Jednog i Jedinog i izlazi na vidjelo Njegova pravda u pitanju nagrade ili kazne.

Vaš Bog je Jedan Bog! (16/22). Svi ajeti koji su odranije spomenuti u suri, kao što su ajeti o stvaranju, ajeti o blagodatima, ajeti o nauci, svi oni vode ovoj velikoj i vidljivoj činjenici jasnih tragova u kosmičkim zakonima, njihovoj harmoniji i uzajamnoj saradnji, kao što je ranije rečeno.

Oni koji ne prihvataju ovu činjenicu ne vjeruju u drugi svijet - koji je ogranak vjerovanja u monoteizam Stvoritelja, Njegovu mudrost i pravednost; ovima ne manjkaju dokazi i argumenti. Uzrok tome leži u njihovom biću i njihovoj prirodi. Njihova srca su srca koja poriču, srca koja ne vjeruju, srca koja ne potvrđuju ono što vide od dokaza. Oni su oholi. Oni ne žele da se predaju dokazima, da se pokore Allahu i Poslaniku. Uzrok je urođen, a bolest skrivena u njihovoj prirodi i srcima!

Allah koji ih je stvorio to dobro zna. On zna i ono što oni taje, a i ono što javno iznose. Zna to bez ikakve sumnje i to u njima prezire: *On doista ne voli one koji se ohole (16/29).* Oholo srce nema nade da će biti uvjereno ili da će se predati. Otuda su oni prezreni kod Allaha zbog oholosti koju zna svako ko zna njihovo činjenično stanje i ko zna ono što kriju i ono što javno ispoljavaju.

A kada ih neko upita: "Šta to Gospodar vaš objavljuje?" - oni odgovaraju: "Naroda drevnih izmišljotine!" (16/24)

da bi na Sudnjem danu nosili čitavo breme svoje i dio bremena onih koje su, a da oni nisu bili svjesni, u zabludu doveli. A grozno je to što će oni nositi! (16/25) -

oni koji su oholi i čija srca poriču, koji nisu uvjereni i koji kada budu upitani ne odgovaraju: *Šta to Gospodar vaš objavljuje? (16/24).* Ne odgovaraju prirodnim, direktnim odgovorom, čitanjem dijelova iz Kur'ana ili rezimeom njegova sadržaja kako bi bili vjerni u prenosu iako ga nisu prihvatili. Oni, međutim, izbjegavaju pravi odgovor i kažu: *Naroda drevnih izmišljotine! (16/24).* A izmišljotine su imaginarne priče, pune bajki i praznovjerja. Na ovaj način oni opisuju Kur'an koji liječi duše i razum, životnu sredinu, moral i odnose ljudi u društvu, stanje ljudi u prošlosti, sadašnjosti i budućnosti. Oni Kur'an opisuju kao da on sadrži u sebi izmišljotine naroda drevnih. Sa ovim poricanjem oni nose svoje grijeha i dio grijeha drugih koje su uspjeli da zavedu i da ih udalje od Kur'ana i vjere. A oni su prave nezalice. Oni ne znaju suštinu Kur'ana. Kur'anski termin odslikava ove grijeha kao teški teret - a užasno je to breme i ta

težina! Ona povija dušu kao leđa kad se povijaju pod teretom. Ona opterećuje srce kao što breme opterećuje pleća. Ona zamara i muči kao što teret zamara i muči onoga koji ga nosi, čak i više. Ona je gora i kobnija!

Ibni Ebi Hatem prenosi od Suddija da je rekao: "Kada su se Kurejšije iskupili na jednom sastanku, rekli su da je Muhammed čovjek vrlo prijatna govora. Ko mu se obrati taj izgubi svoju pamet. "Potražite vaše brojne uglednike poznate po svome porijeklu i pošaljite ih po ulicama Mekke, noć ili dvije noći. Pa ko dođe i želi da se sastane sa Muhammedom, vratite ga." Ljudi su izašli na ulice i kada se pojavio neko ko je delegiran ispred svoga naroda da vidi šta je to što čemu Muhammed poziva i kada bi stigao do njih, jedan od njih bi mu se predstavio riječima: Ja sam taj i taj, upoznao ga o svome porijeklu i rekao: "Ja ću te obavijestiti o Muhammedu. On je lažac, njega slijede samo oni koji su glupi i robovi i oni pri kojima nema nikakva dobra, dok su se glavari njegova naroda i onaj najbolji dio razišli s njim. Tada bi se izaslanik vratio. I to je ono što je Uzvišeni Allah rekao: *A kada ih neko upita: "Šta to Gospodar vaš objavljuje?" - oni odgovaraju: "Naroda drevnih izmišljotine!"* (16/24). Ako je izaslanik bio od onih kojima je Allah dao saznanje i, nakon toga što je čuo, odlučio da uđe u Mekku, potraži Muhammeda i svome narodu prenese od njega to što je čuo, on bi ušao u Mekku, susreo se sa vjernicima, pitao ih šta je to što Muhammed govori, a oni bi rekli: "Dobro..."

Propaganda kojom su se rukovodili Kurejšije bila je organizirana, koju slični njima na svakom mjestu i u svakom vremenu vode, oholi, oni koji ne žele da se pokore Istini i dokazima jer ih u tome sprječava njihova oholost. Kurejšije nisu prvi koji su negirali Objavu, niti su bili prvi koji su spletke pleli. Kontekst im predočava kraj onih koji su prije njih spletke pleli i njihovu sudbinu na Sudnjem danu, odnosno njihovu sudbinu od vremena kada su duše napustile njihova tijela kako bi ih na drugom svijetu sustigla kazna. Sve to im Kur'an predočava u scenama koje su jako potresne, na način kako to inače Kur'an izlaže:

I oni prije njih su spletke pleli, pa je Allah iz temelja zgrade njihove porušio, i krov se na njih srušio - stigla ih je kazna odakle nisu očekivali (16/26).

A na Sudnjem danu On će ih osramotiti i upitati: "Gdje su oni koje ste Meni ravnim smatrali, oni zbog kojih ste se prepirali?" Oni koji su razumni reći će: "Danas će bruka i muka nevjernike stići" (16/27)

kojima su meleki duše uzeli u času kad su nevjernici bili. I oni će se pokoriti i reći: "Mi nismo nikakvo zlo činili" - "Jeste, Allah, doista, dobro zna ono šta ste radili, (16/28)

zato ulazite na kapije džehennema, u njemu ćete vječno ostati!" O kako će prebivalište onih koji su se oholili - grozno biti! (16/29).

I oni prije njih su spletke pleli (16/26) - kur'anski izraz prikazuje ove spletke kao zgradu koja ima svoje temelje, krov i druge elemente, odnosno on ukazuje na njenu preciznu gradnju, njenu čvrstu veličinu, savršenstvo itd. Međutim, sve ovo nije izdržalo pred Allahovom snagom i Njegovim planom: Pa je Allah iz temelja zgrade njihove porušio, i krov se na njih srušio (16/26). To je scena potpunog i sveobuhvatnog rušenja, primijenjena na njima odozgo i odozdo. Temelji koji nose zgradu su iz osnova porušeni, krov se na njih srušio i zatrpao ih: stigla ih je kazna odakle nisu očekivali (16/26). Zgrade koje su podizali da im budu zaštita postale su njihove grobnice, opasna mjesta koja su tako zdušno podizali da ih zaštite, a da pri tome nisu ni pomišljali da će ih opasnost pogoditi baš iz ovog smjera!

To je scena potpunog uništenja i propasti. Smiješno je da oni koji spletke pletu i koji se time suprotstavljaju Allahovoj Objavi da na njihove spletke nema odgovora, da njihovo planiranje neće biti osujećeno. *A Allahu oni neće moći umaći (85/20).*

To je scena vremenski ponovljena i prije i poslije Kurejšija. Allahova vjera na svome putu ide bez obzira na spletke onih koji spletkare, bez obzira na planove onih koji planiraju. Ponekad se ljudi prisjete, od vremena do vremena, ove dirljive scene koju je Kur'an opisao: *Pa je Allah iz temelja zgrade njihove porušio, i krov se na njih srušio - stigla ih je kazna odakle nisu očekivali (16/26).*

Ovo je na ovome svijetu, na ovozemaljskoj realnosti: *A na Sudnjem danu On će ih osramotiti i upitati: "Gdje su oni koje ste Meni ravnim smatrali, oni zbog kojih ste se prepirali? (16/27).*

Scena prikazuje one koji su bili oholi i koji su spletke pleli kako na Sudnjem danu stoje osramoćeni. Vrijeme oholosti i spletki je privedeno kraju. Oni su došli pred Vlasnika stvaranja i zapovijedanja koji ih grdi i kori: *"Gdje su oni koje ste Meni ravnim smatrali, oni zbog kojih ste se prepirali?" (16/27) - gdje su oni koje ste Meni ravnim smatrali, oni zbog kojih ste se prepirali sa Poslanikom i vjernicima, zbog kojih ste polemizirali sa onima koji su prihvatili monoteizam?*

Oni koji su osramoćeni šutjet će, a onda će oni kojima je dato znanje i meleki i poslanici i vjernici - a Allah je njima dozvolio da na ovaj dan budu javni govornici -: *Oni koji su razumni reći će: "Danas će bruka i muka nevjernike stići"* (16/27).

"Danas će bruka i muka nevjernike stići" (16/27)... *kojima su meleki duše uzeli u času kad su nevjernici bili* (16/28) - kontekst se vraća s njima jedan korak prije Sudnjeg dana, vraća se na sramotni čas kada su im meleki kao nevjernicima duše uzimali, a oni su sebe zbog nevjerovanja na ovo mjesto doveli, a onda, na kraju, u pakao i patnju.

Kontekst ocrtava njihovu scenu na smrtnom času, kada su bili blizu zemaljskog života, laži, podvala i spletki: *I oni će se pokoriti i reći: "Mi nismo nikakvo zlo činili!"* (16/28). I oni će se pokoriti. Oni koji su bili oholi. I kada se pokore, oni ne žele sukob ili neprijateljstvo. Oni se pokoravaju i nude predaju, zatim lažu - možda je to jedna strana njihovog spletkarenja na ovom svijetu - i prepušteni kažu: *Mi nismo nikakvo zlo činili* (16/28). To je scena tuge i muke, scena slabosti onih koji su oholi bili.

Odgovor im dolazi: *Jeste!* (16/28) - od Onoga koji zna šta su bili - *Allah doista dobro zna ono što ste radili* (16/28) - i tu nema potrebe za laganjem i obmanjivanjem.

Kazna je za njih pripremljena: ... *zato ulazite na kapije džehennema, u njemu ćete vječno ostati!*" *O kako će prebivalište onih koji su se oholili - grozno biti!* (16/29).

Na drugoj strani su oni koji su se Allaha bojali. Oni stoje naspram oholih negatora od početka do kraja:

A onima koji su se Allaha bojali reći će se: "Šta je objavljivao Gospodar vaš?" - "Dobro!" - odgovoriće. Oni koji čine dobra djela imaće još na ovom svijetu lijepu nagradu, a onaj svijet je, sigurno, još bolji. O kako će boravište onih koji su se Allaha bojali divno biti: (16/30)

edenski perivoji u koje će ući, kroz koje će rijeke teći, i u kojima će sve što zažele imati. Tako će Allah one koji Ga se budu bojali nagraditi, (16/31)

one kojima će meleki duše uzeti - a oni čisti, i kojima će govoriti: "Mir vama! Udite u džennet zbog onoga što ste činili!" (16/32).

Oni koji su se Allaha bojali shvaćajući da je dobro osnova ove vjere, osnova svega onoga što je objavljeno od njihova Gospodara, a što obuhvata Njegove zapovijedi, zabrane, usmjeravanja i zakonodavstvo, oni to sve shvaćaju i sažimaju u jednoj riječi: *"Dobro!" - odgovoriće (16/30)* - zatim to dobro pojašnjavaju prema onome što su saznali od onog što je Allah objavio: *Oni koji čine dobra djela imaju još na ovom svijetu lijepu nagradu (16/30)* - lijep život, lijepo uživanje i lijepo mjesto. *A onaj svijet je, sigurno, još bolji (16/30)* - od ovoga svijeta: *O kako će boravište onih koji su se Allaha bojali divno biti (16/30)* - zatim pojašnjenje onoga što je sažeto kazano o ovom boravištu. To su *edenski perivoji (16/31)* za boravak *kroz koje će rijeke teći (16/31)*, blagostanje - *u kojima će sve što zažele imati (16/31)* - nema zabrane, nema truda, nema granica opskrbi kao što je bilo na ovom svijetu: *Tako će Allah one koji Ga se budu bojali nagraditi (16/31).*

Kontekst se vraća za jedan korak sa onima koji su se Allaha bojali, kao što se i ranije vratio jedan korak sa onima koji su bili oholi. Za one koji su se Allaha bojali smrtni čas bit će lagahan, nježan i ljubazan. *One kojima će meleki duše uzeti - a oni čisti (16/32)* - čiste duše kod susreta sa Allahom, oslobođeni brige i smrtno kazne: *I kojima će se govoriti: "Mir vama!" (16/32)* - sigurnost vašim srcima i pozdrav vašem dolasku - *Udite u džennet zbog onoga što ste činili (16/32)* - požurujući ih radosnom viješću, a oni su na mjestu korenja na drugom svijetu, nagradom, shodno onome što su činili.

U sjeni ove scene sa njena oba kraka, samrtnog časa i proživljenja, kontekst se osvrće na pitanje o mnogobošcima plemena Kurejš: Šta čekaju? Zar čekaju meleke da im duše uzmu? Ili čekaju da im dođe kazna od Allaha? Ovo je ono što ih očekuje na samrtnom času, na dan kada budu proživljeni. Zar im sudbina negatora prije njih, a već su to vidjeli u ove dvije scene, nije pouka i korist:

Zar mnogobošci čekaju da im dođu meleki, ili da dođe kazna Gospodara tvoga? Tako su postupili i oni prije njih; Allah nije bio nepravedan prema njima, oni su sami prema sebi bili nepravedni, (16/33)

i stigla ih je kazna za ružna djela koja su činili, i sa svih strana ih je snašlo ono čemu su se rugali (16/34).

Ljudi su čudnovati. Oni vide šta se desilo sa onima prije njih čiji put slijede. Oni i dalje idu tim putem ne misleći da ono što je ove pogodilo može i njih pogoditi, ne shvatajući da se Božiji postupak kreće prema zacrtanom zakonu, da rezultati uvijek dolaze poslije uvodnih napomena, da će djela uvijek biti nagrađena ili kažnjena. Božiji postupak ne pokazuje ljubav prema njima, niti stoji iza njih, niti će ih ostaviti na njihovom putu.

Allah nije bio nepravedan prema njima, oni su sami prema sebi bili nepravedni (16/33). Allah je njima dao slobodu razmišljanja i planiranja, ponudio im je dokaze u Kosmosu i u njima samima, upozorio na kaznu, prepustio ih njihovom radu i Svojim tekućim zakonima i On nije bio nepravedan prema njihovoj neizbježnoj sudbini, oni su sami prema sebi nepravedni bili.

On nije strog u njihovom kažnjavanju, loša djela njihova su stroga prema njima, jer oni su njima pogođeni, odnosno prirodnim rezultatima i prijestupima: *i stigla ih je kazna za ružna djela koja su činili, i sa svih strana ih je snašlo ono čemu su se rugali (16/34).* Ovaj izraz i njemu slični kazuje da oni nisu kažnjeni nečim što je izvan njihovih osobnih djela. Oni su kažnjeni prijestupima u svom ponašanju. Oni su se izopačili do stepena koji je niži od ljudskog stepena zbog onoga što su činili i, sljedstveno tome, oni će biti i kažnjeni najbolnijom kaznom.

Nove izjave politeista o uzrocima njihovog politeizma i njegovim prilikama:

Oni koji Njemu druge smatraju ravnim govore: "Da je Allah htio, ne bismo se ni mi ni preci naši, pored Allaha, nikome klanjali i ne bismo, bez Njegove volje, ništa zabranjenim smatrali." Tako su isto i oni prije njih postupili. A zar su poslanici bili dužni što drugo već da jasno obznane? (16/35).

Mi smo svakom narodu poslanika poslali: "Allahu se klanjajte, a kumira se klonite!" I bilo je među njima onih kojima je Allah na pravi put ukazao, a i onih koji su zaslužili da ostanu u zabludi; zato putujte po svijetu da vidite kako su završili oni koji su poslanike u laž utjerivali (16/36).

Oni opravdavaju svoj politeizam i politeizam svojih predaka kao što opravdavaju i zablude koje su prakticirali, a koje se odnose na neke žrtvene životinje i neka jela koja su sebi nezakonito zabranili. Oni sve ovo opravdavaju Allahovom voljom i Njegovom željom, jer da je Allah htio - prema njihovom tvrdjenju -, oni ništa od svega ovoga ne bi činili jer bi ih On u tome spriječio.

Ovo je pogrešno shvaćanje Allahove volje. Ovo nije ništa drugo do lišavanje čovjeka njegovih osobnosti koje mu je Bog podario da ih upotrijebi u životu.

Allah (Uzvišeni) ne želi Svojim robovima širk, niti je zadovoljan da oni sebi zabranjuju ono što im je On dozvolio. Ova Njegova želja naglašena je u tekstovima Njegovog zakona kojeg je ljudima dostavio preko Svojih poslanika koji su to časno uradili: *Mi smo svakom narodu poslanika poslali: "Allahu se klanjajte, a kumira klonite!"* (16/36). Ovo je Njegovo naređenje i ovo je Njegova želja robovima Svojim. Allah ne traži od ljudi nešto što zna da oni po prirodi ne mogu savladati ili da će ih to gurnuti u drugom smjeru. Znak ovog nezadovoljstva je oprečnost Njegovom naređenju koje su slijedili politeisti: *Zato putujte po svijetu da vidite kako su završili oni koji su poslanike u laž utjerivali* (16/36).

Allahova stvaralačka i mudra volja je htjela da stvori čovjeka spremnog za Uputu i zabludu i da njegovu slobodnu volju stavi pred izbor jednog od ova dva puta. I osim toga obdario je čovjeka razumom kojim može da da prednost jednom od ova dva puta, nakon što je u Kosmosu razasuo dokaze Upute koje može osjetiti čulima vida, sluha i drugim osjetilima, zatim srcem, razumom, kuda god se usmjeri, noću ili danju. Allahova milost je htjela poslije svega ovoga da čovjeka ne ostavi samo kod razuma. Zbog toga je za razum stvorio trajna mjerila u Svojim zakonima koje je odašiljao preko Svojih poslanika, na koja se poziva razum kad god mu se nešto od onoga što je naređeno sakrije, kako bi svoje ispravno ili pogrešno rješenje mogao potvrditi putem ovog trajnog i stalnog mjerila koje je otporno na sve hirove. Allah nije poslanike učinio nemilosrdnim, onima koji savijaju šije ljudima prema imanu, nego ih je učinio onima čiji je zadatak samo da dostave, da naredi da se obožava samo Allah i da se sve drugo vezano za politeizam, strast i vlast izbjegne i napusti:

Mi smo svakom narodu poslanika poslali: "Allahu se klanjajte, a kumira se klonite!" (16/36).

Jedna grupa je prihvatila ovaj poziv: *I bilo je među njima onih kojima je Allah na pravi put ukazao (16/36) - dok je druga grupa skitala na putu zablude: a i onih koji su zaslužili da ostanu u zabludi (16/36)*. I jedna i druga grupa ostala je u granicama Allahove volje i htijenja. I jednu i drugu grupu Allah nije prisilio na Uputu ili zabludu, nego je slijedio put kojim je Allahova volja htjela da ga učini slobodnim u ponašanju, nakon što ga je opskrbio znacima na Uputu, u sebi i Kosmosu.

Kur'an također ovim tekstom negira prisilu koju su politeisti lansirali, a koja nije strana kao ideja mnogim nepokornim i pokvarenim. Islamsko vjerovanje je jasno i čisto u ovome pitanju. Allah naređuje Svojim robovima dobro, a zabranjuje zlo. One koji griješe ponekad kažnjava na ovome svijetu očitom kaznom u kojoj se očituje Njegova srdžba nad njima. Ovdje, nakon ovoga, nema mjesta priči da se Allahova volja miješa i prisiljava ih na devijaciju, a zatim ih kažnjava. Oni su ostavljeni da izaberu svoj put, a ovo je Allahova volja. I sve što potiče od njih, dobro ili zlo, Uputa ili zabluda ostvaruje se sukladno Allahovoj volji onako kako smo to objasnili.

Zatim se osvrće na ovo govorom upućenom Poslaniku (alejhi's-selam) u kome potvrđuje Allahov zakon koji se odnosi na Uputu i zabludu:

Ma koliko ti želio da oni budu na pravom putu, Allah neće ukazati na pravi put onome koga je u zabludi ostavio i njima niko neće pomoći (16/37).

Uputa ili zabluda nije u domenu Poslanika. Njegovo je samo da dostavi. Uputa ili zabluda idu sukladno Allahovom zakonu, a ovaj zakon ne mijenja posljedice. Koga je Allah u zabludi ostavio, on je to zaslužio sukladno Allahovom zakonu. Allah ga neće uputiti jer Allah ima zakone koji daju rezultate. Ovako je htio On. On radi šta hoće - *I njima niko neće pomoći (16/37) - osim Allah*.

Treća izjava onih koji su se oholili i koji negiraju:

Oni se zaklinju Allahom, najtežom zakletvom: "Allah neće oživjeti onoga koji umre!" A hoće, to je Njegovo obećanje koje će se, doista, ispuniti, - samo što većina ljudi ne zna - , (16/38)

da bi im objasnio ono oko čega su se razilazili i da bi saznali oni koji nisu vjerovali da su lašci bili (16/39).

Ako nešto hoćemo, Mi samo za to reknemo: "Budi!" - i ono bude (16/40).

Problem proživljenja poslije smrti uvijek je bio problem vjere kod mnogih naroda od vremena kada je Allah počeo slati svoje poslanike narodima koji su im određivali dobro, a zabranjivali zlo i prijetili im Allahovim obračunom i polaganjem računa na dan proživljenja.

Kurejšijski politeisti su se zaklinjali Allahom, najtežom zakletvom, da Allah neće oživjeti onoga koji umre. Oni priznaju da Allah postoji, ali negiraju da On može oživjeti mrtve iz grobova. Oni to oživljenje vide kao vrlo tešku stvar poslije smrti i raspadanja organizma, tijela i kože!

Zaboravili su na mudžizu prvog života. Zaboravili su prirodu Božije moći koja se ne može mjeriti prema ljudskom shvaćanju i ljudskoj moći. Stvaranje nečega tu Snagu ne košta ništa. Dovoljno je da se ova volja usmjeri prema nečemu pa da bude.

Zaboravili su također i Allahovu mudrost u proživljavanju. Na ovome svijetu ništa ne postiže svoju puninu. Ljudi se razilaze oko Istine i neistine, oko Upute i zablude, oko dobra i zla. Ponekad se među njima ova razilaženja na ovoj zemlji i ne privedu kraju jer je Allahova volja htjela da nekima produži edžel i da ih ne sustigne Njegova konačna kazna na ovome svijetu tako da će se to realizirati na onom svijetu gdje će se sve izravnati.

Kontekst odgovara na te nevjerničke izjave i otkriva sve sumnje koje se nalaze u njihovim dušama. Kontekst počinje konstatacijom: *A hoće, to je Njegovo obećanje koje će se, doista, ispuniti (16/38)*. A kada Allah obeća, Njegovo obećanje neće, zaista, izostati ... *samo što većina ljudi ne zna (16/38)* - pravi smisao Njegovog obećanja.

Pitanje ima i svoju mudrost: *da bi im objasnio ono oko čega su se razilazili i da bi saznali oni koji nisu vjerovali da su lašci bili (16/39)* - u tvrdnji da su na pravom putu dok su poslanike u laž ugonili, drugi svijet negirali, a razilazili su se i u onome šta je vjerovanje, a šta nije.

Pitanje je poslije toga lahko: *Ako nešto hoćemo, Mi samo za to reknemo: "Budi!" - i ono bude (16/40)*.

Proživljenje je nešto što se dovrši čim se Allahova volja usmjeri prema njemu.

Naspram ovih negatora, tekst daje na časak stanje vjernika koje je njihovo vjerovanje u Allaha i u onaj svijet ponijelo da napuste i dom i kapital radi Allaha i borbe na Allahovu Putu:

One koji se isele Allaha radi, nakon što su bili progonjeni, Mi ćemo još na ovom svijetu na lijepo mjesto smjestiti; a nagrada na onom svijetu biće još veća kad bi oni samo znali! - (16/41).

onima koji budu trpjeli i u Gospodara svoga se uzdali (16/42).

Oni koji su napustili svoj dom i svoj imetak i koji su se odrekli svega što su imali i voljeli, koji su žrtvovali svoj dom, svoje bližnje, mile i drage i uspomene koje ih vežu, njima će na drugom svijetu sve to biti nadoknađeno. Bili su izloženi tiraniji i napustili su dom. Ako su izgubili dom - *Mi ćemo ih još na ovom svijetu na lijepo mjesto smjestiti* (16/41). Mi ćemo ih nastaniti u boljim domovima od onih koje su izgubili, *a nagrada na onom svijetu biće još veća* (16/41) - kad bi ljudi samo znali. Oni *koji budu trpjeli* (16/42) - i podnosili to što su podnosili, *i u Gospodara se svoga uzdali* (16/42) - ne pripisujući Mu nikoga u pouzdanju, oslanjanju i obraćanju.

Kontekst se vraća na pojašnjenje funkcije poslanika na koju je ukazao kod odgovora na iskaze politeista u vezi sa Allahovim htijenjem i širkom njihovim i njihovih predaka, vraća se da objasni funkciju Posljednjeg Poslanika (alejhi' s-selam) i posljednje Opomene koja je njemu dostavljena. Sve ovo kao uvod radi opomene onih koji ga u laž ugone i prijetnje zbog ovog laganja:

Mi smo i prije tebe samo ljude kao poslanike slali i objavljivali im - pitajte sljedbenike Knjige ako ne znate - (16/43)

jasne dokaze i knjige. A tebi objavljujemo Kur'an da bi objasnio ljudima ono što im se objavljuje, i da bi oni razmislili (16/44).

Mi smo i prije tebe samo ljude slali ... a ne meleke niti neka druga stvorenja. Odabrane ljude, *i objavljivali im* (16/43), kao što smo i tebi objavili, i zadužili ih da dostave, kao što smo i tebe zadužili; *pitajte sljedbenike Knjiga* (16/43) - kojima su ranije dolazili poslanici, da li su bili ljudi, ili meleki ili neka druga stvorenja. Pitajte ih *ako ne znate* (16/43). Objavljivali smo im jasne dokaze i Knjige. *A tebi objavljujemo Kur'an da bi*

objasnio ljudima ono što im se objavljuje (16/44) - svejedno da li je riječ o onim prethodnim pripadnicima Knjige koji su se razišli u mišljenju o svojoj Knjizi, pa je onda objavljen Kur'an koji je razriješio ta njihova razilaženja i objasnio im istinu o tome, ili je riječ o savremenicima kojima je došao Kur'an i Poslanik (alejhi's-selam) da im objasni to što im se objavljuje riječju i djelom, *da bi oni razmislili (16/44)* - o Allahovim dokazima i dokazima Kur'ana koji uvijek zagovara razmišljanje, proučavanje, misaonu i osjećajnu budnost.

Ovo je kraj ove cjeline koja je počela išaretom na one koji su oholi i koji su spletke pleli... Ova cjelina završava emocionalnim dodirima jednim za drugim: prvo, zastrašivanje Allahovim spletkama od kojih niko nije siguran ni u jednom času noći ili dana. Drugo, učestvovanje ove egzistencije u obožavanju Allaha i Njegovom hvaljenju. Samo je čovjek ohol i samo on spletke plete. Sve drugo što se nalazi oko njega hvali i veliča Allaha.

A zar su sigurni oni koji ružne podmuklosti snuju da ih Allah neće u zemlju utjerati ili da im neće, odakle ne mogu ni pomisliti, kazna doći, (16/45)

ili da ih neće na putovanjima njihovim kazniti - oni neće umaći! - (16/46)

ili da ih neće malo po malo kažnjavati? Ali, Gospodar vaš je doista blag i milostiv (16/47).

Zar oni ne vide da sve ono što je Allah stvorio sad desno, sad lijevo pruža sjene svoje Allahu poslušno i da je i ono pokorno? (16/48).

Allahu se klanja sve živo na nebesima i na Zemlji, u prvom redu meleki, i oni se ne ohole, (16/49)

boje se Gospodara svoga koji vlada njima, i čine ono što im se naredi (16/50).

Najviše što začuđuje ljude jeste da Božija ruka oko njih djeluje. Neke kažnjava kaznom Moćnog i Svemogućeg. Njihove spletke im ništa neće pomoći niti će ih spasiti njihova snaga, znanje i kapital. Nakon toga, oni koji spletkare - i dalje spletkare, a oni koji su se spasili ne očekuju da budu

kažnjeni kao oni prije njih i oko njih. Oni se ne plaše da će Allahova ruka biti ispružena prema njima kada su budni ili kada spavaju, kada su nemarni ili kada su oprezni, a Časni Kur'an dodiruje njihova osjećanja iz ovog ugla kako bi ih potakao na očekivane opasnosti koje može da zanemari samo onaj koji je gubitnik:

A zar su sigurni oni koji ružne podmuklosti snuju da ih Allah neće u zemlju utjerati ili da im neće, odakle ne mogu ni pomisliti, kazna doći, (16/45)-

ili će ih na putovanjima njihovim zbog trgovine ili turizma kazniti. Oni neće umaći (16/46) Allahu. Njihova mjesta na putovanjima Njemu nisu daleka: ili da ih neće malo pomalo kažnjavati (16/47). Njihova budnost i očekivanje neće spriječiti Allahovu ruku od njih. On je moćan da ih kazni. Oni su spremni na Njegovo kažnjavanje, ali oni to ne osjećaju. Međutim, Allah je blag i milostiv.

A zar su sigurni oni koji ružne podmuklosti snuju da ih Allah neće kazniti? Oni se tvrdoglavo prepiru u svojim spletkama, zbunjeni u određivanju cilja, ne kaju se niti su bogobojažni.

To dok Kosmos oko njih sa svojim zakonima i svojom pojavom inspiriše imanom, inspiriše pokornošću:

Zar oni ne vide da sve ono što je Allah stvorio sad desno, sad lijevo pruža sjene svoje Allahu poslušno i da je i ono pokorno? (16/48).

Scena sjena se pruža i postepeno vraća, stabilizira i ljulja, scena koja inspiriše one čije je srce otvoreno, budi njegov osjećaj i podudara se sa Kosmosom oko njega.

Kur'anski tekst se o pokoravanju svega Allahovim zakonima izražava pomoću sedžde - a to je krajnji vid pokornosti - i okreće se pokretnim scenama koje se pružaju i postepeno vraćaju, a to je, mora se priznati, ugodan, lahak pokret koji izaziva duboke osjećaje. Slika poslušna i pokorna stvorenja. Tome pridodaje i ono što je na nebesima i na Zemlji, kao što kosmičkoj skupini pridodaje i meleke. Tako stižemo do čudne scene stvari, sjena i životinja, a sa njima i meleka na mjestu pokornosti, odanosti, ibadetu i sudžudu, onih koji se ne uznose u obožavanju Allaha niti se suprotstavljaju Njegovim naređenjima. Negatori i oni koji se ohole među ljudima su rijetki na ovome čudnom mjestu. Ovim završava ovo kazivanje koje je i počelo ukazivanjem na negatore i one koji su oholi da bi ih na kraju odstranilo negiranjem na sceni egzistiranja:

« وَقَالَ اللَّهُ : لَا تَتَّخِذُوا إِلَهِينَ أُثْنِينَ ، إِنَّمَا هُوَ إِلَهُ وَاحِدٌ فَإِيَّايَ فَارْهَبُونَ ⑤
 وَلَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ ، وَلَهُ الدِّينُ وَاصِبًا ، أَفَغَيْرَ اللَّهِ تَتَّقُونَ ؟ * وَمَا يَكُفُّمِنْ
 نِعْمَةٍ فَعِنَ اللَّهُ ، ثُمَّ إِذَا مَسَّكُمْ أُضْرٌ فَلِئَلَيْهِ تَجَارُونَ * ثُمَّ إِذَا كُشِفَ الْأُضْرُ عَنْكُمْ
 إِذَا فَرِيقٌ مِنْكُمْ بِرَبِّهِمْ يُشْرِكُونَ * لِيَكْفُرُوا بِمَا آتَيْنَاهُمْ ، فَتَمَتَّعُوا فَسَوْفَ
 تَعْلَمُونَ .

« وَيَجْعَلُونَ لِمَا لَا يَعْلَمُونَ نَصِيبًا مِمَّا رَزَقْنَاهُمْ ، تَاللَّهِ لَلنَّاسِئِنَّ عَمَّا كُنْتُمْ
 تَفْتَرُونَ * وَيَجْعَلُونَ لِلَّهِ الْبَنَاتِ - سُبْحَانَهُ ! - وَلَهُمْ مَا يَشْتَهُونَ * وَإِذَا بُشِّرَ أَحَدُهُمْ
 بِالْأُنثَىٰ ظَلَّ وَجْهُهُ مُسْوَدًّا وَهُوَ كَظِيمٌ * يَتَوَارَىٰ مِنَ الْقَوْمِ مِنْ سُوءِ مَا بُشِّرَ بِهِ ،
 أُؤْمِنْسِكُهُ عَلَىٰ هُونٍ أَمْ يَدُسُّهُ فِي التُّرَابِ ؟ أَلَا سَاءَ مَا يَحْكُمُونَ .

« لِلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ مَثَلُ السَّوْءِ ، وَاللَّهُ الْمَثَلُ الْأَعْلَىٰ ، وَهُوَ الْعَزِيزُ
 الْحَكِيمُ ، وَلَوْ يُوَاخِذُ اللَّهُ النَّاسَ بِظُلْمِهِمْ مَا تَرَكَ عَلَيْهَا مِنْ دَابَّةٍ ، وَلَكِنْ يُؤَخِّرُهُمْ
 إِلَىٰ أَجَلٍ مُّسَمًّى ، فَإِذَا جَاءَ أَجْلُهُمْ لَا يَسْتَأْخِرُونَ سَاعَةً وَلَا يَسْتَقْدِمُونَ .

« وَيَجْعَلُونَ لِلَّهِ مَا يَكْرَهُونَ ، وَتَصِفُ السِّتْنَهُمُ الْكُذِبَ أَنَّ لَهُمُ الْحُسْنَىٰ .
 لَا جَرَمَ أَنَّ لَهُمُ النَّارَ وَأَنَّهُمْ مُّفْرَطُونَ .

« تَاللَّهِ لَقَدْ أَرْسَلْنَا إِلَىٰ أُمَمٍ مِنْ قَبْلِكَ فَرِيقٌ لَهُمُ الشَّيْطَانُ أَعْمَالَهُمْ ، فَهَوُوا وَابْتِغَاهُمْ
 الْيَوْمَ ، وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ * وَمَا أَنْزَلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ إِلَّا لِتُبَيِّنَ لَهُمُ الَّذِي اخْتَلَفُوا
 فِيهِ ، وَهُدًى وَرَحْمَةً لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ .

« وَاللَّهُ أَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَحْيَا بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا . إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً
 لِّقَوْمٍ يَسْمَعُونَ * وَإِنَّ لَكُمْ فِي الْأَنْعَامِ لَعِبْرَةً لِنُسْقِيكُمْ مِمَّا فِي بُطُونِهِ مِنْ بَيْنِ فَرْثٍ
 وَدَمٍ لَبْنَا خَالِصًا سَائِغًا لِلشَّارِبِينَ * وَمِنْ ثَمَرَاتِ النَّخِيلِ وَالْأَعْنَابِ تَتَّخِذُونَ مِنْهُ

سَكْرًا وَرِزْقًا حَسَنًا . إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً لِّقَوْمٍ يَعْقِلُونَ * وَأَوْحَىٰ رَبُّكَ إِلَى النَّحْلِ أَنِ اتَّخِذِي مِنَ الْجِبَالِ بُيُوتًا وَمِنَ الشَّجَرِ وَمِمَّا يَعْرِشُونَ * ثُمَّ كُلِّي مِن كُلِّ الشَّمْرَاتِ فَاذْهَبِي سُبُلَ رَبِّكِ ذُلُلًا يَخْرُجُ مِنْ بُطُونِهَا شَرَابٌ مُّخْتَلِفٌ أَلْوَانُهُ فِيهِ شِفَاءٌ لِلنَّاسِ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً لِّقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ .

« وَاللَّهُ خَلَقَكُمْ ثُمَّ يَتَوَفَّاكُمْ ، وَمِنْكُمْ مَن يُرَدُّ إِلَىٰ أَرْذَلِ الْعُمُرِ لِكَيْ لَا يَعْلَمَ بَعْدَ عِلْمٍ شَيْنًا . إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ قَدِيرٌ .

« وَاللَّهُ فَضَّلَ بَعْضَكُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ فِي الرِّزْقِ فَمَا الَّذِينَ فُضِّلُوا بِرَادِي رِزْقِهِمْ عَلَىٰ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُمْ فَهُمْ فِيهِ سَوَاءٌ . أَفَبِنِعْمَةِ اللَّهِ يَجْحَدُونَ ؟

« وَاللَّهُ جَعَلَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا ، وَجَعَلَ لَكُمْ مِنْ أَزْوَاجِكُمْ بَيْنًا وَخَفَةً ، وَرَزَقَكُمْ مِنَ الطَّيِّبَاتِ . أَفَبِالْبَاطِلِ يُؤْمِنُونَ وَبِنِعْمَةِ اللَّهِ هُمْ يَكْفُرُونَ ؟

« وَيَعْبُدُونَ مِن دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَمْلِكُ لَهُمْ رِزْقًا مِنَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ شَيْئًا وَلَا يَسْتَطِيعُونَ * فَلَا تَضْرِبُوا لِلَّهِ الْأَمْثَالَ إِنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ وَأَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ .

« ضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا عَبْدًا مَمْلُوكًا لَا يَقْدِرُ عَلَىٰ شَيْءٍ ، وَمَنْ رَزَقْنَاهُ مِنَّا رِزْقًا حَسَنًا فَهُوَ يُنْفِقُ مِنْهُ سِرًّا وَجَهْرًا ، هَلْ يَسْتَوُونَ ؟ الْحَمْدُ لِلَّهِ . بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ * وَضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا رَجُلَيْنِ : أَحَدُهُمَا أَبْكَمُ لَا يَقْدِرُ عَلَىٰ شَيْءٍ وَهُوَ كَلٌّ عَلَىٰ مَوْلَاهُ أَيْنَمَا يُوَجِّههُ لَا يَأْتِ بِخَيْرٍ . هَلْ يَسْتَوِي هُوَ وَمَنْ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَهُوَ عَلَىٰ صِرَاطٍ مُّسْتَقِيمٍ ؟ » (٧٧)

Allah kaže: "Dvojici bogova se ne klanjajte! - samo je jedan Bog -, i samo se Mene bojte!" (16/51).

Sve što je na nebesima i na Zemlji Njegovo je i Njemu treba uvijek poslušan biti. Zar nekoga drugog, osim Allaha, da se bojite? (16/52).

Od Allaha je svaka blagodan koju uživare, a čim vas nevolja kakva zadesi, opet od Njega glasno pomoć tražite (16/53).

I kad vam On pošlje nevolju otkloni, neki od vas isti čas Gospodara svoga s drugim izjednači (16/54)

da bi nezahvalnost pokazali prema onome što smo im Mi dali. Pa uživajte, ali, zbilja, znaćete! (16/55).

Mnogobošci onima koji ništa ne znaju ostavljaju dio hrane koju im Mi dajemo. Allaha mi, bićete sigurno pitani zato što stalno laži izmišljate (16/56).

Oni Allahu kćeri pripisuju - hvaljen neka je On! - a sebi ono što priželjkaju (16/57).

I kad se nekom od njih javi da mu se rodila kći, lice mu potamni i postaje potišten, (16/58)

krije se od ljudi zbog nesreće koja mu je dojavljena: da li ovako prezren da je zadrži ili da je u zemlju zarovi? Kako ružno oni prosuduju! (16/59).

Oni koji u onaj svijet ne vjeruju rdavih su osobina, a Allah ima svojstva najuzvišenija; On je silan i mudar (16/60).

Kad bi Allah ljude zbog grijehova njihovih kažnjavao, ništa živo na Zemlji ne bi ostavio, ali, On ih do roka određenog ostavlja, i kad rok njihov dođe, ni za tren ga jedan ne mogu ni odgoditi ni ubrzati (16/61).

Oni Allahu pripisuju ono prema čemu sami odvratnost osjećaju i njihovi jezici govore laž da njih čeka najljepša nagrada; a njih, nema sumnje, vatra čeka; oni će se u nju prvi potjerati (16/62).

Allaha Nam, Mi smo i prije tebe narodima poslanike slali, ali im je šejtan lijepim predstavljao postupke njihove i on je sada drug njihov, njih čeka patnja nenasna (16/63).

Mi tebi objavljujemo Knjigu da bi im objasnio ono oko čega se razilaze, i da bude vjernicima uputa i milost (16/64).

Allah vodu s neba spušta i njome život mrtvoj zemlji vraća! To je, zaista, dokaz za ljude koji hoće da čuju (16/65).

Vi imate pouku i u stoci: "Mi vam dajemo da iz utroba njenih mlijeko čisto pijete, koje nastaje od grizina u buragu i od krvi - ukusno onima koji ga piju (16/66).

A od plodova palmi i loze pripremate piće i hranu prijatnu. To je, doista, dokaz onima koji pameti imaju (16/67).

Gospodar tvoj je pčelu nadahnuo: "Pravi sebi kuće u brdima i u dubovima i u onome što naprave ljudi, (16/68)

zatim, hrani se svakovrsnim plodovima, pa onda idi stazama Gospodara svoga, poslušno!" Iz utroba njihovih izlazi piće različitih boja koje je lijek ljudima. To je, uistinu, dokaz za ljude koji razmišljaju (16/69).

Allah vas stvara i poslije vam duše uzima; ima vas koji duboku starost doživite, pa brzo zaboravite ono što saznate. Allah je, zaista, Sveznajući i Svemoćni (16/70).

Allah opskrbljujući vas daje jednima više nego drugima. Ali oni kojima je dato više ne daju onima koji su u njihovoj vlasti, a potrebe su im jednake. Zašto nisu na Allahovim blagodatima zahvalni! (16/71).

Allah za vas stvara žene od vaše vrste, a od žena vaših daje vam sinove i unuke, i ukusna jela vam daje. Pa zašto u laž oni vjeruju, a Allahove blagodati poriču (16/72)

i klanjaju se, pored Allaha, onima koji nisu u stanju da im bilo kakvu hranu daju, ni iz nebesa ni iz zemlje, i koji ništa ne mogu! (16/73).

Zato ne navodite Allahu slične! Allah doista zna, a vi ne znate (16/74).

Allah navodi kao primjer roba u tuđem vlasništvu koji ništa nema i onoga koga smo Mi bogato obdarili i koji udjeljuje iz toga, i tajno i javno, - zar su oni jednaki? Neka je hvaljen Allah! Ali većina njih ne zna (16/75).

Allah vam navodi kao primjer dvojicu ljudi od kojih je jedan gluhonijem, koji ništa nema i koji je na teretu gospodaru svome, - kud god ga pošalje, nikakva dobra ne donese. Da li je on ravan onome koji traži da se pravedno postupa, a i sam je na pravom putu? (16/76).

Ovo je treći dio o monoteizmu, Allahovoj Jednoti koja nije mnoštvo. Ovaj treći dio na samom početku potvrđuje da je samo jedan Bog, samo jedan Gospodar, samo jedan Dobročinitelj u tri prva uzastopna ajeta. Ovaj treći dio završava sa dva primjera koje Allah navodi: gospodara koji ima i koji udjeljuje i roba u tuđem vlasništvu koji je nemoćan i koji ništa nema. Mogu li oni biti jednaki? Kako je moguće da Allah onoga koji ima i koji udjeljuje izjednači sa onim koji nema i koji ne udjeljuje, pa da se kaže: Ovo je božanstvo i ovo je božanstvo?!

U toku lekcije iznosi primjer onih koji kada ih kakva nevolja zadesi, opet od Allaha pomoć traže, a kada Allah tu nevolju od njih otkloni, oni opet Njega s drugim izjednačavaju!

U tekstu se dalje iznose slike paganskih zabluda i izmišljotina u određivanju dijela onoga čime ih je Allah opskrbio tzv. svojim božanstvima, dok ta božanstva svojim robovima ne daju ništa od onoga što posjeduju niti to dijele sa njima! Oni Allahu kćeri pripisuju, a preziru kada im se rodi kći: *I kad se nekom od njih javi da mu se rodila kći, lice mu potamni i postaje potišten (16/58)*. U isto vrijeme, kada Allahu pripisuju ono što preziru, njihovi jezici govore da njih čeka najljepša nagrada i da će za ono što su činili biti nagrađen dobrim. Ove zablude koje su naslijedili od politeista prije njih su upravo te zbog kojih je došao poslanik da im objasni istinu u vezi s tim i kao uputu i milost vjernicima.

Zatim počinje da iznosi primjere božanskog stvaranja, primjere u kojima se nalazi pouka i opomena. Allah je jedini moćan da to stvori, a oni su dokazi Božanstva i ništa drugo. Allah vodu s neba spušta i njome život mrtvoj zemlji vraća. Allah napaja ljude, osim vodom, i ukusnim mlijekom koje nastaje od grizina u buragu i od krvi. Allah pruža ljudima da od plodova palmi i loze mogu pripremiti piće i hranu prijatnu. Allah je pčelu nadahnuo da pravi sebi kuću u brdima i u dubovima i u onome što naprave ljudi iz čije utrobe izlazi med koji je lijek ljudima. Allah zatim stvara ljude i poslije im duše uzima. Nekima to odgađa pa dožive duboku starost i zaborave ono što su saznali. Allah opskrbu daje jednima više nego drugima. Allah ljudima od njihove vrste stvara žene, a od njihovih žena daje im sinove i unuke, a oni i poslije svega ovoga obožavaju one koji nisu u stanju da im bilo kakvu hranu daju, ni iz nebesa ni iz zemlje, i koji ništa ne mogu. Oni Allahu navode slične!

Ovi dodiri u njima i oko njih napatuk su njima od strane Allaha ne bi li osjetili Njegovu moć koja djeluje na njih, njihovu opskrbu, njihovo jelo i piće i na sve što ih okružuje... Ovaj treći dio završava sa dva jasna indikativna primjera na koja smo ranije ukazali. To je prigovor ljudskom osjećanju i razumu koji ima duboki ritam i koji udara na najosjetljivije strune u ljudskoj duši, koje zbog toga teško mogu ostati nedirnute i bez odgovora.

Allah kaže: "Dvojici bogova se ne klanjajte! - samo je jedan Bog -, i samo se Mene bojte!" (16/51).

Sve što je na nebesima i na Zemlji Njegovo je i Njemu treba uvijek poslušan biti. Zar nekoga drugog, osim Allaha, da se bojite? (16/52).

Od Allaha je svaka blagodan koju uživate, a čim vas nevolja kakva zadesi, opet od Njega glasno pomoć tražite (16/53).

I kad vam On poslije nevolju otkloni, neki od vas isti čas Gospodara svoga s drugim izjednači (16/54)

da bi nezahvalnost pokazali prema onome što smo im Mi dali. Pa uživajte, ali, zbilja, znaćete! (16/55).

Allah je naredio ljudima da se dvojici bogova ne klanjaju. Samo je On Bog. Nema drugog Boga osim Njega. Izraz pribjegava stilu utvrđivanja i ponavljanja kada riječi *ilahejni* priključuje riječ *isnejni* ograničavanjem pomoću *innema*: da je Allah samo Jedan Bog, slijedeći negiranje i ograničavanje drugim ograničavanjem: *I samo se Mene bojte (16/51)*. Mene koji nemam sličnog ili nekog takmaca, a poslije toga spominje strah kao pojačanje u opomeni. Sve to samo zbog toga jer se ovdje radi o osnovnom pitanju, pitanju svih vjera koje mogu da opstojе samo na ovoj Jednoti, koje mogu da egzistiraju samo sa ovom Jednotom, preciznom i potpuno jasnom u ljudskim dušama.

Samo je Jedan Bog. Samo je Jedan Vladar, također. *Sve što je na nebesima i na Zemlji, Njegovo je (16/52)*. On je Jedini Zajmodavac i *Njemu treba uvijek poslušan biti (16/52)*, tj. neprestano Mu treba biti pokoran od vremena kada je objavio ovu vjeru, jer druge osim Njegove vjere nema. On je Jedini Darodavac: *Od Allaha je svaka blagodan koju uživate (16/53)*. Vaša priroda pribjegava samo Njemu u vremenu poteškoća i skrušenosti odričući od Njega zablude politeizma i paganizma. Ljudska priroda se okreće samo Njemu bez posrednika. *A čim vas nevolja kakva zadesi, opet od Njega glasno pomoć tražite (16/53)* - i Njega u pomoć zovete da vas spasi od tegoba u kojima ste se našli.

Na ovaj način se izdvaja Uzvišeni kao Božanstvo, Vladar, Zajmodavac, Darodavac, Onaj koji usmjerava. Ljudska priroda to svjedoči kada je snađe nevolja i ona tada od Njega odriče zablude politeizma. Međutim, i pored toga, neki Allahu pripisuju druga čim se spase ovih nedaća pa negiraju Allahovu blagodan i Uputu koja im je dostavljena. Pa

neka pogledaju ono što će ih zadesiti poslije ovog kratkog uživanja - *Pa uživajte, ali, zbilja, znaćete!* (16/55).

Ovaj model koji je prikazan ovdje: *A čim vas nevolja kakva zadesi, opet od Njega glasno pomoć tražite. I kad vam On poslije nevolju otkloni, neki od vas isti čas Gospodara svoga s drugim izjednači* (16/53-54) - ponovljeni je model kod ljudi. Kada se nađu u nevolji, srca se okreću Allahu, jer ona po prirodi osjećaju da ih samo Allah može zaštititi. A u zadovoljstvu se zaboravljaju i zanemare vezu sa Allahom i udalje se od Njega. U tom udaljavanju Njega počnu s drugima izjednačavati ili u raznim formama počnu obožavati druge vrijednosti, iako ih ne prizivaju imenom Božanstva!

Ponekad je devijantnost i iskvarenost prirode pojačana. Neki se u teškim vremenima ne obraćaju Allahu, nego onima koje je On stvorio, pozivajući ih u pomoć, spas i izbavljenje, uzimajući u obzir njihovo bogatstvo ili mjesto kod Allaha. A ponekad ih prizivaju i bez ovih dokaza kao oni koji prizivaju evlije da ih spase od bolesti, teškoća ili briga... Ovi su otišli dalje u toj devijaciji i od politeista Mekke koje Kur'an slika i crta u modelu pred našim očima!

Mnogobošci onima koji ništa ne znaju ostavljaju dio hrane koju im Mi dajemo(16/56). Oni su sebi zabranjivali neku stoku. Otuda je nisu kao tovarnu stoku koristili niti su njeno meso jeli, ili su to dozvoljavali ljudima, a zabranjivali ženama, o čemu je bilo riječi u suri El-En'am. To su činili u ime tzv. božanstava o kojima ništa nisu znali. To su zablude koje su naslijedili iz prvog doba džahilijeta. Allah je taj koji ih je opskrbio ovim blagodatima, a oni onima koji ništa ne znaju ostavljaju dio te opskrbe. To nije opskrba koja im je darovana od strane tzv. njihovog božanstva pa da je njima vrate. To je opskrba od Allaha koji ih poziva Svojoj Jedinosti, a oni Njemu druga pripisuju.

Razlika u njihovom shvaćanju i ponašanju je očita. Sva opskrba je od Allaha. Allah naređuje da se niko drugi osim Njega ne obožava, a oni se s ovom naredbom ne slažu i druga božanstva mimo Allaha obožavaju. Oni dio opskrbe koju im Allah daje ostavljaju božanstvima koje je Allah zabranio da obožavaju! Na ovaj način se vidi razlika koja je jasna, čudna i odvratna!

Ljudi i dalje nakon što je objavljena i potvrđena vjera u Allahovu Jednotu posvećuju dio onoga čime ih je Allah opskrbio nečemu što umnogome sličí predislamskim božanstvima. I dalje neki puštaju tele koje nazivaju *tele Sejjida Bedevija* da pase i jede šta god hoće. U tome ga niko ne sprječava, niti se njime iko koristi sve dok ne bude priklando u ime Sejjida Bedevija, a ne u ime Allaha! I dalje neki evlijama posvećuju žrtve koje izuzimaju iz svoje nadležnosti, ne radi Allaha, niti u ime Allaha, nego u ime evlije - kao što su radili i predislamski Arapi koji su onima koji ništa ne znaju ostavljali dio hrane koju im Allah daje. Zavjetovanje na ovaj način je zabranjeno, a i meso zavjetovanog je zabranjeno, pa makar se spomenulo i Allahovo ime, jer je zaklando u nečije drugo ime, a ne u Allahovo.

Allaha mi, bićete sigurno pitani zato što stalno laži izmišljate (16/56) - sa zakletvom i jakim pojačanjima. To je laž koja u osnovi ruši vjeru jer se njome ruši ideja monoteizma.

Oni Allahu kćeri pripisuju - hvaljen neka je On! - a sebi ono što priželjkuju (16/57).

I kad se nekom od njih javi da mu se rodila kći, lice mu potamni i postaje potišten, (16/58)

krije se od ljudi zbog nesreće koja mu je dojavljena: da li ovako prezren da je zadrži ili da je u zemlju zarovi? Kako ružno oni prosuduju! (16/59).

Tragovi ovih devijacija ne zadržavaju se samo unutar vjere, u njenim granicama, oni djeluju i na društveni život i na tradiciju. Vjera je prvi pokretač života, bilo to javno ili tajno. Predislamski Arapi su tvrdili da su meleki Allahove kćeri, a sami su prezirali ako im se rodi kćerka! Allahu su pripisivali kćeri, a sebi su priželjkivali sinove!

Njihovo udaljavanje od prave vjere poticalo ih je da novorođene kćeri žive zakopavaju u zemlju ili da ih ostave u životu prezrene i ponižene, da se loše ophode prema njima, da ih gledaju kao stvari, a ne kao ljudska bića. Ovo zato što su se bojali sramote i siromaštva sa njihovim rađanjem, jer one ne učestvuju u ratu niti su u stanju da nešto zarade i steknu. Ponekad budu i zarobljene kod upada, pa tako donose nesreću, ili žive kao siročad pa donose siromaštvo.

Prava vjera je od svega ovoga zaštićena. Opskrba je u rukama Allahovim. On sve opskrbljuje. Svako će biti pogođen samo onim što mu je zapisano. Ljudi oba spola su plemeniti kod Allaha. Žensko je - u odnosu na njenu ljudsku prirodu - kao i muško. Žena je ravna muškarcu. Ona je njegov dio, kako to islam naglašava.

Tekstom je predstavljena negativna slika predislamskih običaja: *I kad se nekom od njih javi da mu se rodila kći, lice mu potamni i postaje potišten, (16/58)* - lice mu potamni zbog tuge, brige i skućenosti. On je potišten. On svoju srdžbu i svoj gnjev prigušuje kao da je to nesreća. A žensko je dar Božiji njemu kao i muško. A ne može da oblikuje u maternicama žensko, a ni muško niti može da mu život udahne, a ni od jednostavne kaplje da čovjeka proizvede. Samo oblikovanje neživog koje se razvija od kaplje do čovjeka - Allahovom dozvolom - dovoljno je da se novorođenče prihvati - bilo muško ili žensko - sa radošću, dobrodošlicom i lijepim prijemom. To je Allahova mudžiza koja se ponavlja, a njeno obnavljanje ne kvari ponavljanje. Pa kako će biti potišten onaj kome se javi radosna vijest da mu se rodila kći, pa se krije od ljudi zbog nesreće koja mu je dojavljena, a on to nije stvorio niti oblikovao. On je bio samo instrument moći u događanju ove očite mudžize.

Allahova mudrost i pravila života su odlučili da život nastane od muška i ženska. Žensko je čvrst temelj u sistemu života kao i muško, možda više od čovjeka jer je žensko postojanije. Pa otkuda onda ta potištenost zbog ženska i zašto se čovjek krije kada mu se dojadi da mu se kćerka rodila, a zna da sistem života počiva na paru?

Devijacije u vjerovanju rezultiraju i devijacijama u društvu, shvaćanju i tradiciji: *kako oni ružno prosuđuju (16/59)*. Ništa ružnije od ovog prosuđivanja i ove procjene.

Ovako se očituje vrijednost islamske ideologije u ispravljanju poimanja i društvenih prilika. Islam je ovu teoriju koja se odnosi na ženu i čovjeka priopćio ne samo pojedincima nego i svim društvima. I nije samo žena bila na udaru u predislamskom društvu, nego je na udaru bila i humanost u svome glavnom i osnovnom značenju. Žena je ljudske prirode. Njeno ponižavanje je ponižavanje ljudskih plemenitih elemenata. Njeno ubijanje je ubijanje ljudske duše, upropaštavanje jednog dijela života i suprotstavljanje osnovnoj cjelokupnoj mudrosti stvaranja koja zahtijeva da sva živa bića - a ne samo čovjek - budu u paru, muško i žensko.

I kada god se društvo udalji od ispravnog vjerovanja, ponovo se pojavljuju predislamska shvaćanja i poimanja. U mnogim društvima danas ta su se shvaćanja već pojavila. Mnogi ljudi u mnogim sredinama nisu zadovoljni kada im se rodi žensko dijete, niti se ophode kao što se ophode kada im se rodi muško dijete. Ovo je paganizam u jednom od svojih oblika. Nastao je zbog devijacije koja je pogodila islamsko vjerovanje.

Čudno je da oni koji dižu svoje glasove i prigovaraju islamu i islamskom zakonodavstvu - o pitanju žene - čine to na osnovu onoga što vide u ovim devijantnim društvima. Oni se nisu potrudili da pogledaju izvorno islamsko učenje i sve promjene koje je ono proizvelo u društvu, svijesti i savjesti. To je na kraju Božansko učenje koje nije proizvela realna nužnost, niti poziv upućen sa zemlje, a ni društvene ili ekonomske neophodnosti. To je Božansko učenje, objavljeno od Allaha koji je počastio čovjeka, a to je za sobom povuklo ljudski rod i ženu koju je ovo učenje opisalo kao drugi dio čovjeka. Allah ne pravi razliku između ova dva plemenita dijela.

Razlika između prirode predislamskog i islamskog pogleda na ženu je kao i razlika između osobina onih koji ne vjeruju u drugi svijet i Allahovih (Uzvišenog) osobina - a Njegova su svojstva najuzvišenija:

Oni koji u onaj svijet ne vjeruju rdavih su osobina, a Allah ima svojstva najuzvišenija; On je silan i mudar (16/60).

Ovdje se problem politeizma spaja sa problemom negiranja drugog svijeta jer i jedno i drugo imaju isti izvor i istu devijaciju. Oni su pomiješani u ljudskom umu. Njihovi tragovi su prisutni u duši, životu, društvu i sredini. I kada se kao primjer navode oni koji ne vjeruju u onaj svijet, onda je to hrdav primjer, hrdav u svemu: u osjećanjima, moralu, vjerovanju, praksi, poimanju, odnosima i na zemlji i na nebu... *A Allah ima svojstva najuzvišenija (16/60)*. Nema poređenja između Njega i bilo čega drugog, akamoli sa onima koji ne vjeruju u onaj svijet. *On je silan i mudar (16/60)* - Koji ne da kome hoće, Koji je mudar, Koji samovoljno postupa i stavlja sve na svoje mjesto, Koji vlada, i istinom, mudrošću i pravednošću sve postavlja na svoje mjesto.

On je u stanju da ljude kazni zbog njihovog grijeha. Ako bi to učinio, On bi ih potpuno uništio. Međutim, mudrost Njegova je odlučila da ih ostavi do određenog roka. On je silan i mudar:

Kad bi Allah ljude zbog grijehova njihovih kažnjavao, ništa živo na Zemlji ne bi ostavio, ali, On ih do roka određenog ostavlja, i kad rok njihov dođe, ni za tren ga jedan ne mogu ni odgoditi ni ubrzati (16/61).

Allah je stvorio ovo ljudsko stvorenje i obasuo ga Svojim blagodatima. A on, jedino on na zemlji čini nered i grijeh. On napušta vjerovanje u Allaha i Njemu pripisuje druga. Ova ljudska bića tlače jedni druge i nanose štetu drugim stvorenjima. Allah je poslije svega ovoga blag i samilostan prema njima. On tu kaznu odlaže, ali ne zaboravlja. To je mudrost koju prati snaga, milost koju prati pravednost. Ljudi su, međutim, zaslijepljeni odlaganjem. Njihova srca ne osjećaju Allahovu milost i Njegovu mudrost sve dok ih Allahova pravednost i Njegova snaga ne zgrabi kod roka određenog koji je Allah utvrdio porad mudrosti i odložio to radi milosti. *I kad rok njihov dođe, ni za tren ga jedan ne mogu ni odgoditi ni ubrzati (16/61).*

Najčudnije u svemu ovome jeste što politeisti Allahu pripisuju ono prema čemu sami odvratnost osjećaju, kao što su kćeri i drugo, zatim tvrde, lažući, da ih čeka najljepša nagrada zbog toga. Kur'an kaže da ih čeka nešto drugo od onoga što su tvrdili:

Oni Allahu pripisuju ono prema čemu sami odvratnost osjećaju i njihovi jezici govore laž da njih čeka najljepša nagrada; a njih, nema sumnje, vatra čeka; oni će se u nju prvi potjerati (16/62).

Njihovi jezici su, prema ovome izrazu, sama laž ili oblik te laži koju prenose i opisuju, kao što se kaže da njegov stas ističe njegovu eleganciju, a oko zjenicu. Sami stas izražava eleganciju, otkriva je, a oko zjenicu, otkriva je. Zbog toga je i rekao: Njihovi jezici govore laž, samu laž, jer je laganje, zbog dužine, postalo njihovim simbolom, dokazom.

Njihove riječi: Njih čeka najljepša nagrada, a oni Allahu pripisuju ono prema čemu sami odvratnost osjećaju - također je laž koju njihovi jezici govore. Činjenica koja će ih posramiti prije nego što se dovrši tekst ajeta jeste da ih bez ikakve sumnje čeka vatra: *A njih, nema sumnje, vatra čeka (16/62)* - a to će biti ubrzano, a ne odgodeno: *Oni će se u nju prvi potjerati (16/62)*. Izraz *fewt* znači ići ispred, preteći, a *mufret* je tjerani naprijed, bez odlaganja.

Nakon ovoga možemo reći da ovaj narod nije prvi koji je skrenuo sa Pravog Puta, niti je prvi koji nije vjerovao u Allaha. I prije njega je bilo onih koji su skrenuli s Pravog Puta i koji nisu vjerovali u Allaha. Njih je šejtan zaveo. On je njima uljepšao to njihovo skretanje u poimanju, shvaćanju i djelima. On je njihov predvodnik. On bdije nad njima i njima upravlja. Allah je Svoga Poslanika poslao da ih izbavi, da im objasni i razluči Istinu od neistine, da razriješi razmimoilaženja među njima koja su prisutna u njihovoj ideologiji i djelima i da onima koji vjeruju bude Uputa i milost:

Allaha nam, Mi smo i prije tebe narodima poslanike slali, ali im je šejtan lijepim predstavljao postupke njihove i on je sada drug njihov, njih čeka patnja nesnosna (16/63).

Mi tebi objavljujemo Knjigu da bi im objasnio ono oko čega se razilaze, i da bude vjernicima uputa i milost (16/64).

Zadaća posljednje Knjige i Objave jeste da razluči među pripadnicima ranijih knjiga i njihovim grupama ono u čemu se oni razilaze. U osnovi je samo monoteizam, a sve drugo se sručilo na monoteizam kao što su razne sumnje, zatim sve ono što ima bilo kakve veze sa politeizmom kao što su poistovjećivanja i izjednačavanja; sve je to lažno. Kur'an je objavljen da to negira i očisti i da bude Uputa i milost onima čija su srca spremna da tu Uputu prihvate.

Odavde kontekst počinje da izlaže dokaze Allahove Jedinosti o onome što je stvorio u Kosmosu, o onome što je pohranio kod čovjeka, ljudske osobenosti i spremnosti, o blagodatima koje je čovjek podario, a to sve može samo Allah.

U ajetu koji je prethodio ovome spomenuta je objava Knjige, a to je ono najbolje što je čovjeku objavljeno. U njoj je hrana i život za dušu. Poslije Knjige spustio je s neba kišu koja je hrana za tijelo:

Allah vodu s neba spušta i njome život mrtvoj zemlji vraća! To je, zaista, dokaz za ljude koji hoće da čuju (16/65).

Voda znači život za svako živo biće. Tekst vodu smatra neophodnom za život zemlje i svega što se u zemlji i na zemlji nalazi. Onaj koji iz mrtvog stvara živo dostojan je da bude Božanstvo - *To je zaista dokaz za ljude koji*

hoće da čuju (16/65) - koji hoće da razumiju o onome što čuju. Ovo pitanje, pitanje dokaza Božije opstojnosti, Onoga koji mrtvom život daje, Kur'an spominje na mnogim mjestima i usmjerava poglede prema tim dokazima. U tome zaista postoje dokazi za onog ko čuje, razumije i razmišlja o onome što čuje.

Druga pouka je u stoci. To je čudo Allahovog stvaranja. Ono ukazuje da je Allah dostojan obožavanja: *Vi imate pouku i u stoci: "Mi vam dajemo da iz utroba njenih mlijeko čisto pijete, koje nastaje od grizina u buragu i od krvi - ukusno onima koji ga piju* (16/66). Mlijeko koje obilato teče iz vimena stoke - od čega je ono? To je ekstrakt koji nastaje od grizina u buragu i krvi. A grizine su ono što ostaje u buragu poslije probave. Crijeva usisavaju ekstrakt koji se pretvara u krv, a krv dospije u svaku ćeliju tijela. I kada dođe u mliječne ćelije vimena, pretvara se u mlijeko čudesnim Allahovim stvaranjem, a kako se to realizira, to niko ne zna.

Proces pretvaranja hranljivog ekstrakta u krv u tijelu živih bića i prehrana svake ćelije potrebnom materijom koja se nalazi u supstanci krvi je vrlo čudan proces. Taj proces se okončava u tijelu u svakoj sekundi kao i proces sagorijevanja. U svakom momentu u ovom čudnovatom aparatu dovršava proces rušenja i izgradnje, neprestano, sve dok duša ne napusti tijelo. Čovjek ne posjeduje ništa osim osjećaja kada se nađe pred ovim čudnim procesom, nema ni jedne čestice i ćelije u njemu koja ne kliče hvaleći kreativnog Stvaraoca ovog ljudskog aparata kome nije ravan ni najbolji aparat koga može čovjek napraviti.

Iza općeg opisa procesa usisavanja, pretvaranja i sagorijevanja nalaze se opširni opisi koji pripremaju razum, a rad jedne ćelije u tijelu u ovom procesu izaziva čuđenje, o kome razmišljanje ne prestaje.

Ovo je ostalo tajnom sve do našeg vremena. Ovo je naučna činjenica koju Kur'an ovdje spominje, a koja se odnosi na mlijeko koje nastaje od grizina u buragu i od krvi. Ranije to nije bilo poznato ljudima. Nijedan čovjek u tom vremenu to nije mogao pojmiti, akamoli da to potvrdi ovom naučnom preciznošću. Svaki čovjek koji ima pameti i poštuje tu pamet neće se ovome opirati niti će o tome polemizirati. Postojanje jedne ovakve činjenice dovoljan je dokaz da je Kur'an Objava od Allaha. Čitavo čovječanstvo u to vrijeme nije poznavalo ovu činjenicu.

Kur'an govori o ovim čisto naučnim činjenicama, nosi u sebi dokaze da je Objava od Allaha i u drugim svojim sadržajima onima koji te sadržaje

shvaćaju i cijene. Međutim, jedna činjenica kao što je ova dovoljna je da zatvori usta onima koji o Kur'anu polemiziraju i koji su tvrdoglavi:

A od plodova palmi i loze pripremate piće i hranu prijatnu. To je, doista, dokaz onima koji pameti imaju (16/67).

Ovo su plodovi iz kojih život izbija posredstvom kiše koja se s neba spušta. Od tih plodova vi pripremate piće (*seker* je vino koje još nije bilo zabranjeno) i hranu prijatnu. Tekst ukazuje da prijatna hrana nije vino, a ovo je priprema za njegovu zabranu koja će uslijediti kasnije. Tekst ovdje opisuje realnu stvarnost toga vremena u kojoj su oni od plodova palmi i vinove loze pripremali vino. Tu nema teksta koji vino čini dozvoljenim. Naprotiv, to je priprema za njegovu zabranu. *To je, doista, dokaz onima koji pameti imaju (16/67)* - i koji shvaćaju da je Onaj koji je stvorio ovu opskrbu dostojan obožavanja, a to je Uzvišeni Allah:

Gospodar tvoj je pčelu nadahnuo: "Pravi sebi kuće u brdima i u dubovima i u onome što naprave ljudi, (16/68)

zatim, hrani se svakovrsnim plodovima, pa onda idi stazama Gospodara svoga, poslušno!" Iz utroba njihovih izlazi piće različitih boja koje je lijek ljudima. To je, uistinu, dokaz za ljude koji razmišljaju (16/69).

Pčela radi po nadahnuću prirode koje joj je njen Gospodar povjerio. To je jedna vrsta objave po kojoj ona radi i djeluje vrlo precizno. Taj njen rad ne bi bio u stanju odraditi ni čovjek koji se bavi umnim radom, svejedno radilo se o njegovim ćelijama ili raspodjeli rada među njima ili, na kraju, o njenom izlučivanju čistog meda.

Pčela sebi pravi kuću - sukladno sa njenom prirodom - u brdima i u dubovima i u onome što naprave ljudi, vinogradima i dr. Allah je njoj na njenom putu otklonio poteškoće jer je njenu prirodu i prirodu oko nje učinio skladnom. U tekstu se navodi da je njen med lijek ljudima. Neki koji se bave medicinom su to stručno objasnili.¹⁴ To je potvrđeno i kur'anskim tekstom i hadisom Božijeg Poslanika. Pravi musliman, koji ima ispravno vjerovanje, oslanja se uvijek na Istinu koja je potvrđena Kur'anom i hadisom.

Buhari i Muslim prenose od Ebu Saida Hūdrija da je jedan čovjek došao Poslaniku i rekao: "Brat mi je dobio proljev. Šta da radim?" "Napoji ga medom", reče Poslanik. Kada je to uradio, ponovo je došao Poslaniku i

¹⁴ Abdulaziz Ismail, *El-Islamu we't-tibbu'l-hadis*.

rekao mu: “Božiji Poslaniče, ja sam ga medom napojio, a to mu je proljev učinilo još jačim.” “Idi i napoj ga medom”, reče Poslanik. Otišao je i dao mu meda, a zatim se vratio i rekao: “Allahov Poslaniče, to mu samo povećava proljev.” Tada je Poslanik rekao: “Allah je istinu rekao, a stomak tvoga brata je slagao! Idi i napoj ga medom!” Otišao je i napojio ga medom, a on je onda ozdravio.

Zadivljeni smo Poslanikovim (alejhi’s-selam) uvjerenjem pred ovom realnom i praktičnom pojavom koja kazuje da se proljev čovjeka stalno povećavao kada god bi ga njegov brat napojio medom. Ovo uvjerenje je na kraju realnost potvrdila kao istinu. Tako treba da ima uvjerenje svaki musliman u svim pitanjima i istinama koje se nalaze u Kur’anu, makar to na prvi pogled izgledalo da je u sukobu sa realnošću. To je istinitije i od same pojavne realnosti koja to ipak na kraju potvrdi kao istinu.

Ovdje ćemo stati pred ovom skladnom pojavom u izlaganju ovih blagodati: spuštanje vode s neba, dobijanje mlijeka od grizina u buragu i od krvi, dobijanje vina i pripremanje ukusne i prijatne hrane od plodova palmi i loze, dobijanje meda iz utrobe pčele. To su sve pića koja se dobijaju iz tijela različitih po obliku. A pošto je ovdje riječ o atmosferi pića od stoke je samo iznije njeno mlijeko kako bi to bilo sukladno sa ostalim učesnicima u ovoj sceni. U narednom tekstu bit će izložene ostale koristi od stoke: koža, vuna i kostrijet jer je i atmosfera - atmosfera pokrivača, kuće, odjeće, pa je zbog toga bilo sukladno da od stoke iznese samo ono što odgovora ostalim učesnicima scene. To je jedno od obzorja umjetničke skladnosti u Kur’anu.¹⁵

Od stoke, stabala, plodova, pčele i meda do bližih dodira, do dubine ljudske duše koja je srž njihove ličnosti, Kur’an prelazi na oblasti života, opskrbe, žena, djece i potomaka jer su na to osjetljivi i padaju više pod utjecaj i više se tome odazivaju.

Allah vas stvara i poslije vam duše uzima; ima vas koji duboku starost doživite, pa brzo zaboravite ono što saznate. Allah je, zaista, Sveznajući i Svemoćni (16/70).

¹⁵ V. umjetničku skladnost u djelu *Et-Taswiru’l-fenni fi’l-Qur’an*.

Allah opskrbljujući vas daje jednima više nego drugima. Ali oni kojima je dato više ne daju onima koji su u njihovoj vlasti, a potrebe su im jednake. Zašto nisu na Allahovim blagodatima zahvalni! (16/71).

Allah za vas stvara žene od vaše vrste, a od žena vaših daje vam sinove i unuke, i ukusna jela vam daje. Pa zašto u laž oni vjeruju, a Allahove blagodati poriču (16/72)

i klanjaju se, pored Allaha, onima koji nisu u stanju da im bilo kakvu hranu daju, ni iz nebesa ni iz zemlje, i koji ništa ne mogu! (16/73).

Prvi dodir je dodir života i smrti. A to je vezano za svaku ličnost i svaku dušu. Život je drag, a razmišljanje o životu možda će srce učiniti mekšim, osjetljivijim Allahovom djelovanju, blagodatima i Njegovom moći, dok bi strah od smrti izazvao osjećaj pobožnosti, obazrivosti i traženje utočišta kod Onoga koji život daje. Starost, kada čovjek dosegne njenu dubinu pa zaboravi ono što je znao i vrati se u stanje djetinjstva, nemoći, zaborava i naivnosti, vraća dušu na razmišljanje o fazama života, a često prigušuje i oholost i ponos snagom, naukom i mogućnostima. Poslije toga dolazi komentar: *Allah je, zaista, Sveznajući i Svemoćni (16/70)*. On je svemoćan da dušu vrati ovoj velikoj činjenici. Sveopće, iskonsko znanje pripada samo Allahu. Moć koja nije pod utjecajem vremena je Allahova moć. Čovjekovo znanje je ograničeno. Čovjekova moć je do određenog roka. I čovjekova moć i njegovo znanje su parcijalni, nepotpuni, ograničeni.

Drugi dodir je dodir u opskrbi. Razlike u opskrbi su primjetne. Tekst ove razlike vraća na Allahovo davanje jednima više nego drugima. Ovo podliježe Allahovom zakonu. Ništa od toga nije prepušteno igri ili davanju odsjekom. Može se desiti čovjeku koji je učen, pametan i koji razmišlja da njegove prirodne mogućnosti u sticanju imetka i njegovom unapređenju budu ograničene jer on ima nadarenost u drugim oblastima života. Ponekad neznalica, naivčina i glupan ima prirodnu nadarenost u sticanju i unapređivanju svoga imetka. Ljudi posjeduju talent i energiju. Onaj koji nije precizan misli da između opskrbe i sudbine nema nikakve veze. On to svodi na samu sposobnost u životu. Nekada je bogatstvo iskušenje od strane Allaha, kao što je to i neimaština ponekad, skrušenost radi mudrosti koja se ostvaruje putem kušnje. Bilo kako bilo, razlike u opskrbi su vidljive. One su plod različitih nadarenosti. To, uz vještačke, nasilničke prepreke koje postoje u raznim društvenim sistemima. Tekst ukazuje na tu pojavu koja je bila realnost u arapskom društvu, a koristi je da bi ispravio neke zablude predislamskog politeizma koje su bile u opticaju, a na koje smo ranije ukazali. One su dio opskrbe koju im je Allah podario izdvajali za

svoja tzv. božanstva. Allah o tome ovdje kaže: Oni ne daju robovima koji su u njihovoj vlasti (ovo je bilo realno stanje prije islama), a potrebe su im za opskrbom iste. Šta je s njima pa daju jedan dio od onoga čime ih je Allah opskrbio svojim tzv. božanstvima? *Zašto nisu na Allahovim blagodatima zahvalni?! (16/71)* - pa troše Allahove blagodati, miješaju sa politeizmom, umjesto zahvale Dobročinitelju koji sve daje.

Treći dodir se odnosi na njih, njihove žene, sinove i unuke. Ovaj treći dodir počinje na relacijama između muža i žene: *Allah za vas stvara žene od vaše vrste (16/72)*. One su od vas, dio vas, a ne vrsta manje vrijednosti od koje se treba sakrivati i tužan biti kada se rodi! *A od žena vaših daje vam sinove i unuke (16/72)*. Čovjek kao prolazno biće osjeća svoj produžetak u sinovima i unucima. Dodirivanje ove strane u duši izaziva još više osjećaje. Ovoj blagodati: sinovima i unucima pridodata je i blagodat opskrbe radi usklađivanja ovih dviju opskrba da bi to sve prokomentirao neodobravajućim pitanjem: *Pa zašto u laž oni vjeruju, a Allahove blagodati poriču? (16/72)*. Zašto Njemu druga pripisuju i od Njegovih naredenja odstupaju? Sve ove blagodati su Njegovi pokloni. One su dokaz Njegova Božanstva i one su realnost u njihovom životu. Oni ih dobro poznaju u svako vrijeme.

Pa zašto u laž oni vjeruju? Sve osim vjerovanja u Allaha je laž. Ova tzv. božanstva i ova tzv. tlapnja su zabluda. Sve su to same iluzije. To ne postoji, niti je to istina. Allahove blagodati oni negiraju. A to je istina koju oni dodiruju i osjećaju i uživaju u tim blagodatima, a onda ih negiraju.

I klanjaju se, pored Allaha, onima koji nisu u stanju da im bilo kakvu hranu daju, ni iz nebesa ni iz zemlje, i koji ništa ne mogu! (16/73).

Čudno je da se priroda do ove mjere iskvarila pa se ljudi okreću i obožavaju onoga koji im ne daje opskrbu, a nije u stanju da to učini bilo kada i u bilo kojoj situaciji. Ostavljaju Allaha, Stvoritelja i Opskrbitelja i Njegove blagodati pred njima koje ne mogu negirati, a onda druge Allahu ravnim pripisuju!

Zato ne navodite Allahu slične! Allah doista zna, a vi ne znate (16/74).

Allahu niko nje sličan, zato ne navodite Njemu slične!

Poslije ovoga tekst navodi dva primjera. Primjer Gospodara, Vlasnika i Hranitelja, i primjer onoga koji je u posjedu drugog, koji je nemoćan, koji nema ništa samo da bi približio veliku Istinu koju su zanemarili. Istinu da Allahu niko nije sličan i da ne mogu biti izjednačeni u

ibadetu Allah i onaj koga je On stvorio, a sva Njegova stvorenja su Njegovi robovi:

Allah navodi kao primjer roba u tuđem vlasništvu koji ništa nema i onoga koga smo Mi bogato obdarili i koji udjeljuje iz toga, i tajno i javno, - zar su oni jednaki? Neka je hvaljen Allah! Ali većina njih ne zna (16/75).

Allah vam navodi kao primjer dvojicu ljudi od kojih je jedan gluhonijem, koji ništa nema i koji je na teretu gospodaru svome, - kud god ga pošalje, nikakva dobra ne donese. Da li je on ravan onome koji traži da se pravedno postupa, a i sam je na pravom putu? (16/76).

Prvi primjer je uzet iz njihovog realnog života. Oni su imali robove u svome vlasništvu koji nisu imali ništa, niti su bili sposobni da urade bilo šta. Nemoćni rob u tuđem posjedu i gospodar, vlasnik koji ima pravo raspolaganja ne mogu biti izjednačeni. A kako može biti jednak Gospodar robova koji su u Njegovom vlasništvu, i neko ili nešto što je stvoreno? A sve stvoreno su Njegovi robovi.

Drugi primjer predstavlja gluhonijemog, slabog i glupog čovjeka koji ništa ne zna i koji se ne vraća sa nekim dobrom, i jakog čovjeka koji traži pravednost, radnika koji ustrajava na Putu dobra. Nijedan pametan čovjek neće staviti znak jednakosti između ovoga i onoga. Kako je onda moguće staviti znak jednakosti između kipa ili nekog kamena i Allaha (Uzvišenog), a On je Moćni, Onaj koji sve zna, Onaj koji traži da se dobra djela čine, Onaj koji upućuje na Pravi Put?

Ovim dvama primjerima završava ovaj dio koji je počeo Allahovom naredbom ljudima da se dvojici bogova ne klanjaju. Ovaj dio završava čuđenjem onima koji se klanjaju dvojici bogova!

« وَلِلَّهِ غَيْبُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ ، وَمَا أَمْرُ السَّاعَةِ إِلَّا كَلَمْحِ الْبَصَرِ ، أَوْ هَوِّ أَقْرَبُ . إِنْ أَلَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ۝ وَأَلَّهُ أَخْرَجَكُمْ مِنْ بُطُونِ أُمَّهَاتِكُمْ لَا تَعْلَمُونَ شَيْئًا ، وَجَعَلَ لَكُمُ السَّمْعَ وَالْأَبْصَارَ وَالْأَفْئِدَةَ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ * أَلَمْ يَرْزُقْنَا إِلَى الطَّيْرِ مُسَخَّرَاتٍ فِي جَوْ السَّمَاءِ مَا يُمَسِّكُنَّ إِلَّا اللَّهُ ؟ إِنْ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ .

« وَاللَّهُ جَعَلَ لَكُمْ مِنْ بُيُوتِكُمْ سَكَنًا ، وَجَعَلَ لَكُمْ مِنْ جُلُودِ الْأَنْعَامِ بُيُوتًا تَسْتَخِفُّونَهَا يَوْمَ ظَعْنِكُمْ وَيَوْمَ إِقَامَتِكُمْ ، وَمِنْ أَصْوَابِهَا وَأَوْبَارِهَا وَأَشْعَارِهَا أَثَانًا وَمَتَاعًا إِلَى حِينٍ .

« وَاللَّهُ جَعَلَ لَكُمْ مِمَّا خَلَقَ ظِلَالًا ، وَجَعَلَ لَكُمْ مِنَ الْجِبَالِ أَكْنَانًا ، وَجَعَلَ لَكُمْ سَرَابِيلَ تَقِيكُمُ الْحَرَّ وَسَرَابِيلَ تَقِيكُمُ الْبَأْسَ . كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ آيَاتِهِ لَعَلَّكُمْ تَعْلَمُونَ .

« فَإِنْ تَوَلَّوْا فَإِنَّمَا عَلَيْكَ الْبَلَاغُ الْمُبِينُ * يَعْرِفُونَ نِعْمَةَ اللَّهِ ثُمَّ يُنْكِرُونَهَا ، وَأَكْثَرُهُمُ الْكَافِرُونَ .

« وَيَوْمَ نَبَعَثُ مِنْ كُلِّ أُمَّةٍ شَهِيدًا ، ثُمَّ لَا يُؤْذَنُ لِلَّذِينَ كَفَرُوا وَلَا هُمْ يُسْتَمْتَبُونَ * وَإِذَا رَأَى الَّذِينَ ظَلَمُوا الْعَذَابَ فَلَا يُخَفِّفُ عَنْهُمْ وَلَا هُمْ يُنظَرُونَ * وَإِذَا رَأَى الَّذِينَ أَشْرَكُوا شُرَكَاءَهُمْ قَالُوا : رَبَّنَا هَؤُلَاءِ شُرَكَائُنَا الَّذِينَ كُنَّا نَدْعُوا مِنْ دُونِكَ . فَأَلْقُوا إِلَيْهِمُ الْقَوْلَ : إِنَّا كُنَّا لَكَ كَاذِبُونَ * وَالْقُوا إِلَى اللَّهِ يَوْمَئِذٍ السَّلَامَ ، وَضَلَّ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَفْتَرُونَ * الَّذِينَ كَفَرُوا وَصَدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ زِدْنَاهُمْ عَذَابًا فَوْقَ الْعَذَابِ بِمَا كَانُوا يُفْسِدُونَ .

« وَيَوْمَ نَبَعَثُ فِي كُلِّ أُمَّةٍ شَهِيدًا عَلَيْهِمْ مِنْ أَنْفُسِهِمْ ، وَجِئْنَا بِكَ شَهِيدًا عَلَى هَؤُلَاءِ ، وَنَزَّلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ تِبْيَانًا لِكُلِّ شَيْءٍ ، وَهُدًى وَرَحْمَةً وَبُشْرَى لِلْمُسْلِمِينَ » ﴿٨٧﴾

Allah zna tajne nebesa i Zemlje! A Smak svijeta će u tren oka doći, ili još brže, jer je Allah, uistinu, Svemoćni! (16/77).

Allah vas iz trbuha majki vaših izvodi, vi ništa ne znate, i daje vam sluh i vid i razum da biste bili zahvalni (16/78).

Zar oni ne vide kako ptice u prostranstvu nebeskom bez muke lete, njih samo Allah drži. To su, zaista, dokazi ljudima koji budu vjerovali (16/79).

Allah vam daje da u kućama svojim stanujete i daje vam od koža stoke šatore koje lako nosite kad na put idete i kad konačite, a od vune njihove i dlake njihove i kostrijeti njihove prostirku i korisne stvari, sve dok se ne istroše (16/80).

Od onoga što je stvorio - Allah vam hlad daje i skloništa u brdima vam daje i odjeću koja vas čuva od vrućine; daje vam i oklope koji vas u borbi štite; i tako vam upotpunjava blagodat Svoju da biste bili poslušni (16/81).

A ako oni okrenu glave, pa ti si dužan samo da jasno objavljuješ (16/82).

Oni priznaju da je blagodat od Allaha, pa je poslije poriču, - većina njih su nevjernici (16/83).

A na Dan kada od svakog naroda dovedemo po jednog svjedoka, nevjernicima neće biti dopušteno, niti će se od njih tražiti da se Allahu umiljavaju (16/84).

Kad oni koji nisu vjerovali dožive patnju, ona im se neće ni ublažiti ni odložiti (16/85).

A kad oni koji su Njemu druge ravnim smatrali - božanstva svoja ugledaju i reknu: "Gospodaru naš, ovo su božanstva naša; njima smo se klanjali, a ne Tebi", - božanstva će im dobaciti: "Vi ste, uistinu, lažljivci!" (16/86).

I oni će se toga dana Allahu pokoriti, i propast će ono što su potvarali (16/87).

One koji nisu vjerovali i koji su od Allahova puta odvrćali Mi ćemo dvostrukom kaznom kazniti zato što su pravili smutnju (16/88).

A šta će biti onog Dana kad protiv svakog naroda dovedemo po jednog svjedoka, od njega samog, i tebe dovedemo kao svjedoka protiv ovih! Mi tebi objavljujemo Knjigu kao objašnjenje za sve i kao uputu i milost i radosnu vijest za one koji jedino u Njega vjeruju (16/89).

Kontekst u ovome dijelu nastavlja sa iznošenjem dokaza Božanske jedinosti na koju se oslanja u ovoj suri: veličina stvaranja, izliv blagodati i sveobuhvatnost u znanju. Međutim, kontekst se u ovome dijelu usredsređuje na problem proživljenja poslije smrti. Sudnji dan je jedna od tajni koje zna samo Allah i o kojoj nikoga nije obavijestio.

Teme ovoga dijela obuhvaćaju tajne nebesa i Zemlje, tajne duše i obzorja. Tajnu Smaka svijeta koju zna samo Allah. On je moćan da to učini.

Njemu je to lahko: *A Smak svijeta će u tren oka doći, ili još brže* (16/77). Tajnu maternica jedino Allah zna. On izvodi embrio iz ove nepoznanice koji ništa ne znaju, zatim im daje sluh, vid i razum kako bi bili zahvalni na ovim blagodatima. Kontekst iznosi i tajnu stvaranja ptica koje bez muke lete u prostranstvu nebeskom, njih samo Allah drži.

Slijedi poslije ovoga iznošenje nekih materijalnih Allahovih blagodati koje je podario ljudima, a to su, osim tih tajni i njene atmosfere, blagodati stvaranja, spokoja i zaklona. U kućama koje pravite i u onima koje podižete od koža stoke kad putujete i boravite, u korisnim stvarima koje pravite od vune, kostrijeti i dlake, u hladovima koje vam daje u skloništima, u odjeći koja vas štiti od hladnoće i tplate u oklopima koje koristite u ratu: *I tako vam upotpunjava blagodat Svoju da biste bili poslušni* (16/81).

Zatim scena proživljenja u kojoj će biti izloženi politeisti i njihovi drugovi, a Poslanik će biti svjedok, a bit će svjedok i svome narodu. Ovom scenom se upotpunjava ovo putovanje u atmosferi proživljenja i Sudnjeg dana.

Allah zna tajne nebesa i Zemlje! A Smak svijeta će u tren oka doći, ili još brže, jer je Allah, uistinu, Svemoćni! (16/77).

Problem proživljenja je problem koji je bio predmet oštre diskusije i polemike u svakom vremenu i sa svakim poslanikom. To je jedna od Allahovih tajni čije znanje je On zadržao samo za Sebe. *Allah zna tajne nebesa i Zemlje* (16/77). Ljudi će se, bez obzira na njihovo ovozemaljsko znanje, naći pred zastorom ove tajne nemoćni i ograničeni koliko god im zakopano blago Zemlje i njena pohranjena snaga bili otvoreni i dostupni. Svako će stajati na svome mjestu koliko god bio učen i neće znati šta će od njega biti u momentu koji slijedi. Da li da se vrati, a već je izašao, ili da ode i da se ne vrati? Njegove nade će se raspršiti, a njegova sudbina će biti skrivena iza zastora tajne i ne zna kada će ga iznenaditi. Možda istog momenta bude suočen sa sudbinom. To je Allahova milost prema ljudima da ne znaju šta se krije u ovom momentu kako ne bi izgubili nadu, kako bi radili, proizvodili i stvarali i ostavili to što su počeli drugima da ga dovrše, sve dok i njih ne stigne ono što se krije iza ovog strašnog zastora.

Smak svijeta pripada ovoj zastrtoj tajni. Kad bi ljudi znali kada će se dogoditi, točak života bi zastao ili bi se pokvario. Od kada je krenuo život, sukladno pravcu koji je zacrtan od strane Božije svemoći, ljudi su počeli da broje godine, dane, mjesece, sahate i minute Obećanom danu.

A Smak svijeta će u tren oka doći, ili još brže (16/77) - on je blizu, ali u proračunu koji nije nama poznati proračun. Njegovom planiranju nije potrebno vrijeme. To je samo tren oka i Smak svijeta je tu, *jer je Allah, uistinu, Svemoćni!* (16/77). Proživljenje ovih skupina koje je teško pobrojati i obuhvatiti, njihovo ustajanje, sakupljanje, ispitivanje, nagrađivanje ili kažnjavanje, sve ovo je lahko za tu Svemoć koja kaže nečemu: Budi! - i ono bude. Međutim, to je teško za one koji računaju ljudskim računom, koji gledaju ljudskim okom, koji mjere ljudskim mjerilima. Odavde oni griješe u poimanju i proračunu!

Kur'an je ovo približio jednim malim primjerom iz ljudskog života pred kojim ljudska snaga i shvaćanje ostaju nemoćni, a on se događa u svakom momentu noći ili dana:

Allah vas iz trbuha majki vaših izvodi, vi ništa ne znate, i daje vam sluh i vid i razum da biste bili zahvalni (16/78).

To je blizu, a u isto vrijeme je vrlo daleko. Razvoj djeteta u majčinoj utrobi moguće je vidjeti, ali ljudi ne znaju kako se to ostvaruje jer je njegova tajna - tajna skrivenog života. Nauka koju priziva čovjek i sa kojom oholo diže glavu i hoće da ispita tajnu Smaka svijeta je nauka koja je stečena: *Allah vas iz trbuha majki vaših izvodi, vi ništa ne znate (16/78)*. Rođenje naučnika i svakog istraživača i njihovo izvodenje iz trbuha njihovih majki, a da ništa ne znaju, slično je i blisko ovome. Znanje koje oni kasnije steknu je Allahov dar u mjeri koju Allah određuje svakom čovjeku i čini to dovoljnim za njihov život na ovoj planeti i u ovom otvorenom okruženju egzistiranja. *I daje vam sluh i vid i razum (16/78)*. Kur'an koristi izraze *srce i razum* kada govori o izvorima ljudske spoznaje, a ti izvori obuhvaćaju ono što se u terminologiji zove razum, kao što obuhvaćaju i inspirativne snage, nepoznate i zatomljene, i djelo. *On vam je dao sluh i vid i razum, da biste bili zahvalni (16/78)* - kada shvatite ovu vrijednost i druge vrijednosti i blagodati koje vam je Allah podario. A prva zahvala jeste vjerovanje u Jednog i Jedinog Allaha koji je dostojan obožavanja.

Drugo čudo Allahove moći koje vidite, ali o kome ne razmišljate, jeste čudna scena izložena pred očima:

Zar oni ne vide kako ptice u prostranstvu nebeskom bez muke lete, njih samo Allah drži. To su, zaista, dokazi ljudima koji budu vjerovali (16/79).

Scena ptica koje u prostranstvu nebeskom bez muke lete je scena koja se ponavlja tako skladno da izaziva čuđenje, ali ljudski razum to shvaća tek kada se probudi i počne posmatrati Kosmos, nadarenim pjesničkim okom. Let ptice u nebeskom prostranstvu izaziva osjećanje pjesnika, kada to primijeti, da o tome kaže i cijelu kasidu (pjesmu), pa drhti pri njihovoj staroj sceni *njih samo Allah drži (16/79)* - svojim zakonima koje je položio u ptičiju prirodu i prirodu Kosmosa oko nje i učinio da ptica može da leti, kao što je učinio i atmosferu oko nje odgovarajućom za let koji čuva pticu od pada u nebeskim prostranstvima. *To su, zaista, dokazi ljudima koji budu vjerovali (16/79)*. Vjerničko srce je pjesničko srce stvoreno za umjetnička djela, srce koje shvaća ljepotu koja potresa osjećaje i izaziva dušu. On saopćava svoje osjećaje vezane za ljepotu stvaranja, vjerovanja, obožavanja i veličanja. Vjernici koji su nadareni darom izražavnaja sposobni su da to sve iskažu. Međutim, pjesnik čije srce nije dotakao iman neć moći stići do toga.

Kontekst ide korak dalje i govori o tajnama stvaranja, o tragovima moći i fenomenu blagodati, sa ovim ulazi u kuće i u ono što ljude čini radosnim u tim kućama i okolišu, a to su stanovi, korisne stvari, skloništa u brdima i hlad!

Allah vam daje da u kućama svojim stanujete i daje vam od koža stoke šatore koje lako nosite kad na put idete i kad konačite, a od vune njihove i dlake njihove i kostrijeti njihove prostirku i korisne stvari, sve dok se ne istroše (16/80).

Od onoga što je stvorio - Allah vam hlad daje i skloništa u brdima vam daje i odjeću koja vas čuva od vrućine; daje vam i oklope koji vas u borbi štite; i tako vam upotpunjava blagodat Svoju da biste bili poslušni (16/81).

Stanovanje i mir u kućama je blagodat čiju pravu vrijednost znaju samo beskućnici koji nemaju kuće, stana i mira. Stanovanje je u kontekstu spomenuto poslije govora o tajnama, a sjena stanovanja nije strana sjeni tajne. Obje riječi govore o skrivenosti i tajnosti nečega. Opomena stanovanjem dotiče dospale osjećaje o vrijednosti ove blagodati.

Ovdje ćemo se malo udaljiti od predmeta i reći nešto o stavu islama u odnosu na kuću, povodom ovog inspirirajućeg izraza: *Allah vam daje da u kućama svojim stanujete* (16/80). Islam hoće da kuća bude mjesto za duševni smiraj, mjesto mira i sigurnosti. On želi da stan bude udoban u kome će čovjek naći mir i sigurnost, svejedno radilo se o dostatnosti njegove materijalne strane ili o miru sa onima koji tu borave i žive. Kuća, odnosno stan, nije mjesto sukoba, razdora i svade. To je mjesto boravka, stanovanja, mira i sigurnosti.

Otuda islam garantira kući njen hurmet, njenu sigurnost, spas i mir. U kuću ne može bez dozvole ući niko, niti u nju može bilo ko nasilno ući u ime vlasti, niti pod bilo kojim uzrokom promatrati one koji se u njoj nalaze, niti kontrolirati bilo koga od njenih ukućana neprimjetno ili u odsustvu i na taj način ugroziti njihovu sigurnost. Isti su parametri i kada je u pitanju i stan, o kome se izražava tim lijepim i snažnim izrazom.

Pošto je ova scena - scena kuće, skloništa u brdima i odjeće, to se u kontekstu izlažu i koristi od stoke sukladno sceni: *I daje vam od koža stoke šatore koje lako nosite kad na put idete i kad konačite, a od njihove vune i dlake njihove i kostrijeti njihove prostirku i korisne stvari, sve dok se ne istroše* (16/80). Tekst ovdje izlaže blagodati od stoke koje su čovjeku neophodne, a i one za kojima žudi, napominje prostirku i korisne stvari. Korisne stvari iako se odnose na prostirku, pokrivače i druge stvari na putu, ipak ukazuju na uživanje i radost.

Izraz u atmosferi stanovanja i mira ukazuje na hlad, skloništa u brdima, odjeću koja čuva od vrućine i oklope koji štite u ratu: *Od onoga što je stvorio - Allah vam hlad daje i skloništa u brdima vam daje i odjeću koja vas čuva od vrućine; daje vam i oklope koji vas u borbi štite* (16/81). Čovjek se u hladu odmara i smiruje, a u skloništimu u brdima mu je mir i dubok san, a u odjeći je zaštićen od vrućine. Udobnost je isto tako u odjeći i pokrivaču, a u oklopima zaštićen u ratu. Sve je ovo porad mira u kući, sigurnosti i udobnosti. Poslije ovoga tu je i komentar u kome se kaže: *I tako vam upotpunjava blagodat Svoju da biste bili poslušni* (16/81). Islam znači predaju, mir i smirenost.

Na ovaj kur'anski način, u ovome skladu nižu se sjene.

Ako prihvate islam, onda su muslimani, a ako ga odbiju i okrenu leđa, tvoje je samo da dostaviš. Neka budu negatori nakon što su upoznali Allahovu blagodat koja se ne može negirati!

A ako oni okrenu glave, pa ti si dužan samo da jasno objavljuješ. Oni priznaju da je blagodat od Allaha, pa je poslije poriču, - većina njih su nevjernici (16/82-83).

Tekst dalje izlaže ono što očekuje nevjernike prilikom Smaka svijeta koji je spomenut na početku ove sure:

A na Dan kada od svakog naroda dovedemo po jednog svjedoka, nevjernicima neće biti dopušteno, niti će se od njih tražiti da se Allahu umiljavaju (16/84).

Kad oni koji nisu vjerovali dožive patnju, ona im se neće ni ublažiti ni odložiti (16/85).

A kad oni koji su Njemu druge ravnim smatrali - božanstva svoja ugledaju i reknu: "Gospodaru naš, ovo su božanstva naša; njima smo se klanjali, a ne Tebi", - božanstva će im dobaciti: "Vi ste, uistinu, lažljivci!" (16/86).

I oni će se toga dana Allahu pokoriti, i propast će ono što su potvarali (16/87).

One koji nisu vjerovali i koji su od Allahova puta odvrćali Mi ćemo dvostrukom kaznom kazniti zato što su pravili smutnju (16/88).

Scena počinje stajalištem poslanika koji govore ono što znaju o događajima na ovome svijetu koji su se zbili između njih i njihovih naroda, a odnose se na dostavu Objave i njeno negiranje. Oni koji su to negirali stajat će i neće im biti dozvoljeno da iznose bilo koji dokaz, niti da traže pomoć, niti će se od njih tražiti da se Allahu umiljavaju. To vrijeme je prošlo, a sada je vrijeme kazne i obračuna: *Kad oni koji nisu vjerovali dožive patnju, ona im se neće ni ublažiti ni odložiti (16/85)*. A onda se ova šutnja prekida pojavom onih koji su Allahu druge ravnim smatrali koji, kada svoja božanstva tu ugledaju, govore: *Gospodaru naš, ovo su božanstva naša; njima smo se klanjali, a ne Tebi (16/86)*. Danas kažu: *Gospodaru naš (16/86)*. Danas o ovima ne govore da su Allahu ravni, nego kažu: *Ovo su božanstva vaša (16/86)*. A oni kojima su božanstvo pripisivali u strahu, njih jeza hvata od ove teške optužbe i pognute glave svoje obožavaoce u laž ugone, odlučno i pojačano: *Božanstva će im dobaciti: "Vi ste, uistinu, lažljivci!"*

(16/86) - i onda se okreću Allahu skrušeno i predano: *I oni će se toga dana Allahu pokoriti* (16/87) -, a mušrici od ove potpore neće imati ništa niti će moći naći neki oslonac u ovom zaista teškom položaju: *Propast će ono što su potvarali* (16/87). Na kraju će kazna biti udvostručena za one koji nisu vjerovali i koji su druge na to primoravali i sprječavali ih od Allahova Puta: *One koji nisu vjerovali i koji su od Allahova puta odvrćali Mi ćemo dvostrukom kaznom kazniti zato što su pravili smutnju* (16/88). Nevjerovanje je smutnja, a navođenje i primoravanje na nevjerovanje je također smutnja. Počinili su grijeh zbog nevjerovanja, grijeh zbog sprječavanja drugih da vjeruju i kazna im je zbog toga udvostručena.

To je opće stanje sa svim narodima. Kontekst izdvaja posebno mjesto za Poslanika (alejhi's-selam) sa svojim narodom:

A šta će biti onog Dana kad protiv svakog naroda dovedemo po jednog svjedoka, od njega samog, i tebe dovedemo kao svjedoka protiv ovih! Mi tebi objavljujemo Knjigu kao objašnjenje za sve i kao uputu i milost i radosnu vijest za one koji jedino u Njega vjeruju (16/89) -

u sjeni izložene scene politeista i teškog položaja u kome oni koji su obožavani u laž ugone one koji su ih obožavali i predaju se Allahu i proglašavaju nevinim od tvrdnji njihovih zalutalih obožavalaca, kontekst posebno podvlači položaj Poslanika sa politeistima plemena Kurejš na Dan kada će od svakog naroda biti proživljen po jedan svjedok. Ovaj dodir dolazi u svoje vrijeme i sa svom svojom snagom: *I tebe dovedemo kao svjedoka protiv ovih* (16/89). Zatim navodi da u Knjizi koja je objavljena Poslaniku ima *objašnjenje za sve* (16/89) - tako da onaj koji dokazuje, poslije ovoga nema dokaza, kao i onaj koji traži izgovor, poslije ovoga nema izgovora. ... *i kao uputu i milost i radosnu vijest za one koji u Njega vjeruju* (16/89). Pa ko hoće Uputu i milost neka vjeruje prije nego što dođe Smak svijeta. Vjernicima neće biti dopušteno, niti će se od njih tražiti da se Allahu umiljavaju...

Ovako je scena Kijametskog dana zabilježena u Kur'anu. Ona ima svoj cilj i svoju poruku u kontekstu sa čijom atmosferom je sukladna i koju ispunjava.

Allah zahtijeva da se svačije pravo poštuje, dobro čini, i da se bližnjima udjeljuje, a razvrat i sve što je odvratno i nasilje zabranjuje; da pouku

« إِنَّ اللَّهَ بِأَمْرٍ بِالْعَدْلِ وَالْإِحْسَانِ وَإِيتَاءِ ذِي الْقُرْبَىٰ ؛ وَيَنْهَىٰ عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ وَالْبَغْيِ . يَعِظُكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ ۗ وَأَوْفُوا بِعَهْدِ اللَّهِ إِذَا عَاهَدْتُمْ ، وَلَا تَنْقُضُوا الْأَيْمَانَ بَعْدَ تَوْكِيدِهَا وَقَدْ جَعَلْتُمُ اللَّهَ عَلَيْكُمْ كَفِيلًا . إِنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا تَفْعَلُونَ * وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِي نَقَضَتْ غَزَاهَا مِنْ بَعْدِ قُوَّةٍ أَنْكَاثًا ، تَتَخَذُونَ أَيْمَانَكُمْ دَخَلًا بَيْنَكُمْ ، أَنْ تَكُونَ أُمَّةٌ هِيَ أَرْبَابًا مِنْ أُمَّةٍ ، إِنَّمَا يَبْلُوكُمْ اللَّهُ بِهٍ ، وَالْيَدِيبِينَ لَكُمْ يَوْمَ الْفِيَامَةِ مَا كُنْتُمْ فِيهِ تَخْتَفُونَ * وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَجَعَلَكُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً ؛ وَلَكِنْ يُضِلُّ مَنْ يَشَاءُ ، وَيَهْدِي مَنْ يَشَاءُ ؛ وَلَنْسَأَلَنَّ عَمَّا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ .

« وَلَا تَتَّخِذُوا أَيْمَانَكُمْ دَخَلًا بَيْنَكُمْ ، فَنَزَلَ قَدَمٌ بَعْدَ ثُبُوتِهَا ، وَتَذَوَّقُوا الشَّوْءَ بِمَا صَدَدْتُمْ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ ، وَلَكُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ .

وَلَا تَشْتَرُوا بِعَهْدِ اللَّهِ ثَمَنًا قَلِيلًا ، إِنَّ مَا عِنْدَ اللَّهِ هُوَ خَيْرٌ لَكُمْ ، إِنْ كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ * مَا عِنْدَكُمْ يَنْفَدُ وَمَا عِنْدَ اللَّهِ بَاقٍ ؛ وَلَنَجْزِيَنَّ الَّذِينَ صَبَرُوا أَجْرَهُمْ بِأَحْسَنِ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ * مَنْ عَمِلَ صَالِحًا مِنْ ذَكَرٍ أَوْ أَنْتَىٰ - وَهُوَ مُؤْمِنٌ - فَلَنُحْيِيَنَّاهُ حَيَاةً طَيِّبَةً وَلَنَجْزِيَنَّهُمْ أَجْرَهُمْ بِأَحْسَنِ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ .

« فَإِذَا قَرَأْتَ الْقُرْآنَ فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ * إِنَّهُ لَيْسَ لَهُ سُلْطَانٌ عَلَى الَّذِينَ آمَنُوا وَعَلَىٰ رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ * إِنَّمَا سُلْطَانُهُ عَلَى الَّذِينَ يَتَوَلَّوْنَهُ وَالَّذِينَ هُمْ بِهِ مُشْرِكُونَ * وَإِذَا بَدَلْنَا آيَةً مَكَانَ آيَةٍ وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا يُنزِلُ قَالُوا : إِنَّمَا أَنْتَ مُفْتَرٍ . بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ * قُلْ نَزَّلَهُ رُوحُ الْقُدُسِ مِنْ رَبِّكَ بِالْحَقِّ ، لِيُثَبِّتَ الَّذِينَ آمَنُوا ، وَهُدًى وَبُشْرَىٰ لِلْمُسْلِمِينَ .

« وَلَقَدْ نَعَلِمُ أَهْلَهُمْ يَقُولُونَ : إِنَّمَا يُعَلِّمُهُ بَشَرٌ . لِسَانُ الَّذِي يُلْحِدُونَ إِلَيْهِ أَعْجَبِي ، وَهَذَا لِسَانٌ عَرَبِيٌّ مُبِينٌ * إِنَّ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِآيَاتِ اللَّهِ لَا يَهْدِيهِمُ اللَّهُ ، وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ * إِنَّمَا يَفْتَرِي الْكَذِبَ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِآيَاتِ اللَّهِ ، وَأُولَئِكَ هُمُ الْكَاذِبُونَ .

« مَنْ كَفَرَ بِاللَّهِ مِنْ بَعْدِ إِيمَانِهِ - إِلَّا مَنْ أُكْرِهَ وَقَلْبُهُ مُطْمَئِنٌّ بِالْإِيمَانِ - وَلَكِنْ مَنْ شَرَحَ بِالْكُفْرِ صَدْرًا فَعَلَيْهِمْ غَضَبٌ مِنَ اللَّهِ ، وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ * ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ أَسْتَحَبُّوا الْحَيَاةَ الدُّنْيَا عَلَى الْآخِرَةِ ، وَأَنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْكَافِرِينَ * أُولَئِكَ الَّذِينَ طَبَعَ اللَّهُ عَلَى قُلُوبِهِمْ وَسَمِعِهِمْ وَأَبْصَارِهِمْ ، وَأُولَئِكَ هُمُ الْغَافِلُونَ ، لَا جَرَمَ لَهُمْ فِي الْآخِرَةِ هُمُ الْخَاسِرُونَ .

« ثُمَّ إِنَّ رَبَّكَ لِلَّذِينَ هَاجَرُوا مِنْ بَعْدِ مَا فُتِنُوا ، ثُمَّ جَاهَدُوا وَصَبَرُوا إِنَّ رَبَّكَ مِنْ بَعْدِهَا لَغَفُورٌ رَحِيمٌ * يَوْمَ تَأْتِي كُلُّ نَفْسٍ تُجَادِلُ عَنْ نَفْسِهَا ، وَتُوَفَّى كُلُّ نَفْسٍ مَا عَمِلَتْ وَهُمْ لَا يُظَالَمُونَ » ١١١

Allah zahtijeva da se svačije pravo poštuje, dobro čini, i da se bližnjima udjeljuje, a razvrat i sve što je odvratno i nasilje zabranjuje; da pouku primite, On vas savjetuje (16/90).

I ispunjavajte obaveze na koje ste se Allahovim imenom obavezali i ne kršite zakletve kad ste ih tvrdo dali, a Allaha kao jamca sebi uzeli, jer Allah zna ono što radite (16/91).

I ne budite kao ona koja bi svoju predu rasprela kad bi je već bila čvrsto oprala, i ne služite se zakletvama svojim da biste jedni druge prevarili samo zato što je jedno pleme mnogobrojnije od drugog. Allah vas time samo iskušava, a na Sudnjem danu će vam, doista, objasniti ono oko čega ste se razilazili (16/92).

Da Allah hoće, učinio bi vas sljedbenicima jedne vjere, ali, On u zabludi ostavlja onoga koga hoće, a na pravi put ukazuje onome kome On hoće; i vi ćete doista odgovarati za ono što ste radili (16/93).

I ne služite se zakletvama svojim zato da biste jedni druge varali, da se ne bi poklznula noga koja čvrsto stoji, i da ne biste nesreću iskusili zato što ste od Allahova puta odvraćali; a patnja velika vas još čeka (16/94).

I ne zamjenjujte obavezu datu Allahu za nešto što malo vrijedi, - ono što je u Allaha - za vas je, da znate, bolje! (16/95).

Ono što je u vas - prolazno je, a ono što je u Allaha - vječno je. One koji su trpjeli Mi ćemo sigurno nagraditi mnogostrukom nagradom za ono što su činili (16/96).

Onome ko čini dobro, bio muškarac ili žena, a vjernik je, Mi ćemo dati da proživi lijep život i, doista, ćemo ih nagraditi boljom nagradom nego što su zaslužili (16/97).

Kada hoćeš da učiš Kur'an, zatraži od Allaha zaštitu od šejtana prokletog, (16/98).

on doista nema nikakve vlasti nad onima koji vjeruju; i koji se u Gospodara svoga pouzdaju; (16/99)

njegova je vlast jedino nad onima koji njega za zaštitnika uzimaju i koji druge Allahu ravnim smatraju (16/100).

Kada Mi ajet dokinemo drugim, - a Allah najbolje zna što objavljuje, - oni govore: "Ti samo izmišljaš!" A nije tako, nego većina njih ne zna (16/101).

Reci: "Od Gospodara tvoga objavljuje ga melek Džibril kao istinu, da još više učvrsti vjernike u vjerovanju, i da bude putokaz i radosna vijest svim muslimanima" (16/102).

Mi dobro znamo da oni govore: "Poučava ga jedan čovjek!" Jezik onoga zbog koga oni krivo govore je jezik tuđina, a ovaj Kur'an je na jasnom arapskom jeziku (16/103).

Onima koji neće da vjeruju u Allahove dokaze Allah sigurno neće ukazati na pravi put, i njih čeka patnja nesnosna (16/104).

Usuđuju se da laži izmišljaju samo oni koji u Allahove riječi ne vjeruju, i oni su pravi lažljivci (16/105).

Onoga koji zanijeće Allaha, nakon što je u Njega vjerovao, - osim ako bude na to primoran, a srce mu ostane čvrsto u vjeri -, čeka Allahova kazna. One kojima se nevjerstvo bude mililo stići će srdžba Allahova i njih čeka patnja velika, (16/106)

zato što više vole život na ovom nego na onom svijetu, a Allah neće ukazati na pravi put onima koji neće da vjeruju (16/107).

To su oni čija je srca i sluh i vid Allah zapečatio, i oni su zaista nemarni; (16/108)

oni će, nema sumnje, na onom svijetu biti izgubljeni (16/108).

Gospodar tvoj će onima koji se isele, nakon što su zlostavljani bili, pa se onda budu borili i sve strpljivo podnosili, - Gospodar tvoj će im, poslije toga, doista, oprostiti i samilostan biti (16/110)

na Dan u kom će se svaki čovjek samo o sebi brinuti, i u kome će se svakom čovjeku za djela njegova puna nagrada ili kazna dati, nepravda im se neće učiniti! (16/111).

Tekst je u prošloj cjelini završen riječima Uzvišenog: *Mi tebi objavljujemo Knjigu kao objašnjenje za sve i kao uputu i milost i radosnu vijest za one koji jedino u Njega vjeruju (16/89)* - a u ovoj cjelini su neka objašnjenja za uputu, milost i radosnu vijest koje se nalaze u ovoj Knjizi. Između ostalog, Allahovo naređenje da se svačije pravo poštuje, da se dobro čini i da se bližnji pomaže, zatim zabrana razvrata, nasilja i svega što je odvratno. U ovoj Knjizi je i Allahovo naređenje da se obaveze ispunjavaju, da se tvrdo date zakletve ne krše. Sve ovo spada u osnovne principe morala sa kojim je objavljena ova Knjiga.

U njoj je i pojašnjenje kazne za kršenje ugovora i uzimanje zakletve date Allahu kao sredstva za prevaru i zabludu. Kazna za to je velika patnja. Radosna vijest onima koji su trpili. Njih ćemo sigurno nagraditi najboljom nagradom za ono što su činili.

U tekstu se dalje navode neki propisi vezani za učenje Kur'ana. Kao prvo, treba zatražiti od Allaha zaštitu od prokletog šejtana kako bi se njegova pojava istjerala iz prostora u kome se uči Kur'an. Tu su i neke izjave politeista o Kur'anu. Neki od njih su optuživali Poslanika da laže na Allaha, a drugi da ga Kur'anu podučava jedan stranac!

Na kraju ove cjeline objašnjena je kazna za one koji su izašli iz islama, za one koji su bili primorani da izađu, a srce je ostalo u imanu, a

one koji se isele nakon što su zlostavljani bili, pa se onda bore i strljivo sve podnose, čeka nagrada... Sve ovo je u ovom dijelu kazivanja objašnjeno. To je uputa, milost i radosna vijest vjernicima.

Allah zahtijeva da se svačije pravo poštuje, dobro čini, i da se bližnjima udjeljuje, a razvrat i sve što je odvratno i nasilje zabranjuje; da pouku primite, On vas savjetuje (16/90).

I ispunjavajte obaveze na koje ste se Allahovim imenom obavezali i ne kršite zakletve kad ste ih tvrdo dali, a Allaha kao jamca sebi uzeli, jer Allah zna ono što radite (16/91).

I ne budite kao ona koja bi svoju pređu rasprela kad bi je već bila čvrsto oprela, i ne služite se zakletvama svojim da biste jedni druge prevarili samo zato što je jedno pleme mnogobrojnije od drugog. Allah vas time samo iskušava, a na Sudnjem danu će vam, doista, objasniti ono oko čega ste se razilazili (16/92).

Da Allah hoće, učinio bi vas sljedbenicima jedne vjere, ali, On u zabludi ostavlja onoga koga hoće, a na pravi put ukazuje onome kome On hoće; i vi ćete doista odgovarati za ono što ste radili (16/93).

Ova Knjiga je objavljena da podigne Ummet i stvori društvo, zatim da uredi svijet i uspostavi sistem. To je univerzalni ljudski poziv u kome nema pretjerane ljubavi prema svome plemenu, narodu ili naciji. Vjera je jedina veza, jedini odnos, jedina životna sredina, jedini savez plemenski, nacionalni...

Otuda je ova Knjiga došla sa principima koji omogućavaju da se ove grupe i zajednice drže čvrsto, da pojedinci, narodi i nacije nađu smirenost, sigurnost i povjerenje u odnosima, obećanjima i ugovorima.

Ova Knjiga je objavljena da bi se svačije pravo poštovalo, pravo koje omogućava svakoj osobi, grupi ili narodu čvrstu osnovu za međusobne odnose, koje nije naklonjeno strastima, niti je pod utjecajem ljubavi i mržnje, niti se mijenja zbog tazbinstva i srodstva, bogatstva i siromaštva, moći i nemoći, nego ide svojim putem i mjeri istom mjerom za sve, vaga istom mjerom za sve.

Pored pravednosti je i dobročinstvo koje ju poboljšava i ostavlja vrata otvorena za svakoga ko hoće da odustane od nekih svojih prava nesebično zbog ljubavi i lijeka kojim se odstranjuje zloba iz grudi. Ko hoće da učini nešto više od pravednosti koja je vadžib da zaliječi ranu ili stekne prednost, onda neka se nađe na polju dobročinstva.

Dobročinstvo ima mnogo šire značenje. Svaki dobar posao spada u dobročinstvo. Zapovijed koja se odnosi na dobročinstvo obuhvata svaki posao i sve poslovne veze i time obuhvata sve oblasti života, odnose roba sa svojim gospodarom, njegove odnose u porodici, grupi i cijelom društvu.¹⁶

U dobročinstvo spada i *da se bližnjima udjeljuje* (16/90). To je posebno istaknuto i potvrđeno zbog toga što se to smatra važnim. Ovo ne počiva na porodičnoj pristrasnosti, nego na principu solidarnosti kojim islam postepeno prelazi sa lokalnog na opće područje, sukladno njegovoj teoriji o ustrojstvu ove solidarnosti.¹⁷

A razvrat i sve što je odvratno i nasilje zabranjuje (16/90) - a razvrat, sve što je razvrat, odnosno što prelazi granice kao što je nasrtaj na čast i ugled. To je razvratno djelo i tu se obično prekorače granice. I sve što je odvratno. Svako djelo koje priroda prezire, a i vjerski zakon je prirodan. Ponekad priroda skrene, a vjerozakon ostaje čvrst i on ukazuje na prirodu prije njene devijacije. A nasilje je prekoračenje prava i pravednosti.

Nema nijednog društva koje bi moglo da počiva na razvratu, odvratnosti i nasilju. Nema društva u kome caruje razvrat sa svim svojim značenjima, odvratnost sa svim svojim obmanama i nasilje sa svim svojim posljedicama, a zatim bi htjelo da počiva.

Ljudska priroda se buni poslije izvjesnog vremena protiv ovih rušilačkih elemenata ma koliko oni bili jaki i ma kakva sredstva za njihovo očuvanje upotrijebili tirani. Cijela ljudska povijest je svjedok pobuna i ustanaka protiv razvrata, odvratnosti i nasilja. Nije važno što postoje ugovori na kojima su u jednom vremenskom periodu uspostavljene države; pobuna protiv takvih država dokaz je da su one čudni elementi u

¹⁶ U nekim komentarima Kur'ana se kaže da je *'adl* - pravednost vadžib, a *ihsan* - dobročinstvo mendub, posebno u obredoslovlju. To svoje mišljenje oni baziraju na činjenici da je ovo mekkanski ajet, a u tom periodu propisi još nisu bili počeli da se objavljuju. Međutim, opće znanje riječi podrazumijeva i jedno i drugo, a osim toga, to su dva temelja na kojima počiva moral, a ne samo zakonski propis.

¹⁷ V. više poglavlje *Faslu't-tekafuli'l-idžtima'i* u djelu *Dirasatun islamijje*.

tijelu života. Život se buni i te elemente proganja kao što se i živi organizam bori protiv tih stranih elemenata u sebi. Allahova naredba da se svačije pravo poštuje, da se dobro čini, i Njegova zabrana razvrata i nasilja i svega što je odvratno u skladu je sa zdravom ljudskom prirodom. To je ojačava i gura da se ovome suprotstavi u ime Allaha. Zbog toga i nakon toga imamo ovaj komentar: ... *da pouku primite, On vas savjetuje (16/90)*. To je pouka za savjet, savjet čiste, urođene i ispravne prirodne inspiracije.

I ispunjavajte obaveze na koje ste se Allahovim imenom obavezali i ne kršite zakletve kad ste ih tvrdo dali, a Allaha kao jamca sebi uzeli, jer Allah zna ono što radite (16/91).

Ispunjavanje obaveza na koje ste se Allahovim imenom obavezali obuhvata prisegu muslimana koju su dali Poslaniku (alejhi's-selam), a i sve druge poznate obaveze koje je Allah naredio. Ispunjavanje ovih obaveza je garancija za opstanak faktora povjerenja u poslovnom i drugim odnosima među ljudima. Bez ovog povjerenja muslimani ne mogu opstati, a ni čovječanstvo. Tekst srami one koji krše ugovore i zakletve koje su čvrsto dali, a Allaha kao jamca sebi uzeli, zatim im prijeti lagahnom prijetnjom: *jer Allah zna ono što radite (16/91)*.

Islam je ponekad jako strog kada je riječ o obavezama koje moraju da se ispune. Kršenje obaveza nikada nije tolerirao jer je to osnova povjerenja, koje, kada se prekrši, dovodi do rušenja svega drugog. Kur'anski tekstovi se ovdje ne zadržavaju samo kod naredbe ispunjavanja obaveza i zabrane kršenja ugovora, nego donose i primjere i kršenje ugovora čine ružnim i odbacuju uzroke koje neki uzimaju kao opravdanje:

I ne budite kao ona koja bi svoju pređu raspredla kad bi je već bila čvrsto oprela, i ne služite se zakletvama svojim da biste jedni druge prevarili samo zato što je jedno pleme mnogobrojnije od drugog. Allah vas time samo iskušava, a na Sudnjem danu će vam, doista, objasniti ono oko čega ste se razilazili (16/92).

Onaj ko krši ugovor sličan je glupoj ženi, slabe odlučnosti i mišljenja, koja prede pređu, a onda to što je prela - raspreda. Pošten čovjek ne bi sebi zaželio da bude kao ova žena slabe volje, a i pameti, koja je svoj život provela u onome što nema nikakve vrijednosti.

Neki su svoje kršenje ugovora sa Poslanikom opravdavali time da je Muhammed i oni koji su s njim - jedna mala slaba skupina, naspram Kurejšija koji su jači i mnogobrojniji. Tekst ih upozorava da ovo nije razlog da se služe zakletvama da bi druge varali: *I ne služite se zakletvama svojim*

da biste jedni druge prevarili samo zato što je jedno pleme mnogobrojnije od drugog (16/92) - odnosno zbog toga što je jedno pleme mnogobrojnije i jače od drugog plemena, tražeći interes sa jačim plemenom.

U značenju ovoga teksta moglo bi ući i kršenje ugovora koji se danas tačno zove "državni interes", kada jedna država sklopi ugovor sa drugom državom ili grupom država, pa ga prekrši zbog druge jače i mnogoljudnije države ili grupe država u drugom taboru zbog "državnog interesa"! Islam ne priznaje ovo obrazloženje i traži da se ugovor poštuje i da se ne služe zakletvama radi prevare, jer islam ne prihvata ugovor ili saradnju koja nije zasnovana na dobročinstvu i bogobožnosti, niti dozvoljava sklapanje ugovora na grijehu, nevjerovanju, neposlušnosti, zakidanju prava drugih, eksploataciji država i naroda. Na ovim osnovama počelo je podizanje islamske zajednice i izgradnja islamske države. Svijet je uživao u miru, sigurnosti i čistoti u osobnim i državnim odnosima, kada je rukovođenje Svijetom bilo u rukama islama.

Tekst ovdje upozorava i skreće pažnju na takvu ispriku *jedno pleme mnogobrojnije od drugog (16/92)* - da je to iskušenje od Allaha da bi ispitao njihovu volju i njihovo ispunjavanje obaveza, njihovu plemenitost prema sebi i njihovo izbjegavanje kršenja ugovora na koji su se Allahovim imenom obavezali: *Allah vas time samo iskušava (16/92)*.

Zatim razilaženja koja nastaju između pojedinih grupa i naroda prepušta Allahu da to presudi: *A na Sudnjem danu će vam, doista, objasniti ono oko čega ste se razilazili (16/92)*. Ovim tekst krči put da ljude udobrovolji da se drže ugovora čak i sa onima sa kojima se razilaze u mišljenju i ideologiji: *Da Allah hoće, učinio bi vas sljedbenicima jedne vjere, ali, On u zabludi ostavlja onoga koga hoće, a na pravi put ukazuje onome kome On hoće; i vi ćete doista odgovarati za ono što ste radili (16/93)*. Da je Allah htio, On bi ljude stvorio sa istim sklonostima i sposobnostima. Međutim, On vas je stvorio sa različitim sklonostima, kopije neponovljene, a onda je uspostavio zakone za Uputu i zabludu po kojima se Njegova volja realizira u narodu. Svako je odgovoran za ono što uradi. Razlika u vjeri i ideologiji nije uzrok kršenja ugovora. Razlika u vjeri ima svoje uzroke koji se vraćaju na Allahovo htijenje. Ugovor je zagaraniran ma kolika razilaženja u vjeri postojala. Ovo je sami vrh čistoće odnosa u poslovanju i vjerske tolerancije koji nije ostvaren u realnom životu osim u islamu, u okrilju Kur'ana.

Kontekst ide dalje i traži da se ispune obaveze ugovora, a zabranjuje da se zakletve krše i da se uzimaju kao prevare, obećavajući lažni mir da bi ostvarile ovozemaljske prolazne koristi. Kontekst upozorava kaznom koja će potresti osnove na kojima počiva psihološki i društveni, zatim ideološki život, pa onda veze i odnose u poslovanju, a na drugom svijetu je kazna velika. Tekst ukazuje i na ono što je kod Allaha kao zamjena za ono što će im pomoći kod ispunjenja ugovora. On također ukazuje da je ono što oni imaju u svojim rukama - prolazno, dok je ono što je kod Allaha - neprolazno. Njegove riznice su neiscrpne. Izvori Njegove opskrbe su nepresušni:

I ne služite se zakletvama svojim zato da biste jedni druge varali, da se ne bi pokliznula noga koja čvrsto stoji, i da ne biste nesreću iskusili zato što ste od Allahova puta odvrćali; a patnja velika vas još čeka (16/94).

I ne zamjenjujte obavezu datu Allahu za nešto što malo vrijedi, - ono što je u Allaha - za vas je, da znate, bolje! (16/95).

Ono što je u vas - prolazno je, a ono što je u Allaha - vječno je. One koji su trpjeli Mi ćemo sigurno nagraditi mnogostrukom nagradom za ono što su činili (16/96).

Služenje zakletvama radi prevare i obmane dovodi do destabiliziranja imaña u svijesti i savjesti i deformiše njegov oblik u svijesti drugih. Onaj koji se zaklinje, a zna da vara svojom zakletvom, vjera njegova zasigurno nije čvrsta, niti će njegove noge bit čvrste na njenom putu. On u isto vrijeme deformiše njen oblik kod onih kojima se zakleo, pa onda to porekao. Oni znaju da je njegova zakletva bila samo radi obmane i prevare, a onda ih ovim lažnim postupkom odvrća od Allahova Puta.

Mnoge grupe i narodi su prihvatili islam samo zbog toga što su muslimani ispunjavali svoje obaveze iz ugovora, što su bili iskreni u svojim obećanjima, odani svojim zakletvama i čisti u svojim poslovnim odnosima. Dobit je bila mnogo veća od trenutalnog pojavnog gubitka koji bi nastao zbog njihovog pridržavanja ugovora.

Kur'an i sunnet Božijeg Poslanika (alejhi's-selam) snažno su utjecali na muslimane i ostavili jak pečat u poslovnim odnosima muslimana sa drugima. Prenosi se da je između Muavija ibni Ebi Sufjana i bizantijskog vladara bio sklopljen ugovor do određenog roka. Muavija se sa vojskom približio Bizantincima malo prije isteka roka, kako bi ih, čim ugovor istekne, mogao napasti, a da oni to i ne osjete. Tada mu je Amr ibni Utbe rekao: "Allah je najveći, o, Muavija! Ispunjenje ugovora, a ne njegovo

kršenje. Čuo sam Poslanika (alejhi's-selam) gdje kaže: "Ko ima ugovor o nenapadanju potpisan do određenog roka sa nekim narodom, neka se pridržava ugovora sve dok mu vrijeme ne istekne". Nakon toga Muavija se vratio sa vojskom. Predaje o poštivanju ugovora - ma kakvi bliži interesi bili u njegovom raskidu - poznate su i vjerodostojne.

Kur'an je u srcima ljudi ostavio taj jasni islamski pečat. On potiče i prijeti, opominje i upozorava i smatra ugovor Allahovim ugovorom. Koristi koje nastaju njegovim kršenjem vidi slabim i mršavim, a ispunjavanje njegovo kod Allaha je veliko i obilno: *I ne zamjenjujte obavezu datu Allahu za nešto što malo vrijedi, - ono što je u Allaha - za vas je, da znate, bolje!* (16/95). Ono što je kod čovjeka, napominje, makar to posjedovala jedna osoba, prolazno je i kratkotrajno, dok je ono što je kod Allaha trajno i postojano: *Ono što je u vas - prolazno je, a ono što je u Allaha - vječno je* (16/96) - i podstiče odlučnost na ispunjavanju obećanja i trpljenje zbog poteškoća ispunjavanja obećanja. Strpljivima je obećana velika nagrada: *One koji su trpjeli, Mi ćemo sigurno nagraditi mnogostrukom nagradom za ono što su činili* (16/96). Njima će biti oprosteno ono što su uradili kako bi bili nagrađeni najboljom nagradom.

Povodom rada i nagrade za rad, kontekst se osvrće na opće principe na kojima počivaju:

Onome ko čini dobro, bio muškarac ili žena, a vjernik je, Mi ćemo dati da proživi lijep život i, doista, ćemo ih nagraditi boljom nagradom nego što su zaslužili (16/97).

Ovim tekstom utvrđeni su slijedeći principi:

Dvije kategorije... muško i žensko su potpuno izjednačene u radu i nagradi, u njihovom odnosu i vezama sa Allahom, u njihovim nagradama kod Allaha i kao izraza *men - onome ko* kod upotrebe obuhvaća i muško i žensko, tekst ipak spominje *muškarca ili ženu* (16/97) - da bi ovu činjenicu potvrdio i pojačao, a to stoga što se u suri iznosi mišljenje predislamskih Arapa o ženi kao nesreći koja donosi nesreću u društvu i uvredu onome ko bude obaviješten da mu se rodilo žensko dijete pa se krije od ljudi tužan, stidan, onesviješten i osramoćen!

Svaki dobar posao mora imati čvrstu osnovu na koju se naslanja, osnovu vjerovanja u Allaha: *a vjernik* (16/97) - bez ove osnove nema ni zgrade, bez ove veze nije moguće sakupiti ono što je rasuto. To je prah koji je nalik na pepeo koga vihor u olujnom danu raznese. Vjera je osovina za koju se vežu svi konci, u suprotnom, to je oporena tkanina. Vjera je ta koja određuje cilj i potiče na dobro djelo. Ona čini dobro trajnim karakterom, oslonjenim na ovu veliku osnovu. Nije to prolazno, labilno svojstvo koje se kreće tamo kuda se kreću strasti i želje.

Za dobra djela sa imanom nagrada je dobar život na ovom svijetu. Nije neophodno da taj život bude udoban, obilan, sa velikim kapitalom. Možda i sa tim, a možda i bez toga. U životu postoje mnoge stvari, osim bogatstva, koje ga čine lijepim u granicama dozvoljenog. Te stvari, osim bogatstva, koje život čine lijepim su veza sa Allahom, pouzdanje u Njega, sigurnost u Njegovoj zaštiti i Njegovom zadovoljstvu, a zatim zdravlje, smirenost, sreća i berićet, prijateljstvo i nastamba, pa onda zadovoljstvo zbog dobrih djela i njihovih tragova u svijesti, savjesti i životu. Kapital, odnosno novac je samo jedan element od koga je dovoljan samo jedan njegov manji dio kada se srce spoji sa onim što je veće i trajnije kod Allaha.

Dobar i ugodan život na ovome svijetu neće umanjiti nagradu na onom svijetu.

Ta nagrada će biti bolja nego što su je zaslužili vjernici koji čine dobra djela na ovom svijetu. Uz to, prijeći će se preko njihovih loših djela. O, kakve li lijepe nagrade!

Kontekst u ovome dijelu iznosi neke osobenosti Kur'ana, govori o ponašanju prilikom učenja Kur'ana, o lažima politeista koje iznose protiv Kur'ana:

Kada hoćeš da učiš Kur'an, zatraži od Allaha zaštitu od šejtana prokletog, (16/98).

on doista nema nikakve vlasti nad onima koji vjeruju; i koji se u Gospodara svoga pouzdaju; (16/99)

njegova je vlast jedino nad onima koji njega za zaštitnika uzimaju i koji druge Allahu ravnim smatraju (16/100).

Traženje zaštite od šejtana prokletog je uvod u atmosferu u kojoj se uči Allahova Knjiga, čišćenje atmosfere od šejtanovog došaptavanja i usmjeravanje osjećaja prema Allahu koje ne bi trebalo da zaokuplja ništa drugo u prljavom i zlom svijetu koji je predstavljen šejtanom.

Zatraži zaštitu kod Allaha od prokletog šejtana... *on doista nema nikakve vlasti nad onima koji vjeruju; i koji se u Gospodara svoga pouzdaju;* (16/99). Oni koji se okrenu samo Allahu, čija su srca iskrena prema Njemu, šejtan gubi vlast nad njima ma kako i koliko se trudio svojim došaptavanjem. Njihova veza sa Allahom štiti ih od koordinacije sa šejtanom i da se puste da ih on vodi. Ponekad pogriješe, ali se nikada potpuno ne predaju, nego tjeraju šejtana i brzo se vraćaju svome Gospodaru: *njegova je vlast jedino nad onima koji njega za zaštitnika uzimaju* (16/100) - nad onima koji u njemu vide svoga zaštitnika i koji se sa svojim strastima i porivima njemu predaju. Neki od njih ga Allahu ravnim smatraju. Neki su narodi - historija bilježi - obožavali šejtana i boga zla. Njihovo slijeđenje šejtana je jedna vrsta širka zagovorništvom i slijeđenjem.

Kod spominjanja širka tekst navodi i politeističke tračeve o Kur'anu:

Kada Mi ajet dokinemo drugim, - a Allah najbolje zna što objavljuje, - oni govore: "Ti samo izmišljaš!" A nije tako, nego većina njih ne zna (16/101).

Reci: "Od Gospodara tvoga objavljuje ga melek Džibril kao istinu, da još više učvrsti vjernike u vjerovanju, i da bude putokaz i radosna vijest svim muslimanima" (16/102).

Mi dobro znamo da oni govore: "Poučava ga jedan čovjek!" Jezik onoga zbog koga oni krivo govore je jezik tuđina, a ovaj Kur'an je na jasnom arapskom jeziku (16/103).

Onima koji neće da vjeruju u Allahove dokaze Allah sigurno neće ukazati na pravi put, i njih čeka patnja nesnosna (16/104).

Usuduju se da laži izmišljaju samo oni koji u Allahove riječi ne vjeruju, i oni su pravi lažljivci (16/105).

Politeisti ne shvaćaju funkciju Kur'ana. Oni ne razumiju da je Kur'an objavljen da izgradi novi svjetski poredak i narod koji će biti na čelu ovog poretka. Kur'an je posljednja Božija Objava poslije koje nema više Objave s neba. Allah koji je stvorio ljude najbolje zna poimanje i vjerozakon koji odgovaraju ljudima. Kada zamijeni jedan ajet čije je vrijeme isteklo, a ciljevi ostvareni, zamijeni ga drugim ajetom koji više odgovara novoj situaciji u

kojoj se nalazi zajednica, koji je podesniji za opstanak kroz to dugo vrijeme čije je znanje Allah zadržao za Sebe. To je njegova stvar. Ajeti ovog Kitaba su slični lijeku koji se daje bolesniku samo u gutljajima dok ne ozdravi, zatim mu se savjetuje da počne sa uzimanjem hrane koja odgovara uobičajenoj tjelesnoj građi u uobičajenim prilikama i uvjetima.

Politeisti od svega ovoga nisu shvatili ništa. Otuda oni nisu shvatili ni mudrost zamjene ajeta drugim ajetom u životu Poslanika (alejhi's-selam). To je za njih laž, a Poslanik je bio iskren i vjeran. Njemu je laž bila strana. *A nije tako, nego većina njih ne zna (16/101).*

Reci: "Od Gospodara tvoga objavljuje ga melek Džibril kao Istinu (16/102) - i nije moguće da je to laž jer ga objavljuje Ruhu'l-kudus - Džibril (alejhi's-selam) od tvoga Gospodara, a ne od tebe, kao Istinu (16/102), sa kojom laž nije izmiješana: da još više učvrsti vjernike u vjerovanju (16/102) - čija su srca povezana sa Allahom, koja shvaćaju da je Kur'an od Allaha, pa se još više učvršćuju u Istini i smiruju u njoj: i da bude putokaz i radosna vijest svim muslimanima (16/102) - budući da ih upućuje na Pravi Put kako bi došli do pobjede i učvršćenja.

Mi dobro znamo da oni govore: "Poučava ga jedan čovjek!" Jezik onoga zbog koga oni krivo govore je jezik tuđina, a ovaj Kur'an je na jasnom arapskom jeziku (16/103).

Druga laž koju iznose je da Poslanika (alejhi's-selam) poučava jedan čovjek. Nazvali su ga njegovim imenom, a predaje se razilaze oko toga. Priča se da su ukazivali na jednog stranca koji je još kao dječak pripadao jednom ogranku plemena Kurejš, bio je trgovac koji je prodavao robu kod Safe. Ponekad bi Poslanik sjeo kod njega i razmijenio nekoliko riječi. Jezik njegov je bio jezik tuđina. On nije ili je sasvim malo poznao arapski jezik, tek toliko da bi mogao odgovoriti na neka pitanja.

Muhammed ibni Ishak u *Siri* kaže: Poslanik je često, kako sam obaviješten, sjedio na Mervi kod jednog kršćanskog dječaka po imenu Džebr, roba jednog ogranka plemena Hadremi, pa je Allah objavio: *Mi dobro znamo da oni govore: "Poučava ga jedan čovjek!" Jezik onoga zbog koga oni krivo govore je jezik tuđina, a ovaj Kur'an je na jasnom arapskom jeziku (16/103).*

Abdullah ibni Kesir prenosi od Ikrimea i Katadea da mu je bilo ime Je'iš.

Ibni Džerir prenosi, svojim lancem prenosilaca, od Ibni Abbasa: Poslanik je poznao jednog roba u Mekki po imenu Bel'am čiji je jezik bio jezik tuđina. Idolopoklonici bi, kada bi vidjeli Poslanika da kod njega ulazi i izlazi, rekli. "Poučava ga Bel'am", pa je tim povodom objavljen ovaj ajet...

Odgovor na sve ovo je bio jasan i jednostavan, bez polemike i potrebe za polemikom: *Jezik onoga zbog koga oni krivo govore je jezik tuđina, a ovaj Kur'an je na jasnom arapskom jeziku (6/103)*. Kako je onda moguće da onaj čiji je jezik, jezik tuđina, podučava Muhammeda Kur'anu koji je na jasnom arapskom jeziku?

Ovu njihovu priču teško je uzeti kao ozbiljnu. Najvjerovatnije se radi o podvali koju su pripremili znajući da je laž. U suprotnom, kako su mogli reći, a vrlo dobro znaju vrijednost ove Knjige i njene nadnaravnosti, da stranac može podučiti Muhammeda ovoj Knjizi. Ako je mogao, on bi to učinio za sebe!

Danas, kada je čovječanstvo toliko napredovalo, a ljudski se talent o knjigama i djelima, sistemima i zakonima razvio do neslučenih visina, svako ko ima moć govora i zapažanja, svako ko razumije osnove društvenog sistema i zakone, shvatit će da ova Knjiga ne može biti djelo čovjeka.

Čak i materijalisti ateisti u komunističkoj Rusiji kada su htjeli kritizirati ovu vjeru na Kongresu orijentalista 1954. godine, rekli su da Kur'an ne može biti djelo jednog čovjeka - Muhammeda - nego grupe ljudi i da nije moguće da je napisan na Arabijskom poluotoku, a neki dijelovi izvan ovoga poluotoka!!!

Na ovo ih je podstaklo to što je ova Knjiga prevelika za prirodnu nadarenost jednog čovjeka i za nauku jednog naroda.

Međutim, oni su izbjegli da kažu ono na šta ih upućuje prava prirodna logika: da je to Objava od Gospodara svjetova, jer oni negiraju postojanje Boga, Objave, poslanika i vjerovjesnika!

Pa kako je moguće po mišljenju grupe naučnika dvadesetog stoljeća - da ga podučí čovjek čiji je jezik jezik tuđina, rob *iksa* na Arabijskom poluotoku?!

Kur'an, analizirajući ovu zabludjelu potvoru, kaže:

Onima koji neće da vjeruju u Allahove dokaze Allah sigurno neće ukazati na pravi put, i njih čeka patnja nesnosna (16/104).

One koji ne vjeruju u Allahove dokaze Allah nije uputio u istinitost ove Knjige, niti u bilo šta vezano za ovu Istinu zbog njihovog nevjerovanja i odbijanja dokaza koji vode ka Uputi: *Njih čeka patnja nesnosna (16/104)* - nakon ove uporne zablude.

Zatim ponovo ističe da ova laž na Allaha dolazi samo od onih koji ne vjeruju, a ne od vjernog Poslanika:

Usuduju se da laži izmišljaju samo oni koji u Allahove riječi ne vjeruju, i oni su pravi lažljivci (16/105).

Laž je bezočan zločin na koji se ne odlučuje vjernik. Poslanik (alejhi's-selam) je u svome govoru porekao da laž izlazi iz grudi muslimana, iako, ponekad, musliman počini neki drugi grijeh.

Tekst zatim prelazi na objašnjavanje propisa vezanih za onoga koji zaniječe Allaha, nakon što je u Nj vjerovao:

Onoga koji zaniječe Allaha, nakon što je u Njega vjerovao, - osim ako bude na to primoran, a srce mu ostane čvrsto u vjeri -, čeka Allahova kazna. One kojima se nevjerstvo bude mililo stići će srdžba Allahova i njih čeka patnja velika, (16/106)

zato što više vole život na ovom nego na onom svijetu, a Allah neće ukazati na pravi put onima koji neće da vjeruju (16/107).

To su oni čija je srca i sluh i vid Allah zapečatio, i oni su zaista nemarni; (16/108)

oni će, nema sumnje, na onom svijetu biti izgubljeni (16/109).

Prvi muslimani u Mekki su bili suočeni sa mučenjima koja je mogao podnijeti samo onaj ko je želio da pogine kao šehid i koji je dao prednost onome nad ovim svijetom, koji je više zadovoljan ovozemaljskim mučenjem od vraćanja u svijet zablude i nevjerovanja.

Tekst ovdje podvlači zločin onoga koji zaniječe Allaha, nakon što je u Njega vjerovao, jer je on spoznao vjerovanje, kušao ga, a zatim zanijekao i dao prednost ovome nad onim svijetom. Takve će stići Allahova srdžba i patnja velika i bit će lišeni Allahove upute. Oni su nemarni. Njihova srca i

sluh i vid su zapečaćeni i oni su gubitnici na ovome svijetu. To zbog toga što vjera nije predmet pogađanja i obračun dobiti i štete. Na srce koje vjeruje u Allaha ne može djelovati nijedan zemaljski činilac. Zemlja ima svoj račun, a vjera svoj. Tu nema uplitanja. Vjera nije šala. Ona nije roba koja se može uzeti i vratiti. Ona je nešto više i vrijednije od toga. Otuda i ove žestoke prijetnje kaznom i prikazivanje zločina preteškim.

Iz ovoga je izuzet onaj koji je na to primoran, a srce mu ostane čvrsto u vjeri, tj. onaj koji svojim jezikom iskazuje nevjerovanje da bi spasio život od uništenja. Prenosi se da je ovaj ajet objavljen zbog Ammara ibni Jasira.

Ibni Džerir prenosi, svojim lancem prenosilaca, od Ebu Ubejda Muhammeda ibni Ammara ibni Jasira: Politeisti Mekke su mučili Ammara ibni Jasira sve dok nisu postigli ono što su željeli. Poslije toga, on se požalio Poslaniku (alejhi's-selam), a Poslanik ga upita: "Šta je sa tvojim srcem?" "Moje srce je puno imana", odgovori Ammar. "Ako se vrate, vrati se i ti!" reče Poslanik. Ovo je bilo olakšanje za ovu i njoj slične situacije.

Neki muslimani su odbili da jezikom iskažu kufr pretpostavljajući smrt izgovoru ove riječi. Tako je učinila Sumejja, majka Ammarova, koju su probadali kratkim mačem sve dok nije umrla. Isto tako je uradio i njegov otac Jasir.

Bilal je (Allah njime bio zadovoljan) od strane idolopoklonika bio toliko mučen, da su mu stavljali veliki kamen na grudi po najvećoj vrućini, a zatim tražili od njega da negira Allaha. Odbijajući to, on je stalno govorio: "Jedan, Jedan!", a zatim rekao: "Tako mi Allaha, kad bih znao neku drugu riječ koja bi vas mogla više rasrditi od ove riječi, ja bih je izgovorio."

Isti je bio i stav Hubejba ibni Zejda Ensarija, kada je Musejlema Kezzab upitao: "Da li svjedočiš da je Muhammed Allahov poslanik?", našto je on rekao: "Da." "A da li svjedočiš da sam ja Allahov poslanik?" "Nisam čuo", uslijedio je odgovor. Musejlema je tada nastavio da ga siječe na komade, a on je u svome uvjerenju ostao čvrst.

Hafiz ibni Asakir u biografiji Abdullaha ibni Huzejfe Sehmija, jednog od ashaba (Allah bio njime zadovoljan), navodi da su ga zarobili Bizantinci i odveli vladaru koji mu je rekao: "Pokrsti se, ja ću te oženiti sa mojom kćerkom i dati da sa mnom upravljaš zemljom." Tada je Abdullah ibni Huzejfa rekao: "Kad bi mi dao sve što posjeduješ i što Arapi posjeduju, da napustim vjeru Muhammedovu (alejhi's-selam), ja to ni za jedan trenutak ne bih učinio". "Dakle, ubit ću te", reče. "Ti i tvoja odluka!" odgovori Huzejfa. Tada je vladar naredio da ga razapnu, a strijelcima da gađaju blizu

njegovih ruku i nogu dok mu je on nudio kršćanstvo, a Abdullah ibni Huzejfa tu ponudu svaki put odbijao. Zatim je naredio da ga spuste i donesu jedan kotao. U nekim predajama stoji da je to bio kotao od bakra dobro zagrijan, a onda su doveli jednog zarobljenika muslimana i bacili ga u kotao od koga su ostale samo kosti. Abdullah ibni Huzejfa je to sve posmatrao, a vladar mu nudio kršćanstvo koje je on odbijao. Tada je naredio da ga bace u kotao. Kada je podignut koloturom da bude bačen, zaplakao je. To je vladara potaklo da ga pozove, a on mu je rekao: "Plakao sam jer imam samo jedan život koji će ovog časa završiti u loncu u ime Allaha, a želio bih da imam više života makar koliko dlaka na mom tijelu, koji će biti mučeni ovom kaznom u ime Allaha".

U jednom rivajetu stoji da ga je vladar strpao u zatvor, da mu je zabranio jelo i piće više dana, a onda mu je poslao vina i svinjskog mesa, kome se ovaj nije ni približio. Nakon toga pozvao ga je vladar i upitao: "Šta te je spriječilo da jedeš?", a on mu je odgovorio: "To mi je bilo dozvoljeno, samo što ti nisam dao mogućnosti da uživaš u mom porazu." Tada mu je vladar rekao: "Poljubi mi glavu i ja ću te osloboditi." "Hoćeš li sa mnom osloboditi i sve muslimane?" upita. "Da", rekao je. Tada ga je Abdullah ibni Huzejfa poljubio u glavu. Osloboden je, a s njim su oslobođeni i svi muslimanski zarobljenici. Kada se vratio iz zarobljeništva, Omer (Allah bo njime zadovoljan) je rekao: "Pravo bi bilo je da svaki musliman poljubi glavu Abdullaha ibni Huzejfa i ja to prvi činim." Ustao je i poljubio ga u glavu, neka je Allah njima zadovoljan.¹⁸

To je zato što je ideologija velika stvar u kojoj nema milosti niti popusta. Cijena njene zaštite je velika. Ona se važe u duši vjernika i kod Allaha. Ona je emanet koji je povjeren samo onima koji su spremni žrtvovati život za nju; bez nje život gubi smisao kao i sve blagodati u životu.

Gospodar tvoj će onima koji se ise, nakon što su zlostavljani bili, pa se onda budu borili i sve strpljivo podnosili, - Gospodar tvoj će im, poslije toga, doista, oprostiti i samilostan biti (16/110)

na Dan u kom će se svaki čovjek samo o sebi brinuti, i u kome će se svakom čovjeku za djela njegova puna nagrada ili kazna dati, nepravda im se neće učiniti! (16/111).

Muslimani su bili onaj nemoćni dio Arapa koji je od strane mnogobožaca - silnika, bio izložen raznim zlostavljanjima. Međutim, oni su

¹⁸ Tefsir Ibni Kesira.

se, kada im je pružena prva prilika, iselili. Njihov islam je bio dobar. Borili su se na Allahovom Putu i sve na njemu strpljivo podnosili. Allah im javlja radosnu vijest da će im oprostiti i da će prema njima samilostan biti: *Gospodar tvoj će im, poslije toga, doista, oprostiti i samilostan biti* (16/110).

To je Dan u kome će svaki čovjek biti zauzet o sebi, neće se okretati prema drugome: *Dan u kome će se svaki čovjek samo o sebi brinuti* (16/111). Ovo je izraz koji baca sjenu na ovaj užas u kome će se svaki čovjek brinuti samo o sebi, polemizirat će samo u svoje ime ne bi li se spasio od kazne. Međutim, od polemike nema nikakve koristi. To je nagrada ili kazna svakome za njegova djela: *nepravda im se neće učiniti!* (16/111).

« وَضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا قَرْيَةً كَانَتْ آمِنَةً مُطْمَئِنَّةً، يَأْتِيهَا رِزْقُهَا رَغَدًا مِنْ كُلِّ مَكَانٍ، فَكَفَرَتْ بِأَنْعُمِ اللَّهِ، فَأَذَاقَهَا اللَّهُ لِبَاسَ الْجُوعِ وَالْخَوْفِ بِمَا كَانُوا يَصْنَعُونَ ﴿١١١﴾ وَأَتَدَّ جَاءَهُمْ رَسُولٌ مِنْهُمْ فَكَذَّبُوهُ، فَأَخَذَهُمُ الْعَذَابُ وَهُمْ ظَالِمُونَ .

« فَكُلُوا مِمَّا رَزَقَكُمْ اللَّهُ حَلَالًا طَيِّبًا، وَأَشْكُرُوا نِعْمَةَ اللَّهِ إِنْ كُنْتُمْ إِيَّاهُ تَعْبُدُونَ * إِنَّمَا حَرَّمَ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةَ وَالْدَّمَ وَالْحَمَّ الْخَنِزِيرِ وَمَا أَهْلَ لِغَيْرِ اللَّهِ بِهِ؛ فَمَنْ اضْطُرَّ غَيْرَ بَاغٍ وَلَا عَادٍ فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ * وَلَا تَقُولُوا لِمَا تَصِفُ السِّنْتِكُمْ الْكَذِبَ: هَذَا حَلَالٌ وَهَذَا حَرَامٌ لَتَنفِتْرُوا عَلَى اللَّهِ الْكَذِبَ، إِنْ الَّذِينَ يَفْتَرُونَ عَلَى اللَّهِ الْكَذِبَ لَا يُفْلِحُونَ * مَتَاعٌ قَلِيلٌ وَاهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ .

« وَعَلَى الَّذِينَ هَادُوا حَرَّمْنَا مَا قَصَصْنَا عَلَيْكَ مِنْ قَبْلُ؛ وَمَا ظَلَمْنَاهُمْ وَلَكِنْ كَانُوا أَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ * ثُمَّ إِنَّ رَبَّكَ لِلَّذِينَ عَمِلُوا الشُّوءَ بِجَهَالَةٍ، ثُمَّ تَابُوا مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ وَأَصْلَحُوا إِنَّ رَبَّكَ مِنْ بَعْدِهَا لَغَفُورٌ رَحِيمٌ .

« إِنَّ إِبْرَاهِيمَ كَانَ أُمَّةً قَانِتًا لِلَّهِ حَنِيفًا، وَلَمْ يَكُ مِنَ الْمُشْرِكِينَ * شَاكِرًا لِأَنْعُمِهِ اجْتَبَاهُ وَهَدَاهُ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ * وَأَتَيْنَاهُ فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً، وَإِنَّهُ فِي الْآخِرَةِ لَمِنَ الصَّالِحِينَ * ثُمَّ أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ أَنْ اتَّبِعْ مِلَّةَ إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا، وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ *

إِنَّمَا جُعِلَ السَّبْتُ عَلَى الَّذِينَ اخْتَفَوْا فِيهِ ، وَإِنَّ رَبَّكَ لَيَحْكُمُ بَيْنَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فِيمَا كَانُوا فِيهِ يَخْتَلِفُونَ .

« اذْعُ إِلَى سَبِيلِ رَبِّكَ بِالْحُكْمَةِ وَالْمَوْعِظَةِ الْحَسَنَةِ ، وَجَادِلْهُمْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ ، إِنَّ رَبَّكَ هُوَ أَعْلَمُ بِمَنْ ضَلَّ عَنْ سَبِيلِهِ ، وَهُوَ أَعْلَمُ بِالْمُهْتَدِينَ * وَإِنْ عَاقَبْتُمْ فَمَا قَبِلُوا بِمِثْلِ مَا عَاقَبْتُمْ بِهِ ، وَلَئِنْ صَبَرْتُمْ لَهُوَ خَيْرٌ لِلصَّابِرِينَ * وَأَصْبِرْ ، وَمَا صَبْرُكَ إِلَّا بِاللَّهِ ، وَلَا تَحْزَنْ عَلَيْهِمْ ، وَلَا تَكُ فِي ضَيْقٍ مِمَّا يَمْكُرُونَ * إِنَّ اللَّهَ مَعَ الَّذِينَ اتَّقَوْا وَالَّذِينَ هُمْ مُحْسِنُونَ » ﴿١٦١﴾

Allah navodi kao primjer grad, bezbjedan i spokojan, kome je u obilju dolazila hrana sa svih strana, a koji je nezahvalan na Allahovim blagodatima bio, pa mu je Allah zbog onoga što je radio dao da iskusi i glad i strah (16/112).

I njima je došao poslanik, jedan od njih, ali su ga oni lažljivcem nazvali, i njih je stigla kazna zato što su nepravedni bili (16/113).

Hranite se dopuštenim i lijepim jelima koja vam Allah daruje i budite zahvalni Allahu na blagodatima Njegovim, ako se samo Njemu klanjate (16/114).

On vam zabranjuje jedino strv, i krv, i svinjsko meso, i onu koja je zaklana u nečije drugo, a ne u Allahovo ime. A onome ko bude primoran, ali ne iz želje, samo toliko da utoli glad, - pa, Gospodar tvoj će, zaista, oprostiti i samilostan biti (16/115).

I ne govorite neistine jezicima svojim: "Ovo je dopušteno, a ovo zabranjeno", da biste tako o Allahu neistine iznosili. Oni koji o Allahu govore neistine neće uspjeti (16/116)

kratko će uživati, i njih će strašna patnja čekati (16/117).

Jevrejima smo zabranili ono o čemu smo ti prije kazivali; Mi njima nismo nepravedni bili, oni su sami sebi nepravdu nanijeli (16/118).

Onima koji urade zlo iz neznanja, pa se kasnije pokaju i poprave, Gospodar tvoj će poslije toga sigurno oprostiti i samilostan biti (16/119).

Ibrāhim je bio primjer čestitosti, pokoran Allahu, pravi vjernik, nije druge smatrao Allahu ravnim (16/120)

i bio je zahvalan na blagodatima Njegovim; On je njega izabrao i na pravi put izveo (16/121)

i Mi smo mu sačuvali lijep spomen na ovom svijetu, a na onom svijetu će doista biti među onima dobrima (16/122).

Poslije smo tebi objavili: "Slijedi vjeru Ibrāhimovu, vjeru pravu, on nije Allahu druge smatrao ravnim!" (16/123).

Svetkovanje subote je propisano onima koji su imali različita mišljenja o njoj, i Gospodar tvoj će na Sudnjem danu njima presuditi u onome oko čega su se razišli (16/124).

Na put Gospodara svoga mudro i lijepim savjetom pozivaj i s njima na najljepši način raspravljaj! Gospodar tvoj zna one koji su zalutali s puta Njegova, i On zna one koji su na pravom putu (16/125).

Ako hoćete da na nepravdu uzvratite, onda učinite to samo u onolikoj mjeri koliko vam je učinjeno; a ako otpite, to je, doista, bolje za strpljive (16/126).

Strpljiv budi! ali, strpljiv ćeš biti samo uz Allahovu pomoć. I ne tuguj za njima, i neka ti nije teško zbog spletkarenja njihova (16/127).

Allah je zaista na strani onih koji se Allaha boje i grijeha klone i koji dobra djela čine (16/128).

U ajetima o kojima je ranije bilo riječi Allah je naveo dva primjera samo da bi približio neke istine o vjeri, a u ovim ajetima jedan primjer da bi prikazao situaciju u Mekki i stanje mnogobožaca koji su negirali Allahove blagodati kako bi iz primjera mogli sagledati sudbinu koja ih očekuje.

Od blagodati koja je u primjeru navedena - obilje hrane uz sigurnost i mir - kontekst prelazi na lijepa jela koja su im zabranjena slijedeći zablude politeista, a koja je Allah njima učinio dozvoljenim. U kontekstu su pobrojane i objašnjene zabrane, a među kojima ova nije spomenuta. To je jedan oblik negiranja Allahovih blagodati i izbjegavanja zahvale Allahu na tim blagodatima. Kontekst im prijeti žestokom kaznom zbog toga, zbog laži na Allaha. O tome u objavi vjerozakona ništa nije rečeno.

U povodu ružnih jela koja su muslimanima zabranjena kontekst ukazuje na ona lijepa jela koja su Jevrejima zabranjena zbog nepravde koju su sami sebi nanijeli. Ovom zabranom oni su kažnjeni zbog neposlušnosti. To nije bilo zabranjeno njihovim precima iz vremena Ibrāhima koji je bio primjer čestitosti, pokoran Allahu, pravi vjernik, koji nije druge Allahu ravnim smatrao, koji je bio zahvalan na Allahovim blagodatima. On je njega izabrao i na Pravi Put uputio. Ta lijepa jela su bila dozvoljena njemu i njegovim sinovima poslije njega sve dok neka od tih jela Allah nije zabranio Jevrejima u obliku kazne, njima posebne. A onaj koji se pokaje poslije zablude, pa - Allah prašta i milostiv je.

Zatim je objavljen islam kao produžetak i slijed Ibrāhimove vjere i tada su sva lijepa jela dozvoljena, a također i subota u kojoj je Jevrejima bio zabranjen lov. Svetkovanje subote je propisano onima koji su imali različita mišljenja o njoj. Neki su prestali da se bave lovom subotom, a neki su prekršili ugovor dat Allahu, pa je Allah to promijenio jer oni nisu bili dorasli razini ljudskog dostojanstva.

Ovdje ova sura završava naredjenjem Poslaniku da poziva na Put Gospodara svoga mudro i lijepim savjetom i da s njima na najljepši način raspravlja i da se pridržava principa pravednosti kada na nepravdu uzvraća, da to učini u onolikoj mjeri koliko je njemu učinjeno, bez prekoračenja te mjere. Strpljivost i oprost su bolji, a lijep ishod će biti za one koji se budu Allaha bojali, jer je Allah na njihovoj strani, pomaže ih, štiti i upućuje na Put dobra i spasa.

Allah navodi kao primjer grad, bezbjedan i spokojan, kome je u obilju dolazila hrana sa svih strana, a koji je nezahvalan na Allahovim blagodatima bio, pa mu je Allah zbog onoga što je radio dao da iskusi i glad i strah (16/112).

I njima je došao poslanik, jedan od njih, ali su ga oni lažljivo nazvali, i njih je stigla kazna zato što su nepravedni bili (16/113).

To je situacija koja je vrlo slična situaciji u Mekki, u kojoj se nalazi Kaba, koju je Allah nepovredivom učinio. Ko uđe u ovaj grad, on je siguran i spokojan. Njega neće doći ničija ruka, makar bio i ubica. Njega niko neće uznemiravati sve dok se nalazi u susjedstvu Allahovog plemenitog

Hrama. Ljudi se silom otimaju oko Kabe, a Mekkelije je čuvaju i štite sigurni i spokojni. I hrana im je u obilju dolazila sa svih strana a hodočasnici i sigurnim karavanama premda su živjeli u neplodnoj, sušnoj dolini u kojoj ništa ne uspijeva. Njima su dolazili razni plodovi, pa su kušali sigurnost i okus obilja hrane od vremena Ibrāhima (alejhi's-selam), Božijeg prijatelja.

Njima je iz njihovog naroda došao poslanik koga poznaju kao iskrenog i vjernog, a ne pokvarenog, koga je Allah kao milost njima i cijelom svijetu poslao, čija je vjera - vjera Ibrāhimova, graditelja Kabe u čijoj okolini uživaju mir i sigurnost i obilnu hranu. Međutim, oni mu nisu vjerovali, na njega su iznosili laži i potvore, njega i one koji su ga slijedili su mučili. Oni su bili nepravedni.

Primjer koji im Allah navodi uklapa se u stanje u kome se oni nalaze. Ishodište primjera je pred njima, primjer grada, sigurnog i spokojnog, kome je u obilju dolazila hrana sa svih strana, a koji je nezahvalan na Allahovim blagodatima bio, koji je svoga Poslanika lažljivcem nazvao *pa mu je Allah zbog onoga što je radio dao da iskusi i glad i strah* (16/112) - i stanovnike grada je stigla kazna zato što su nepravedni bili.

Izraz utjelovljuje i glad i strah i čini ih odjećom, a njih da kušaju ovu odjeću, jer kušanje ostavlja dublji trag na osjećaj od dodira odjeće na kožu. U to se uklapaju i odgovori osjećaja koji povećavaju osjećaj gladi i straha, njihovo kušanje, utjecaje i duboko prodiranje u dušu. Možda će se pobojati od te posljedice koja ih očekuje, od kazne koja će ih stići zato što su nepravedni bili.

U sjeni ovog primjera u kome se ocrtavaju blagodati i opskrba, kao što se ocrtavaju zabrana i lišavanje, Allah im naređuje da jedu ono što im je dozvoljeno i da se Allahu zahvale na Njegovim blagodatima ako hoće da budu ustrajni u istinskom vjerovanju u Allaha i da Njega obožavaju i Njemu nikoga ne pridružuju, Koji im objavljuje zabranu nekih jela koja su oni sebi dozvolili u ime tzv. božanstava kojima se klanjaju:

Hranite se dopuštenim i lijepim jelima koja vam Allah daruje i budite zahvalni Allahu na blagodatima Njegovim, ako se samo Njemu klanjate (16/114).

On im nabraja ono što im je zbranjeno. U to ne spada ono što su oni sami sebi zabranili kao što je *behira, saiba, vesila i ham*:

On vam zabranjuje jedino strv, i krv, i svinjsko meso, i onu koja je zaklana u nečije drugo, a ne u Allahovo ime (16/115). To je zbranjeno zbog toga što šteti organizmu i osjećaju kao što je strv, krv i svinjsko meso ili što šteti duši ili vjeri kao ono što je zaklano u nečije drugo, a ne u Allahovo ime: *A onome ko bude primoran, ali ne iz želje, samo toliko da utoli glad, - pa, Gospodar tvoj će, zaista, oprostiti i samilostan biti (16/115).* Ova vjera je vjera koja olakšava a ne otežava. Onaj ko se boji da će od gladi i žeđi umrijeti ili se razboliti može konzumirati ono što je zabranjeno u onoj mjeri koliko je potrebno da otkloni smrt ili bolest (šeriatska razilaženja o ovom pitanju spomenuli smo ranije).

To su granice onoga što je u jelu dozvoljeno i zabranjeno prema Allahovom zakonu. Nemojte se tome suprotstavljati i slijediti zablude politeista. Nemojte lagati i smatrati zabranjenim ono što je Allah dozvolio. Zabranjeno i dozvoljeno može biti samo Allahovim naredjenjem. I zabrana i dozvola je u domenu vjerozakona. Zakonodavstvo pripada samo Allahu, a ne ljudima. Svaki onaj koji za sebe tvrdi da ima zakonodavno pravo, bez Allahovog naredjenja, klevetnik je, a oni koji kleveću Allaha neće uspjeti:

I ne govorite neistine jezicima svojim: "Ovo je dopušteno, a ovo zabranjeno", da biste tako o Allahu neistine iznosili. Oni koji o Allahu govore neistine neće uspjeti (16/116),

kratko će uživati, i njih će strašna patnja čekati (16/117).

I ne govorite laži jezicima svojim: ovo je dozvoljeno, a ovo je zabranjeno. Ovo je zabranjeno, a ovo dozvoljeno, a kada to kažete bez teksta, onda je to očita laž koju na Allaha iznosite. Oni koji na Allaha laži iznose, oni će na ovome svijetu imati samo malo uživanja, a na drugom ih čeka teška patnja, razočarenje i gubitak.

Ljudi se poslije svega ovoga usuđuju da donose zakone bez Alahove dozvole, bez teksta u Njegovom Zakonu na kome bi počivalo ono što donose od zakona, a onda očekuju uspjeh na ovom svijetu ili kod Allaha!

Ono što je Allah zabranio Jevrejima, o čemu je bilo riječi u suri El-En'am: *Jevrejima smo sve životinje koje imaju kopita ili kandže zabranili, a od goveda i brava njihov loj, osim onog s leđa i s crijeva, i onog pomiješanog*

s *kostima* (6/146) - to je bila posebna kazna koja se ne primjenjuje na muslimane:

Jevrejima smo zabranili ono o čemu smo ti prije kazivali; Mi njima nismo nepravedni bili, oni su sami sebi nepravdu nanijeli (16/118).

Onima koji urade zlo iz neznanja, pa se kasnije pokaju i poprave, Gospodar tvoj će poslije toga sigurno oprostiti i samilostan biti (16/119).

Jevreji su zaslužili ovu zabranu jer su prekoračili granicu i bili neposlušni Allahu. Oni su sami sebi nepravdu nanijeli. Allah njima nije nepravedan bio. Ko se pokaje od onih koji su kakvo zlo iz neznanja uradili i koji ne ustraju na neposlušnosti i nisu na tome uporni sve do smrti, a onda tu teobu poprate dobrim djelima, Allahov oprost i Njegova milost će i njega obuhvatiti. Opće značenje teksta obuhvaća i Jevreje koji su griješili ako se pokaju i dobra djela čine do Sudnjeg dana.

U povodu onoga što je Jevrejima zabranjeno i onoga što Kurejšije politeisti ističu da slijede vjeru Ibrāhimovu u onome što sebi zabranjuju i svojim božanstvima namjenjuju, kontekst se zaustavlja na Ibrāhimu (alejhi's-selam) ističući istinitost njegove vjere i vežući to sa vjerom sa kojom je došao Muhammed (alejhi's-selam), objašnjavajući specifičnost onoga što su Jevreji sebi zabranili, a što nije postojalo u vrijeme Ibrāhima:

Ibrāhim je bio primjer čestitosti, pokoran Allahu, pravi vjernik, nije druge smatrao Allahu ravnim (16/120)

i bio je zahvalan na blagodatima Njegovim; On je njega izabrao i na pravi put izveo (16/121)

i Mi smo mu sačuvali lijep spomen na ovom svijetu, a na onom svijetu će doista biti među onima dobrima (16/122).

Poslije smo tebi objavili: "Slijedi vjeru Ibrāhimovu, vjeru pravu, on nije Allahu druge smatrao ravnim!" (16/123).

Svetkovanje subote je propisano onima koji su imali različita mišljenja o njoj, i Gospodar tvoj će na Sudnjem danu njima presuditi u onome oko čega su se razišli (16/124).

Kur'an prikazuje Ibrāhima (alejhi's-selam) kao uzora upute, pokornosti, zahvale i obraćanja na Allaha. O njemu se ovdje kaže da je bio primjer. Riječ *ummetun* - dobar, uzoran čovjek, ovdje možda ima istu vrijednost kao i riječ narod, s obzirom na dobro, pokornost i beričet koje u sebi sadrži, a možda znači da je on bio imam - vođa koga su slijedili u dobru. U tradicionalnim tefsirima susrećemo i jedno i drugo značenje. Oba značenja su blizu jedno drugom. Imam koji predvodi u dobru je vođa naroda i on će imati nagradu i nagradu onih koji ga slijede, kao da je on cijeli narod, a ne jedna ličnost. *Pokoran Allahu* (16/120) - pobožan i pokoran, *pravi vjernik* (16/120) - okrenut istini, njoj sklon, koji *nije druge smatrao Allahu ravnim* (16/120) - nije se vezao za politeiste; *bio je zahvalan na blagodatima Njegovim* (16/121) - djelom i riječju, a ne kao ovi politeisti koji negiraju Allahove blagodati i riječju i djelom i pripisuju Mu u onome čime ih On opskrbljuje druga božanstva, a Allahove blagodati koje im On daje čine zabranjenim slijedeći zablude i strasti. *On je njega izabrao i na pravi put izveo* (16/121) - Put iskrenog monoteizma.

To je Ibrāhim za koga se vežu Jevreji i politeisti: *poslije smo tebi objavili: "Slijedi vjeru Ibrāhimovu, vjeru pravu, on nije Allahu druge smatrao ravnim!"* (16/123). To je bio spoj prekinutog monoteizma. Tekst ponovo potvrđuje da Ibrāhim *nije Allahu druge smatrao ravnim* (16/123). Stvarna veza je veza nove vjere. Što se tiče zabrane subote, ona se odnosi na Jevreje koji su imali različita mišljenja o njoj. To ne pripada Ibrāhimovoj vjeri, a ni vjeri Muhammedovoj koji ide Ibrāhimovim putem. *Svetkovanje subote je prpisano onima koji su imali različita mišljenja o njoj* (16/124). Njihova stvar je prepuštena Allahu: *I Gospodar tvoj će na Sudnjem danu njima presuditi u onome oko čega su se razilazili* (16/124).

To je pojašnjenje manje jasnih stvari u odnosima između vjere monoteizma sa kojom je ranije došao Ibrāhim, a koja je upotpunjena u vjeri Muhammeda (alejhi's-selam) i devijantnog vjerovanja koga se pridržavaju politeisti i Jevreji. Jedan dio od toga je ovdje iznijet u Knjizi radi objašnjenja. Pa neka Poslanik na svome putu poziva na Put svoga Gospodara, a to je poziv monoteizma, mudro i lijepim savjetom, i neka sa svojim protivnicima u vjeri raspravlja na najljepši način. A ako tebe i muslimane napadnu, onda im na to uzvрати istom mjerom. Međutim, ako oprostite i otpite, a sposobni ste da uzvratite istom mjerom, to je bolje.

Nemoj tugovati za onima koji neće da prihvate Pravi Put i nemoj biti žalostan, ni ti ni vjernici, zbog njihovog spletkarenja:

Na put Gospodara svoga mudro i lijepim savjetom pozivaj i s njima na najljepši način raspravljaj! Gospodar tvoj zna one koji su zalutali s puta Njegova, i On zna one koji su na pravom putu (16/125).

Ako hoćete da na nepravdu uzvratite, onda učinite to samo u onolikoj mjeri koliko vam je učinjeno; a ako otrpíte, to je, doista, bolje za strpljive (16/126).

Strpljiv budi! ali, strpljiv ćeš biti samo uz Allahovu pomoć. I ne tuguj za njima, i neka ti nije teško zbog spletkarenja njihova (16/127).

Allah je zaista na strani onih koji se Allaha boje i grijeha klone i koji dobra djela čine (16/128).

Na ovim osnovama Kur'an utvrđuje temelje i principe poziva i označava sredstva i njegove puteve, kao i metod Plemenitog Poslanika i svim misionarima poslije njega. Da pogledamo ustav ovog Poziva koga je ozakonio Allah u Kur'anu.

To je poziv na Allahovom Putu. To nije poziv upućen onome koji poziva, niti je to poziv njegovom narodu. Onaj koji poziva samo izvršava svoju obavezu prema Allahu. On nema nikakve prednosti zato što poziva u odnosu na Poziv i one koji ga prihvataju. Njegova nagrada je samo kod Allaha.

Neka poziva mudro, neka sagleda stanje i prilike onih kojima se obraća i mogućnosti njihove kako im to što im objašnjava ne bi bilo preteško, prije nego što budu spremni da to prihvate. Način obraćanja treba modificirati prema potrebama. Gorljivost, zanos i žar ne bi trebali ovladati onim koji poziva, kako ne bi prekoračio mudrost u svemu ovome i u drugom.

Neka poziva lijepim savjetom, nježno. To osvaja srca i produbljuje osjećaje, a ne sa prijekorom i grdnjom bezrazložnom, niti sa iznošenjem grešaka koje mogu biti iz neznanja ili lijepe namjere. Nježnost sa lijepim savjetom ponekad i mnogo puta usmjerava i upućuje srca koja su zalutala, spaja ona koja su otuđena i donosi dobro više od prijekora, grdnje i ruženja.

I raspravljaj na najljepši način, bez napadanja onoga ko je pogriješio, bez grđenja i postupanja prema njemu kao nečemu prezrenom, sve dok on

ne bude siguran u onoga koji poziva i dok ne osjeti da njegov cilj nije da ga prevlada u polemici, nego uvjerenje i dosezanje Istine. Ljudska duša je ohola i inatna. Ona može odustati od svoga mišljenja samo sa nježnošću, kako ne bi osjetila poraz. Kako se brzo u duši čovjeka miješa mišljenje i vrijednost mišljenja kod ljudi! Otuda se napuštanje mišljenja smatra kao ustupak njegovom respektu i poštivanju. Raspravljanje na najlješi način je put koji smiruje ovu osjetljivu veličinu. Onaj koji raspravlja ima osjećaj da je njegova ličnost zaštićena, a vrijednost plemenita, jer osjeća da onaj koji poziva ima cilj da otkrije Istinu i da čovjeka usmjeri prema Istini, Božijem Putu. Njegov cilj nije da forsira svoje mišljenje, a ruši mišljenje drugog.

Da bi onaj koji poziva umirio svoj zanos i svoj polet kur'anski tekst ukazuje da Allah zna one koji su zalutali s Njegova Puta i da On zna one koji su na Pravom Putu. Nema potrebe za tvrdoglavom raspravom. Na kraju svega toga je Allahovo objašnjenje i naređenje.

Ovo je program Poziva i njegov ustav dok se sve ovo kreće u krugu poziva jezikom i rasprave dokazom. A kada je riječ o napadu na one koji pozivaju, onda se situacija mijenja. Napad je djelo materijalne prirode na koji se mora uzvratiti istom mjerom, radi Istine i odbrane od neprijatelja, s tim da se u ovom odgovoru ne prekorače granice i da se ne prijede na masakr i zvjerstva. Islam je vjera pravde i umjerenosti, vjera mira i pomirenja. Međutim, on brani sebe i svoj narod od nasilja, a ne čini nasilje: *Ako hoćete da na nepravdu uzvratite, onda učinite to samo u onolikoj mjeri koliko je to vama učinjeno (16/126)*. To nije daleko od Ustava Poziva i to je njegov sastavni dio. Odbrana vjere u granicama pravednosti čuva joj čast i ugled i ne ponižava je u očima ljudi. Vjeru koja je ponižena niko neće prihvatiti, niti će vjerovati da je to Allahov Poziv. Allah neće ostaviti Svoj Poziv poniženim, bez mogućnosti da se brani i odbrani. Oni koji vjeruju u Allaha ne prihvataju tlačenje dok pozivaju Allahu, a sva moć pripada Allahu. Oni su povjerenici za uspostavljanje Istine na ovoj Zemlji i ostvarenje pravde među ljudima i vođenje čovječanstva na Pravi Put. A kako će to ostvariti ako su napadnuti, a na napad ne uzvraćaju, ako se nad njima vrši nasilje, a oni na to ne odgovaraju?!

Tako potvrđuje princip vraćanja milo za drago - Kur'an poziva oprost i strpljivosti kad su muslimani sposobni da odgovore, odbiju zlo i zaustave agresiju. To čini u situacijama kada su oprost i strpljivost djelotvorniji i korisniji za Poziv. Ličnost nema vrijednosti ako je oprost i trpljenje u interesu Poziva. Međutim, ako oprost i strpljivost ponižavaju Allahov Poziv i umanjuju njegovu vrijednost, onda je prvi princip preči.

Strpljivost suzbija osjećaje. Ona obuzdava emocije, prigušuje prirodu. Otuda je Kur'an veže za Allaha i uljepšava joj nagradu: *A ako se strpíte, to je, doista, bolje za strpljive* (16/126). *Strpljiv budi! ali strpljiv ćeš biti samo uz Allahovu pomoć* (16/127). On je taj koji podupire strpljivost, koji obuzdava dušu. Okretanje Njemu je smirivanje prirodne želje da se na nepravdu uzvrati i vrati milo za drago.

Kur'an preporučuje Poslaniku (alejhi's-selam), a to je preporuka svakome poslije Poslanika koji poziva u islam, da ne tuguje za onima koji neće da vjeruju. Tvoj je zadatak da dostaviš. Uputa i zabluda je u Allahovim rukama, shodno Njegovom zakonu koji se odnosi na prirodu ljudi, njihovu spremnost da prihvate Uputu ili zabludu. I neka ti nije teško zbog njihova spletkarenja. Ti si onaj koji poziva Allahu. Allah te čuva od spletke i podvala. Ti si odan u svome pozivu iza koga za sebe ništa ne tražiš.

Nekada se nađeš i u tegobama radi propitivanja tvoje strpljivosti. Nekada ti sporo dođe pomoć radi iskušenja tvoga pouzdanja u Gospodara. Međutim, zamišljeni ishod je poznat: *Allah je zaista na strani onih koji se Allaha boje i grijeha klone i koji dobra djela čine* (16/128). A onaj ko je sa Allahom, nikakve štete neće imati od onih koji spletkare i koji zamke spremaju.

Ovo je ustav Poziva Allahu onako kako je predstavljen u Kur'anu od strane Allaha. Sigurna pobjeda je onima koji ga slijede, jer je Allah to obećao; a čije su riječi od Allahovih istinitije?

Kraj četrnaestog džuzua. Slijedi petnaesti koji počinje surom El-Isra.

